planinski VESTNIK

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

115. LETO • MAJ 2010 ŠT. 5

Revija
Planinske zveze
Slovenije

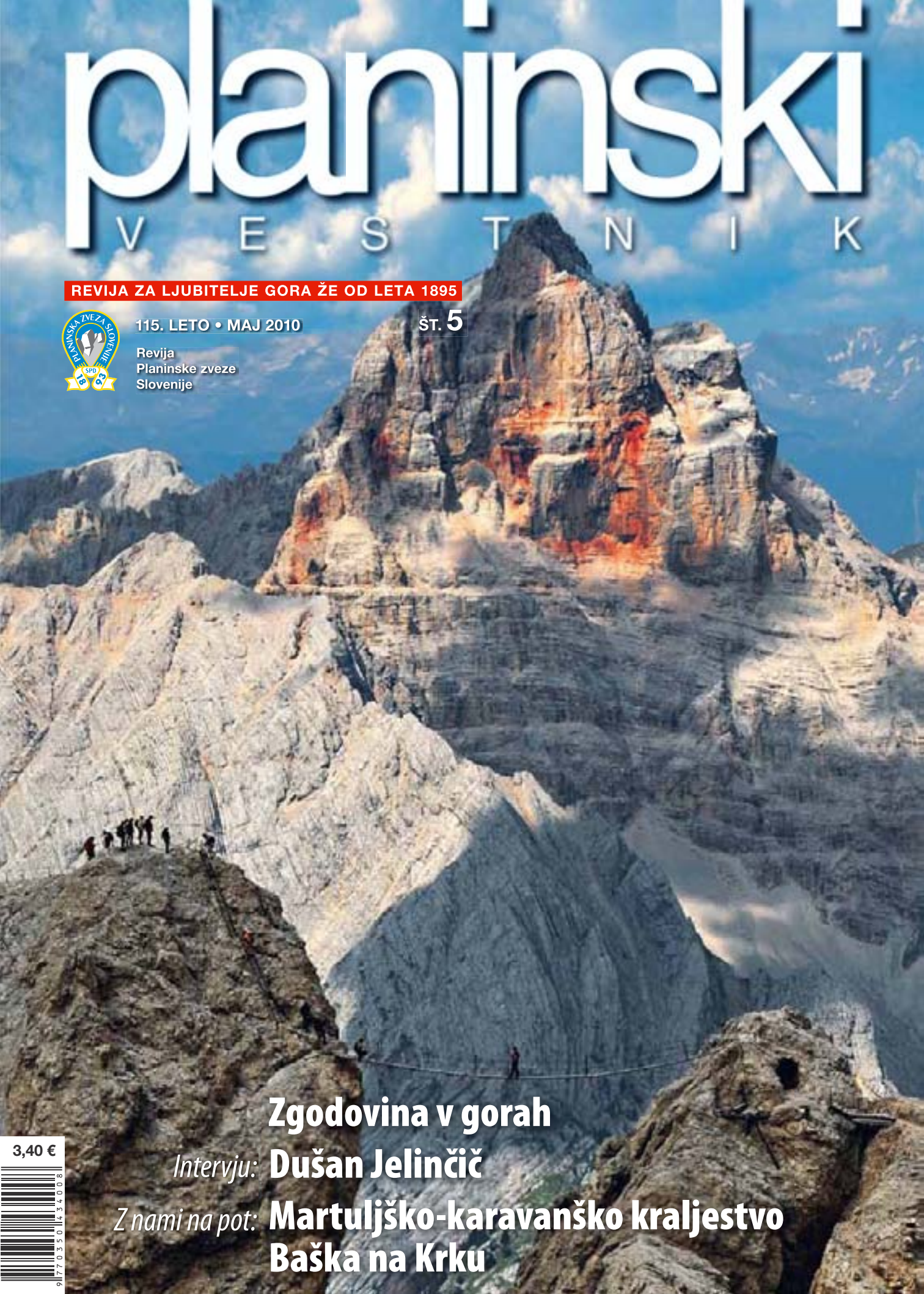

Zgodovina v gorah

Intervju: **Dušan Jelinčič**

Z nami na pot: **Martuljško-karavanško kraljestvo Baška na Krku**

3,40 €

DIDAKTA

Knjige, ki puščajo sledove...

Everest – sanje in resničnost

Viki Grošelj

30 let slovenskih soočanj z najvišjo goro sveta, ki so izjemno zaznamovala tako slovenski, kot tudi svetovni alpinizem.

316 strani, trda vezava 39,90 €

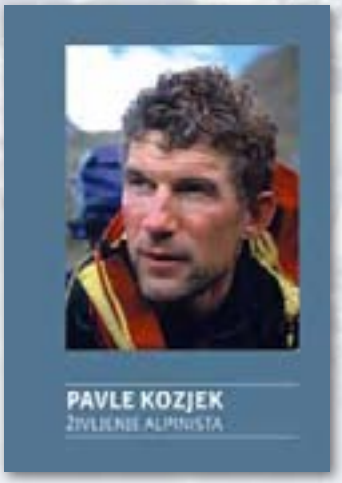

Pavle Kozjek – Življenje alpinista

Hommage velikemu alpinistu Pavletu Kozjeku, pa tudi izjemen dokument slovenske polpretekle zgodovine alpinizma.

278 strani, trda vezava, 39,90 €

Zgodovina slovenskega planinstva

Dr. Tone Strojin

Obsežen in zaokrožen prikaz zgodovine našega obiskovanja domačih in tujih gora in razvoja naše 115-letne planinske organizacije.

496 strani, trda vezava, 49,90 €

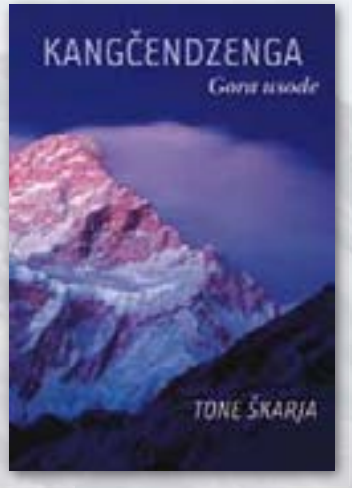

Kangčendzenga – Gora usode

Tone Škarja

Trezen in izjemno nazoren prikaz himalajskih privlačnosti in osornosti, usodnih zasukov in bleščečih uspehov.

256 strani, trda vezava, 29,90 €

Ob vsakem nakupu darilo!

☎ 04 5320 203 zalozba@didakta.si www.didakta.si

Vladimir Habjan

Nov veter

Tik pred oddajo številke v tiskarno smo izvedeli, da smo na skupščini Planinske zveze Slovenije, 8. maja 2010, dobili novega predsednika naše krovne organizacije! To je Bojan Rotovnik, predstavnik mlajše generacije. Priznati moram, da nisem verjel, da se bodo volivci tako odločili. Ne zaradi tega, ker v novega predsednika ne bi zaupal, pač pa zato, ker iz zgodovine vem, da planinska organizacija do zdaj ni bila preveč naklonjena spremembam, raje se je zanašala na preverjene kadre. Mlajših predsednikov se pravzaprav niti ne spomnim, tako "na oko" bi rekel, da je bil le Andrej Brvar, ki je bil predsednik pred Francijem Ekarjem, med mlajšimi. Po pogovoru z udeleženci in po mnenju nekaterih, katerih izjave sem posnel za pripravo reportaže v junijski številki, se zdi, da je bil zmagoviti slogan – poudarek na spremembah. To so volivci sprejeli in tako so večinsko tudi volili. Zdi se mi tudi, da ne gre toliko za "poraz" prejšnjega predsednika, pač pa bolj za "zmago" nove generacije, za željo po novem vetru. Časa za analizo bo dovolj ali pa tudi ne, saj je dela pred novim vodstvom veliko.

Volitve so pomemben dejavnik v delovanju vsakega društva. Od človeka, ki vodi najštevilčnejše društvo v državi, je odvisno, kako uspešna bo organizacija. Če se spomnite, sem o tem pisal že lani julija. Temu področju rad sledim, spremljam strokovno literaturo in o tem rad razpravljam, ne nazadnje je to moj osnovni poklic – sem namreč kadrovik. Načeloma lahko društvo z novim predsednikom nadaljuje začeto delo, ga izboljša ali pa v njem nazaduje. Sam sem prepričan, da velika večina članov tega pravzaprav ne zazna dovolj, saj jih zadeve "tam zgoraj" ne zanimajo niti jih ne spremljajo. Vsi, ki smo v delo krovne organizacije bolj vpeti, pa to seveda občutimo precej bolj.

Kako lahko ocenimo, kdo je uspešen vodja? Tisti, ki je ambiciozen in pripravljen sprejeti odgovornost? Žal to ni dovolj. Nujno potrebna so znanja s področja, kjer deluje, in izkušnje. Včasih je v strokovnih krogih veljalo, da mora biti sposoben kader tudi pameten, torej imeti visok inteligenčni kvocient. Danes strokovnjaki vse bolj poudarjajo pomen čustvene inteligence. Ta sili k delovanju, še preden smo dobro premislili. Če čustveni um dobro upravljamo, smo sposobnejši reševati občutljive situacije. Najpomembnejša tipa odnosov, ki ju človek razvija skozi življenje, sta odnos do samega sebe in odnos do drugih. Uspešen voditelj bo zato poskušal delati tako, da bodo cilji posameznika tudi čim bližji ciljem organizacije. Če povzamem: kdor ima znanje, izkušnje, ambicije, kdor je sposoben upravljati z lastnimi čustvi in učinkovito sodelovati z drugimi – je na dobri poti, da postane uspešen voditelj. Poudarjam, potrebne so vse komponente!

Spremembe v naši krovni organizaciji so po mojem mnenju potrebne. Veliko je bilo sicer narejenega, vendar na lovorikah ne smemo zaspati. Organizacijo moramo bolj odpreti navzven, v sfero civilne družbe, saj smo njen pomemben del. Zdi se mi namreč, da smo še vedno preveč usmerjeni navznoter. To ni nič čudnega, saj je Planinska zveza najmnožičnejša organizacija. Vendar zato nosi tudi odgovornost za razvoj vseh, ki jih gore zanimajo, in ne zgolj njenih članov. Saj nekaj jih v tej smeri že deluje, vendar ne dovolj.

Usmeritev Planinskega vestnika so široke množice. Vendar so za uspešno delovanje uredništva oziroma celotne publicistične dejavnosti zveze potrebne organizacijske spremembe, sedanje, društveno usmerjeno delovanje v teh pogojih enostavno ne more biti več učinkovito. Na trgu obstaja "borba" za vsako knjigo, za vsak zemljevid, za vsako revijo, za vsakega kupca, za vsako prodajno mesto … Temu se je pač treba v popolnosti posvetiti. Izdajateljska hiša v takih pogojih na način "dobre volje" ne more več uspešno delovati. Ciljna publika založniške hiše bi morali biti vsi, ki jih gore zanimajo, temu bi morali posvetiti večino svojega programa. Pot do njih pa si je treba izboriti, redki bodo sami našli pot do nas. Tržna niša je velika, od priročnih izbirnih vodnikov po domačih gorah prek izbirnih vodnikov domačih avtorjev ali prevodov na območju Alp pa vse do trekingov po drugih celinah. Dela in načrtov torej čez glavo!

Danes, po volitvah, se mi zdi, da so prej oddaljeni in zamegljeni projekti precej bližje.

VSEBINA

4

7

10

13

18

17

22

26

30

41

44

TEMA MESECA
4 **Zgodovina v gorah**
Dušan Škodič

SKALAŠI
7 **Oskar Delkin**
Prezrti kartograf in markacist
Elizabeta Gradnik

LJUDJE PRETEKLOSTI
10 **Zorko Jelinčič, gornik ali rodoljub?**
Ob 110-letnici rojstva
Žarko Rovšček

POTOVANJE PO GORAH
13 **Od Krna do Rdečega roba**
Poletni dan nad Soško dolino
Olga Kolenc

KOMENTAR
17 **Kje še lahko hodimo?**
Marjan Bradeško

V JUŽNIH STENAH
18 **Zapostavljena lepotica nad Logarsko dolino**
Smer Mokre sanje v Strevčevi peči
Nejc Pozvek

21 **Zakaj? – Zato! Kako? – Tako!**
Andrej Grmovšek

ALPE
22 **Izjemen tritisočak v Dolomitih**
Hohe Gaisl/Croda Rossa d'Ampezzo
Leopold Kržišnik

INTERVJU
26 **Zvezde na poti k novim ciljem**
Kramljanje z Dušanom Jelinčičem
Žarko Rovšček

TUJE GORE
30 **Dežela stopnic in predorov ...**
Madeira
Cvetka Berginc

OPISI
33 **Vošca, Trupejevo poldne, Maloško poldne, Kresišče**
Andrej Trošt
33 **Vršič, Visoki Kurji vrh, Mojstrovica**
Andrej Trošt
35 **Kurji vrh**
Andrej Trošt
35 **Rutarski ali Martuljški Vršič**
Andrej Trošt
37 **Hlam in greben Diviška (Diviska)**
Mire Steinbuch
37 **Kanjon Vrženica iz zaliva Bunculuka**
Mire Steinbuch
39 **Vaclavova grebenska pot**
Mire Steinbuch
39 **Kotovo sedlo**
Andrej Stritar

HUMORESKA
41 **Crater Lake ...**
in pustolovščine z medvedom
Peter Starič

Znami na pot

44 **V svetu Kurjih vrhov in Vršičev**
Martuljško-karavanško kraljestvo
Andrej Trošt

50 **Baška na Krku**
Presenečenje za pohodnike
Mire Steinbuch

ČISTILNA AKCIJA
55 **Planinci množično čistili Slovenijo**
Očistimo Slovenijo v enem dnevu

KOMENTAR
57 **Na svidenje v naslednji vojni**
Dušan Škodič

VARSTVO NARAVE
58 **Kraljica naših orhidej**
Lep čeveljc
Dušan Klenovšek

VREMENSKE STOPINJE IN OPRIMKI
59 **Aprilska muhavost in gobe brez trosov**
Miha Pavšek

PREHRANA
60 **Marinka gre na Triglav**
Nada Rotovnik Kozjek, dr. med.

ŠPORTNO PLEZANJE
61 **Venga, venga, animal!**
Chris Sharma, John McEnroe športnega plezanja
Mire Steinbuch

ALPINISTIČNA TEHNIKA
62 **Osnovni postopki spuščanja po vrvi**
Tadej Debevec, Aljaž Anderle

RAZMIŠLJANJA
64 **Verjetje**
Overovitev alpinističnega vzpona
Urban Golob

GORSKO REŠEVANJE
65 **Analiza nesreč in reševalnega dela v letu 2009**
Pavle Podobnik

GORSKO REŠEVANJE
67 **Žrtve snežnih plazov v deželah članicah IKAR v zimi 2008/2009**
Pavle Šegula

68 NOVICE IZ VERTIKALE
69 NOVICE IZ TUJINE
70 PISMA BRALCEV
70 NOVE KNJIGE
71 PLANINSKA ORGANIZACIJA

Vsebine vseh Planinskih vestnikov
od leta 1895 do danes
na **www.pvkazalo.si**
od 1949 do lanskega letnika
v formatu **pdf.**

planinski VESTNIK
REVIJA ZA LJUBITELJE GORA

IZDAJATELJ IN ZALOŽNIK:
Planinska zveza Slovenije

ISSN 0350-4344
Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke, ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.

110. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:
Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvoržakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 87, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK: VIadimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:
Marjan Bradeško, Mateja Pate, Irena Mušič Habjan, Emil Pevec (tehnični urednik), Andrej Stritar (namestnik odgovornega urednika), Slavica Tovšak

ZUNANJA SODELAVCA:
Tina Leskošek, Dušan Škodič

LEKTORIRANJE:
Mojca Volkar Trobevšek, Mojca Stritar, Marta Krejan, Katarina Marin Hribar

GRAFIČNA PRIPRAVA: Repro studio Schwarz, d. o. o.
TISK: Schwarz, d. o. o.

NAKLADA: 5550 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte po elektronskem mediju na naslov uredništva ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo uredniško politiko in prostorskimi možnostmi. Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva. Kopiranje revije ali posameznih delov brez privolitve izdajatelja ni dovoljeno.
Naročanje: Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije, Dvoržakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana, po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po telefonu **080 1893 24 ur na dan**.
Številka transakcijskega računa PZS je 05100-8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana. Naročnina 34 EUR, 58 EUR za tujino, posamezna številka 3,40 EUR. Članarina PZS za člane A vključuje naročnino. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova navedite tudi stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport in Fundacija za financiranje športnih organizacij v Republiki Sloveniji.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI: Hohe Gaisl/Croda Rossa d'Ampezzo (3146 m) z vzpona na Monte Cristallo di Mezzo. V ospredju znameniti viseči most na ferati Ivano Dibona. FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

MODRA ŠTEVILKA
080 18 93
NAROČANJE 24 UR NA DAN

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora. Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta prevzeti nobene odgovornosti za morebitne poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel kdorkoli zaradi hoje po gorah po navodilih iz te revije.

Zgodovina v gorah

✍ Dušan Škodič

Historia vitae magistra est[1] je izrek, ki izvira še iz časa starega Rima. Stari narodi so vedeli, da je razumevanje poteka časovnih dogodkov ter njihovih vzrokov in posledic ljudem izredno pomembno. Le zakaj bi bilo kaj drugače v odnosu ljudi do gora? Gore so obstajale, še preden jih je uzrlo prvo človeško oko, in tudi še bodo, ko ne bo več nikogar, da bi jih gledal. Pri tem gre nedvomno za preširok časovni okvir, da bi o njem lahko kvalitetno razpravljali. Drugače pa je, če se lotimo nekaj zadnjih stoletij, torej časovnega razpona, v katerega se ujame vse, kar je povezanega s človekovimi aktivnostmi v gorskem svetu. – Na tem mestu bi se skoraj ugriznil v jezik, saj je še pred desetletjem ali dvema veljala miselnost, da se je človek, če se je le dalo, gora na daleč izogibal. Tja naj bi zahajali le tisti, ki jim je bil to način preživetja, torej pastirji, lovci, zeliščarji in rudosledci. Vsekakor naj bi tovrstne dejavnosti potekale šele nekako od srednjega veka. Šele v zadnjih dveh desetletjih so sondiranja v našem gorskem svetu predrla mehur pozabljenih ustnih izročil in arheologi, ki jih je predramil pokojni dr. Cevc, se danes že lahko pohvalijo z najdbami, starimi tudi dva tisoč let. Človek je torej z gorami povezan bolj, kot smo še pred kratkim mislili …

Severna stena Triglava FOTO: DAN BRIŠKI

Nad Meglicami FOTO: [illegible]

Planinski vestnik je tipičen primer revije, ki piše o zgodovini in ki je letos s svojimi 115 leti obstoja tudi sama poglavitni del zgodovine naše planinske organizacije. V reviji, ki je šla kljub spoštovanju tradicije venomer naprej s časom, so bili vedno, sprotno in vestno opisani koraki, ki jih je prehodil človek, ki ga je z gorami vezala predvsem notranja ljubezen. In v vsem tem času se je ta človek spremenil bistveno manj, kot se je spremenila njegova obutev; od lesenih cokel do sodobnih pohodnih čevljev.

Za to, kar imamo danes, se moramo seveda zahvaliti tistim, ki so izhodili to pot, po kateri gremo in ki je nekaterim lepo gladka, drugim pa se morda zdi, da je posuta z debelim gruščem in skalami. Pa vendarle; naša je, ne glede na to, kako visoko je treba dvigovati noge, kajti še vedno bolje tako, kot če bi je ne bilo. Uporabil sem seveda metaforo za pot, ki jo je v času od ustanovitve prehodila planinska organizacija, ne za pot slehernega izmed nas, kajti te so si zelo različne. Pa vendarle ne tako hudo, sicer ne bi več tisoč ljudi z različnimi interesi in cilji prebiralo prav te, iste revije.

Slovensko planinsko društvo (SPD) in njegova naslednica, Planinska zveza Slovenije (PZS), sta zato imela za svojega človeka vedno posluh in že kmalu sta ugotovila, da zaljubljencev v gore nima nobenega smisla omejevati. Mnogo bolje jih je vzpodbujati in seveda – ob tem tudi primerno vzgajati. Tako imamo danes poleg organiziranega pohodništva tudi alpinizem in športno plezanje ter turno smučanje in v zadnjem času še turno kolesarstvo, to so le glavne panoge z vsemi njihovimi različicami. Ravno pri teh se marsikdaj zatakne, a tako menda že mora biti. Če beremo Mojzesovo *Genezo,*[2] bomo izvedeli, da je celo Bog kar šestkrat popravljal svoje najpomembnejše delo – stvarjenje sveta. Šele po sedmih dneh je bil zadovoljen, a kdo ve, koliko časa v resnici traja vsak tak "božji dan". Vsaka stvar mora nekaj časa delovati, da se pokažejo pomanjkljivosti, potem pa mojster nekoliko popili, ponovno naravna in podmaže, dokler ne steče, kot je treba. Ravno zaradi tega se pameten gospodar ne brani novosti, temveč jim prihaja naproti, jih sprejema in prilagaja ter na podlagi izkušenj ustvari pravila.

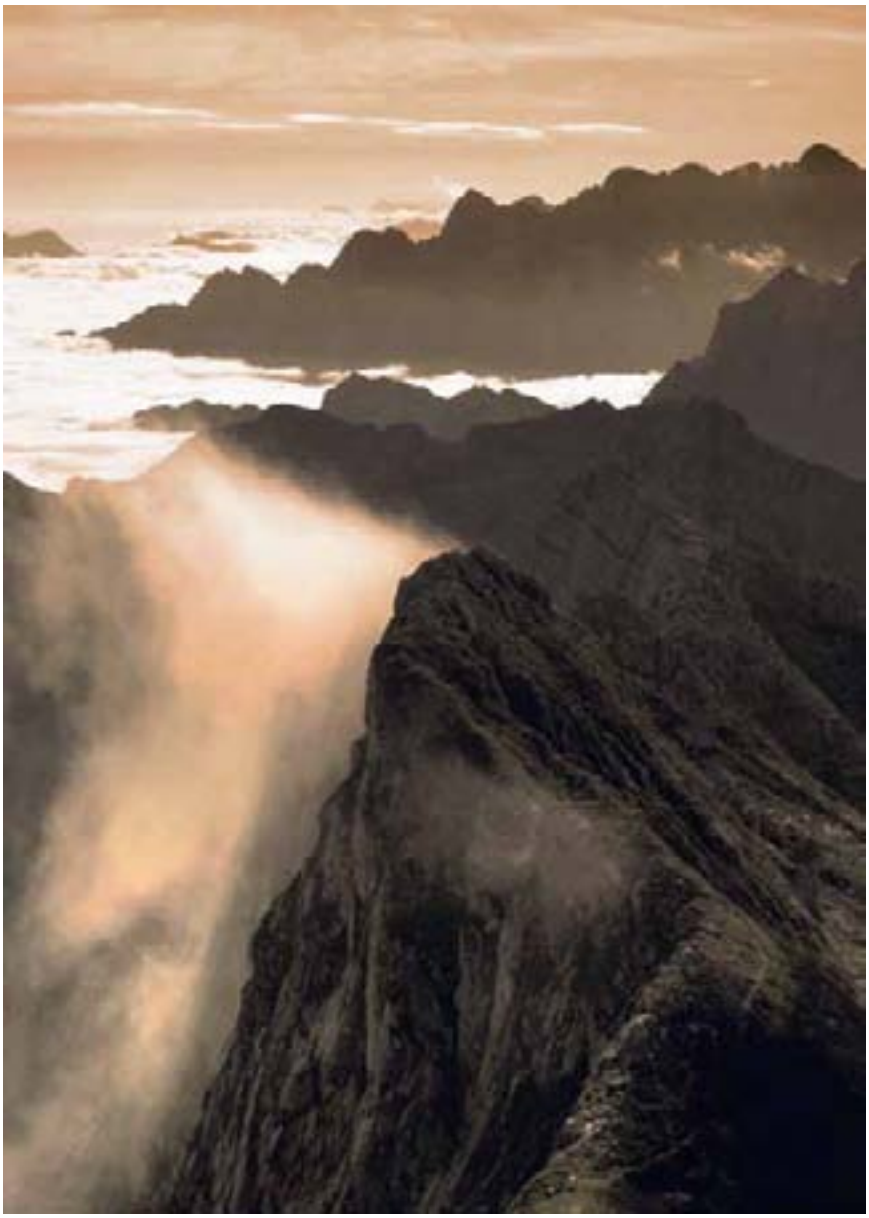

Visoko nad gorami FOTO: OTON NAGLOST

Planinska zveza in Planinski vestnik sta se skozi zgodovino vedno trudila po svojih močeh. Ali smo danes z njunim delom zadovoljni? Pravi odgovor je seveda – ne. Nismo in tudi ne smemo biti zadovoljni, temveč moramo stremeti k vedno boljšemu in naprednejšemu. Kako pa bi bilo danes, če bi se sveto držali spoznanj Tume, Kugyja, Aljaža, Mikuša (prvega urednika PV) in Orožna (prvega predsednika SPD)? Lahko rečem le nostalgično in romantično, sicer pa za danes popolnoma nefunkcionalno in neekološko. Težiti je treba k boljšemu in tudi zanamci bodo počeli enako. Tako nastaja zgodovina in za vsem tem stoji človek ali bolje rečeno posamezniki, ki se trudijo po svojih močeh in preko njih – za skupno dobro.

Planinski vestnik se bo trudil od časa do časa obrisati prah pozabe s slik ljudi, ki so za nas pomembni, ob tem pa ne bo pozabil niti pomembnih dogodkov doma in v tujini, ki so zaznamovali "človeka in goro". Morda se bo kdo vprašal, ali je to res tako pomembno, saj vendar živimo v času, ko vedno več ljudi živi le še za danes in skoraj ne misli na jutri. Ampak je pomembno, verjemite. In tudi potrebno, ker človek brez zgodovinskega spomina ne ve več, niti kdo je niti kam gre.

Filozof George Santayana je lepo in pomenljivo povedal: "Tisti, ki se ne spominjajo preteklosti, so obsojeni, da jo še enkrat doživijo." In to zagotovo ni lahko!

---

1 Zgodovina je učiteljica življenja. (Mark Tulij Cicero)

2 Stvarjenje.

Oskar Delkin

Prezrti kartograf in markacist

Elizabeta Gradnik
Gornjesavski arhiv Jesenice

Pri pripravi vsebin za novi planinski muzej v Mojstrani sem včasih v zadregi, ko skušam identificirati slikovno in fotografsko gradivo ali zbrati čim več podatkov o osebnostih, ki so oblikovale in sooblikovale slovensko planinsko zgodovino.

Ena takšnih osebnosti je kartograf, markacist, alpinist, turni smučar in lovec Oskar Delkin. V literaturi daljših prispevkov o njem skorajda ni, čeprav je kar nekajkrat omenjen v zgodovinskem pregledu Turistovskega kluba Skala Vladimirja Škerlaka in v spominskih člankih nekaterih skalašev v Planinskem vestniku leta 1961, pa tudi v knjigi Toneta Strojina *Slovenska planinska zgodovina*. K sreči imam kar nekaj prijaznih, načitanih in razgledanih pomočnikov, ki mi posredujejo koristne informacije. Na tem mestu in v zvezi z Delkinom naj hvaležno omenim le Franceta Malešiča, Francija Savenca in Marjana Šolarja.

Najdaljši prispevek o Oskarju Delkinu sem našla v zborniku *Bled tisoč let* (2004), kjer Marjan Šolar v prispevku Žal pozabljeni Oskar Delkin osvetljuje njegovo življenje, predvsem bivanje na Bledu. Muzeju je posredoval tudi del njegovega fonda, na osnovi katerega je nastal ta članek, ki vsebuje pet strani Delkinovega rokopisa – življenjepisa iz leta 1961, pismo Urošu Župančiču iz leta 1960, dve stekleni foto plošči karte Vogla in okolice ter karte "Gorsko zdravilišče in zimsko športna postojanka – Tujsko prometno društvo pri Sv. Križu nad Jesenicami", poleg tega pa še osem črno-belih fotografij, na katerih je Delkin sam ali s prijatelji. Življenjepis je Delkin napisal ob štiridesetletnici Turistovskega kluba Skala in je med drugimi prispevki objavljen v Planinskem vestniku leta 1961.

Oskar Delkin

Oskar Delkin se je rodil 9. januarja 1899 v Gorici. Po štiriletni osnovni šoli je obiskoval tamkajšnjo realko. Prvič se je s hribi in markacijami srečal leta 1910 na šolskem izletu na Trstelj pri Dornberku, kamor jih je vodil profesor Ferdinand Seidl in jim med drugim razlagal tudi o pomenu markacij in delu Slovenskega planinskega društva. Po tem je prehodil vse goriške hribe od Svete Gore do Doberdoba. Med prvo svetovno vojno se je preselil v Ljubljano, kjer je zaključil realko. Tudi tu je oblezel vse gore od Krima do Polhograjskih Dolomitov.

MED SKALAŠI

Takoj ko se je končala prva svetovna vojna, je opravil svojo prvo turo v Kamniško-Savinjske Alpe. Na vrhu Ojstrice je srečal skalaša Franca Rusa in Jožeta (Čepka) Tomca, ki sta ga seznanila s programom kluba, ki je šele nastajal. Kljub temu sta že imela žig Skale, s katerim sta mu žigosala razglednico. Najbolj pa ga je za klub navdušil Pavle Lavrenčič, s katerim sta leta 1921 preplezala Brinškov kamin v Planjavi. Tako se je Delkin v članstvo Turistovskega kluba Skala prijavil med prvimi in bil dokončno sprejet 12. maja 1921. To

je bil že čas, ko je Skala nove člane sprejemala po strožjem postopku s poprejšnjo poizvedbo. Na izrednem občnem zboru 7. junija tega leta je bil poleg Staneta Strnada izvoljen za revizorja, na občnem zboru 9. marca 1922 pa za tajnika. Bil je tudi član naravoslovnega odseka Skale, ki je zbiral kamnine in rastline za mineraloško in botanično zbirko. Na občnem zboru 19. marca 1924 je bil imenovan za načelnika tehničnega odseka, enako leta 1927.

Leta 1922 je začel tudi smučati in celo tekmovati na skalaških tekmah, leta 1925 je kot vodja II. odseka proge sodeloval na 50 kilometrov dolgi tekmi TKS. Kljub temu ga je bolj mikalo turno smučanje. Sam je sistematično presmučal vso Pokljuko in bil njen najboljši poznavalec. Narisal je pregledno karto smuških terenov v dravski banovini, ki jo je izdala Zveza za tujski promet za Slovenijo.

MARKACISTIČNI ESTET

Zanimiv je njegov odnos do markiranja, ki ga je začel opravljati leta 1922 že s Knafelčevo markacijo. Kljub temu da je bil vse življenje markacist, je menil, da so markacije nujno zlo in zapisal: "Lepša so pota brez njih."

Od leta 1923 je stanoval pri Alojziju Knafelcu, ki je bil zaslužen, da mu je Slovensko planinsko društvo zaupalo izdelavo zemljevida Kamniško-Savinjskih Alp. Narisal ga je v enem letu (1924), planinci pa so ga uporabljali dvajset let.

V Ljubljani je končal državno trgovsko akademijo. Ministrstvo za trgovino in lastni osebni stiki z vsemi večjimi kartografskimi inštituti po svetu so mu omogočili, da je več mesecev bival v Švici, ki je bila tedaj v kartografiji najmočnejša. Tu se je na vojno-geografskem inštitutu v Bernu izpopolnjeval v kartografski stroki. Bil je tudi član švicarskega alpinskega kluba in s turami v švicarske gore spoznaval Bernske in Walliške Alpe od Jungfrau do Matterhorna in Monte Rose. Po vrnitvi leta 1937 je pri svojem delu uporabljal znanje iz Švice tako, da je teren prikazoval z boljšimi, bolj izpopolnjenimi načini. Zaposlil se je v vojski pri štabu za utrjevanje, kjer je izdeloval reliefe obmejnega pasu in makete utrdb. Med zgodnjimi skalaši je bil prvi poklicni kartograf. Med drugo svetovno vojno je služboval na železniški direkciji in pri železnici na Jesenicah; izdeloval je reliefe in makete železniških objektov.

Turistovski klub Skala je leta 1924 sodeloval na I. turistični razstavi na ljubljanskem velesejmu. Imel je planinski "oddelek", za katerega je Delkin izdelal maketo gore s potmi, klini in varovalnimi vrvmi, "tako, da so si ljudje predstavljali, kako ta reč v gorah izgleda." (Delkinov rokopis – življenjepis).

MOJSTER RELIEFOV

Ob tem naj omenim, da je med razstavnimi eksponati Triglavske muzejske zbirke oz. Slovenskega planinskega muzeja v Mojstrani tudi mavčni relief Triglavskega pogorja, ki ga je Delkin po naročilu in za potrebe nekdanje občine Dovje-Mojstrana izdelal leta 1936 in so ga kasneje uporabljali kot učni pripomoček v šoli na Dovjem (vir: Avgust Delavec).

Skalaši (1935), tretji z leve Oskar Delkin

Leta 1930 je sodeloval na banovinski turistični razstavi in vodil vsa pripravljalna dela v zvezi z izdelavo maket, kart in reliefov, ki so v glavnem prikazovale naše gore. S tem gradivom je kasneje aranžiral tudi turistične razstave v Zagrebu in Beogradu. Njegove makete in reliefe je uporabilo Slovensko planinsko društvo na alpinski razstavi na ljubljanskem velesejmu leta 1933. Leto kasneje je prav tam organiziral I. kartografsko razstavo, na kateri je sodelovalo 36 držav s kartografskimi izdelki. Zbirko zemljevidov, ki jo je zbral za to razstavo, je kasneje odstopil Centralni knjižnici, ki jo je ustanovila Planinska zveza Slovenije leta 1955.

Poleg najrazličnejših kart in pogledov iz ptičje perspektive je izdelal tudi karto Vogla v barvni plastiki. Sploh je bil mojster za barvne grebenske karte in ena od njih, ki prikazuje vzhodni del Julijskih Alp s poudarkom na okolici Lipance, je še danes na vzhodnem pročelju Blejske koče na Lipanci (vir: Marjan Šolar). Leta 1936 je po navodilih Josipa Westra izdelal načrt za marmorni plošči, na katerih so vdolbene smeri proti vsem pomembnejšim vrhovom, ki se jih vidi z ljubljanskega grajskega stolpa. Na plošči je pritrjen gibljiv kazalec, ki se da usmeriti proti poljubnemu vrhu, s svojim drugim koncem pa pokaže ime vrha, vdolbeno na plošči. V okviru Skale je imel številna predavanja o branju kart in orientaciji v gorskem svetu. Bil je tudi med vodniki, ki jih je v vrstah skalašev izbrala Zveza za tujski promet, ko je ustanovila odsek za vodstvo Sokolov po naših gorah; Delkin je med drugim na Triglav vodil češke Sokole.

Po koncu druge svetovne vojne se je zaposlil pri Gozdnem gospodarstvu na Bledu, kjer se je prav tako ukvarjal z izdelavo kart, maket in reliefov. V svojem poklicu je stremel k temu, da je bil vedno v stiku z gorami.

USTANOVITELJ PD BLED

Že drugo leto bivanja na Bledu je toliko časa "obdeloval" blejske planince, da so leta 1949 ustanovili planinsko društvo. Bil je med njegovimi ustanovnimi člani, tri leta predsednik, ves čas pa je vodil markacijski odsek, kjer je bil "žalibog sam, ker se tega dela vsak otepa, mladina pa tudi nima preveč veselja za gore" (Delkinov rokopis – življenjepis). Približno v času ustanovitve društva je markiral pot z Lipance na Triglav. Ob priliki razvitja društvenega prapora na Straži na Bledu mu je Planinska zveza Slovenije podelila srebrni častni znak za njegovo kartografsko delovanje. Delkin je bil tudi amaterski slikar – v Blejski koči na Lipanci hranijo dve njegovi oljni sliki zimske gorske pokrajine (vir: Janez Petkoš).

Marjan Šolar se ga v svojem članku spominja kot drobnega gospoda z značilno bradico, obvezno pipo v ustih, *gamsportom* za klobukom in večinoma v lovski obleki, na kateri so bili pripeti planinski in lovski znaki. Navaja, da je bil po eni strani samotar in samohodec, po drugi pa rad v družbi. Nekaj časa je živel v graščinici Boben, nazadnje pa v baraki v vrtu ob Ledini, kjer je skrbel za izgubljeno divjad. Umrl je precej zapuščen 22. decembra 1968 in bil pokopan za severnim zidom starega blejskega pokopališča.

Ker Planinski vestnik njegove smrti leta 1968 ni obeležil, naj tale članek izzveni tudi kot nekakšen prepozen *In memoriam* možu, ki je skrbel, da planinci in gorniki niso zašli.

Viri
Planinski vestnik 1961; članki nekdanjih skalašev ob 40-letnici TKS.
Planinski vestnik 1963; France Planina: Razvoj slovenske planinske kartografije.
Bled tisoč let, blejski zbornik; Marjan Šolar: Blejske zgodbe iz ustnega izročila. Bled, 2004.
Dr. Tone Strojin: Zgodovina slovenskega planinstva. Radovljica, 2009.
Časopis Jutro, 1938.
Kronika slovenskih mest, 1936, letnik 3, št. 4.
Ustni viri: Marjan Šolar, Leopold Kolman, Janez Petkoš, Peter Jerman.

Delkinov zemljevid Kamniško-Savinjskih Alp, SPD 1924

Zorko Jelinčič, gornik ali rodoljub?

Ob 110-letnici rojstva

✍ Žarko Rovšček

Zorko Jelinčič - podoba iz let po vojni (arhiv Dušana Jelinčiča)

Kratek, poveden naslov naj označi osnovna prizadevanja v življenju Zorka Jelinčiča. Strne naj tisto, kar je bila v preteklosti velikokrat skupna odlika velikega števila naših najbolj znanih gornikov. Zdi se, kakor da je bilo v teh "klasikih" vsajeno izvirno sporočilo iz začetkov Slovenskega planinskega društva: močan kulturni in nacionalni, ne samo "športni" naboj. V Jelinčičevi osebnosti sta bili gotovo najbolj idealno združeni ljubezen do gorskega sveta in ljubezen do domovine. Trdnost te zvestobe svojemu narodu, tudi v najbolj usodnih trenutkih, je bila večkrat na preizkušnji. Življenje Zorka Jelinčiča je umeščeno med Scile in Karibde osebne in narodove usode.

MLADOST IN DOZOREVANJE

Zorkova družina se je iz Loga pod Mangartom kmalu po njegovem rojstvu (5. marca 1900) preselila na Ilovico pri Podmelcu. Tam je oče, zavedni slovenski učitelj Ferdinand Jelinčič, dobil službo in stanovanje. Zorko je tam obiskoval osnovno šolo, oče pa je poleg rednega šolskega dela vodil pevski zbor na Kneži, v podmelški čitalnici pa še pevski in tamburaški zbor. V letih 1911–1918 je obiskoval Cesarsko-kraljevo državno realko v Idriji. Takoj po maturi (11. marca 1918) je bil kot "enoletni prostovoljec" vpoklican na služenje v avstroogrsko vojsko, kar je po tečaju in kratki oficirski šoli zaključil v Radgoni.

Ko so italijanske oblasti po vojni zasedle Primorsko, so začele aktivne udeležence vojne na avstrijski strani pošiljati v enoletno ujetništvo. Zorko se je umaknil z vpisom (1919) na Filozofsko fakulteto ljubljanske univerze. Prijateljstvo s Klementom Jugom v času študija je zaznamovalo tudi njegovo življenje in nazore. Ko je rapalska pogodba dokončno pokopala upe Primorcev o življenju znotraj matične države, se mu je vse bolj oglašala slaba vest, da se je strahopetno umaknil "na varno", daleč od svojih primorskih rojakov. Ob prvih povojnih volitvah v Italiji (15. maja 1921) je s Klementom Jugom in Francetom Štrukljem ilegalno prestopil zasneženi greben Rodice in tako kakor drugi napredni primorski študentje glasoval za slovenske predstavnike v rimskem parlamentu. To je bilo eno zadnjih dejanj demokracije v Italiji pred popolno prevlado fašizma. Družil se je tudi z ljubljanskimi skalaši. V šolskem letu 1923/24 je na ljubljanski univerzi dosegel absolutorij.

KULTURNO-PROSVETNO DELO POD OKOVI

16. marca 1924 je bil na Jelinčičevo pobudo na vrhu Porezna ustanovljen ilegalni planinski klub Krpelj, nosilec planinske in speleološke dejavnosti v Posočju v obdobju razpustitve Soške podružnice SPD. Zorka je v letu 1924 močno prizadela tragična smrt soplezalca in stanovskega tovariša dr. Klementa Juga, nato pa še izguba očeta. Klementova smrt je bila do konca njegovega življenja neizbrisana bolečina in povod za številne spise.

V jeseni leta 1924 je prevzel naloge tajnika Zveze prosvetnih društev (ZPD) v Gorici. Kot neutrudni organizator se je takoj vključil v živahno obnovo in ustanavljanje prosvetnih društev po pokrajini

Goriški. Leta 1925 je prevzel še tajništvo Ferialnega društva Adrija, ki je združevalo narodno-liberalno usmerjene in radikalne študente, pa tudi del mlade generacije, ki se ni šolal. Obe funkciji sta mu omogočali živahne stike z napredno mladino. Ne glede na politične razlike se je rojeval vse ostrejši skupen odpor proti raznarodovalnim ukrepom fašističnih oblasti.

Kot tajnik Adrije je Zorko Jelinčič dejavno sodeloval pri organizaciji vsakoletnih zborovanj naprednega dijaštva. Na tečaju pod Krnom je prvič srečal tudi znano aktivistko Fanico Obid, svojo ženo. Poleg organizacijskega dela se je Jelinčič kot pobudnik in soavtor posvetil tudi Adrijini izdaji zbornika Dr. Klement Jug. 4. novembra 1926 je fašistična tolpa ob pasivnem odobravanju policijske oblasti vdrla v prostore ZPD v Gorici in popolnoma uničila opremo, skupaj z lastnino nekaterih društev. S takojšnjim nadaljevanjem dela in ohranjanjem stikov s tajniki prosvetnih društev so Jelinčič in sodelavci kljub brezizhodni situaciji uspeli ohraniti zaupanje ljudi v prihodnost. Nič ni moglo ustaviti narodnoobrambnega dela.

NEUTRUDNI ŽAR JE USTAVILA JEČA

Od sredine leta 1927 so bila razpuščena vsa še delujoča slovenska društva in ukinjen ves slovenski tisk v Julijski krajini. Tudi gospodarskim ustanovam ni bilo prizaneseno. Za ilegalno delo, ki je bilo edini izhod, je bilo že vse pripravljeno. Sredi septembra 1927 je bil na Nanosu sklican ustanovni sestanek ilegalne protifašistične organizacije TIGR, ki se ga je udeležil tudi Jelinčič. Ni naključje, da so številni člani Adrije in prosvetnih društev postali glavni zaupniki TIGR-a. V valu aretacij so bili tudi Jelinčiču kot glavnemu organizatorju TIGR-a že za petami. Zaradi nesrečnega zdrsa na snežišču pod Višem, kjer si je nalomil hrbtenico, je bil dalj časa nepokreten in karabinjerji so ga tako lažje nadzirali. Včasih mu je le uspelo, da se je za nekaj ur izmaknil budnemu policijskemu nadzoru in prisostvoval kateremu izmed sestankov dijaških srenj ali vodstva TIGR-a.

13. marca 1930 so ga aretirali. Na procesu pred posebnim sodiščem v Rimu je bil obsojen na 20 let ječe, ki jo je zaradi več pomilostitev prestal 9 let. Ob odhodu na prostost so ga italijanske oblasti vpisale na poseben seznam "nevarnih oseb", ki jih je treba v določenih okoliščinah zapreti, v primeru vojne pa konfinirati.[1] Surovih preizkušenj pa s tem očitno še ni bilo dovolj. Srečni dogodek, rojstvo hčerke Jasne tik pred začetkom druge svetovne vojne, je bil obenem nesrečni porod in smrt njegove žene Fanice. Že čez dva meseca, po začetku druge svetovne vojne, so ga kot režimu "nevarno osebo" skupaj z drugimi zavednimi Primorci poslali na "varno", v internacijsko taborišče na jugu Italije. V težkih razmerah so interniranci sledili skopim vestem o dogajanju v domovini. S kapitulacijo Italije se je končala Jelinčičeva jetniška kalvarija. Kljub pomanjkljivim informacijam iz domovine se je takoj odločil za vstop v vrste partizanov. Močno oslabel po dolgem jetništvu se je marca 1944 prebil preko zavezniško-nemške fronte v Bari, kjer je bila partizanska baza NOVJ. Z imenovanjem za člana predsedstva PNOO za Slovensko Primorje in Trst je Zorko Jelinčič doživel pomembno priznanje za svoje protifašistično delo. V Trstu je leta 1945 prevzel naloge v. d. načelnika Kulturno-prosvetne komisije ter odgovornega za umetnost in ljudsko prosveto znotraj PNOO, pozneje pa še številne druge funkcije na kulturnem področju na Tržaškem.

[1] Prisilno bivanje v določenem kraju.

SLOVENSKO PLANINSKO DRUŠTVO, RAZISKOVANJE IN NEUTRUDNO PERO

Na Jelinčičevo pobudo je bilo obnovljeno Slovensko planinsko društvo v Trstu (5. maja 1946), katerega predsednik je bil do smrti. Bil je eden glavnih pobudnikov in predsednik pripravljalnega odbora za

Krpljevci pri počitku med zimskim obleganjem Kanina - Božič 1926 (Arhiv PD Tolmin) FOTO: JANEZ VIDMAR

ustanovitev Zveze primorskih planinskih društev (9.–10. julija 1946 na Nanosu), ki je delovala do priključitve Primorske k matični domovini.

Posebno strast je čutil do raziskovalnega dela in pisanja, saj njegov pisni opus zajema preko 400 naslovov. Loteval se je predvsem domoznanske problematike, planinstva, različnih področij kulture, torej vsega, kar je utemeljevalo dolgoletni obstoj slovenskega naroda na Tržaškem. Pregled njegove bibliografije kaže na izjemno širino duha. Po vojni se je še enkrat poročil in ustvaril novo družino.

V zadnjem obdobju življenja se je še bolj posvetil raziskovalnemu delu znotraj Odseka za zgodovino in etnografijo pri Narodni in študijski knjižnici v Trstu, hkrati pa pridno objavljal. Izstopajo predvsem razprave s področja mikrotoponomastike, slovenskih ledinskih imen na Tržaškem in etnografije. Pionirsko vlogo je odigral tudi v arheologiji. Skoraj do svoje zadnje ure je pripravljal zemljevid s krajevnimi in ledinskimi imeni "Tržaško ozemlje", ki je izšel po njegovi smrti. Dragocena pričevanja je zapustil v spominih, ki sta jih hči Rada in sin Dušan uredila po njegovi smrti.

V začetku šestdesetih let se je začela ponovno oglašati bolezen, ki si jo je nakopal v dolgih letih italijanskih ječ. Za njenimi posledicami je umrl 13. julija 1965 v Trstu.

GORE, ŽAREČE PLAMENICE V NJEGOVI ZAVESTI

Na osebnost Zorka Jelinčiča so močno vplivale težke razmere na Primorskem po zasedbi Italije. Gore so v človeku blage duše skovale trden in neupogljiv značaj. Z njimi je prežeta njegova podzavest skozi burne etape njegovega življenja, od prvih obiskov domačih hribov nad Baško grapo in plezalskih podvigov preko ilegalnega Krpelja in povojnega dela v SPD Trst. Sredi vrtinca nalog, usodno povezanih z narodnostnim bojem na Primorskem, je ostal njihov častilec do zadnjega diha. Primorski planinci so se njegovemu spominu oddolžili s poimenovanjem doma na Črni prsti (sklep MDO primorskih PD; 10. oktobra 1965). Ob stoletnem jubileju njegovega rojstva je bilo na pobudo PD Tolmin organizirano enodnevno posvetovanje in tisk zbornika *Nad prezrtjem in mitom*, letos pa bodo izšla tudi njegova izbrana dela. Med njimi bo kar nekaj takih, ki so bila objavljena v Planinskem vestniku, katerega zvest sotrudnik je bil od leta 1924.

Kdo je bil Zorko Jelinčič: predvsem gornik ali bolj rodoljub? Vprašanje zanj in vrstnike ni potrebno. Vsaj v preteklosti, v trdih preizkušnjah obstoja našega naroda, je to pomenilo eno in isto. Danes so drugačni časi, pa tudi vrednote. Vse, kar imamo, se navidez zdi, kot bi padlo z neba, kar pa ne pomeni, da na te svetle zvezde kolektivne zavesti našega naroda lahko kar pozabimo

Člani ilegalnega Planinskega kluba Krpelj na shodu na Širokem nad Mostom na Soči leta 1923. Jelinčič je prvi z leve. (Arhiv PD Tolmin)

Od Krna do Rdečega roba

Poletni dan nad Soško dolino

in Olga Kolenc

Pogled z Batognice proti Škofiču

Včasih se mi zazdi, da tam gori sanjam. Prevzamejo me smaragdna reka Soča s svojimi pritoki, v katero se je zagledal že Julius Kugy, pa bel prodnati pesek, zelene košenice, bujni gozdovi. Vse je tako blizu in hkrati tako daleč – planine, predgorja, veriga spokojnih gora. Vmes pa so topla človeška obrežja. Iščem prehode, tiste ozke in vijugaste poti, ki vodijo navzgor, v vas Krn, Drežnico ali Lepeno. Tod se začenja svet miru in tišine. Od tu dalje moramo peš, ne glede na smer, v katero se podajamo.

Očak Krn se s svojo značilno držo samozavestno dviga v nebo. Najlepši pogled na njegovo mogočno prepadno steno je prav iz vasi Drežnica, kjer je izhodišče za vstop v najlepšo, zahtevno Korenovo pot. Lepote se tod le še stopnjujejo. Tu je neokrnjena narava, skrite soteske, slapovi, ki s svojimi čari kar tekmujejo med seboj. Obsežno področje krnskega pogorja skriva bogato kulturno in zgodovinsko dediščino. V teh krajih živijo prijazni in delovni ljudje, ki jim zgodovina nikoli ni prizanašala. Prva svetovna vojna je tod pustila mnogo, verjetno nikoli zaceljenih ran. O tem pričajo številne vojaške utrdbe in drugi objekti, mulatjere, strelski jarki, kaverne in še mnogo drugega. Z njimi so prepredene in dobesedno prevrtane prav najvišje gore. V neokrnjeni naravi še žuborijo živi studenci, ki puščajo za seboj prav posebne sledi. Mojstrovine posebne vrste, bi rekli temu.

KRN

Neskončno globoko nebo je bilo razpeto nad planinami in čudila sem se, da se Krn še ni odel v svoj značilen, vsakodnevni megleni obroč. Sredi največje vročine sem se čisto počasi podala s planine Kuhinje navzgor, čez planino Zaslap, proti očaku Krnu. To je tudi najkrajši južni pristop. Lepo urejene in označene poti vodijo iz Lepene mimo jezera, iz Drežnice ter s tolminske in

z bohinjske strani. Krnsko jezero je najbolj vabljiva točka, saj je od lahko dostopnega planinskega doma oddaljeno le 15 minut, predstavlja pa ne le izhodišče na Krn, ampak tudi na Veliko babo, na Mali in Veliki Šmohor, na Lemež ter prehod proti Komni.

Krn včasih nazivamo kar Sveta gora, saj je udobna mulatjera prava romarska pot, ki sameva le v zimskem obdobju. Izpostavljene travnate strmali, ki segajo vse do vrha gore, zahtevajo v zimskih razmerah obilo izkušenj in pazljivosti. Pod obsežnimi in zračnimi pobočji Krna je kar nekaj planin, kjer na srečo še žvenketajo kravji zvonci. Zaprt in slabo poraščen teren deluje v spodnjem delu kot kotel.

Skozi visoke trave sem kmalu prilezla na Kožljak. Končno je povlekel svež zrak in zazdelo se mi je, da je najhuje mimo. Obsežne gole strmali pod Krnom so nekam varljive, koča tam zgoraj skoraj na dosegu rok, pot pa se vleče in vleče. Botanični vrt ob stezi je bil dovolj velik razlog, da sem se znova in znova ustavljala in iskala motive za fotografiranje. Nahrbtnik je postajal vse težji, zato sem hitro pojedla ogromen paradižnik, ki mi je zmanjšal težo kar za slabega pol kilograma.

Pot me je vodila v cikcaku navzgor in na južni strani ponujala številne razglede. Slabi vidljivosti navkljub je bila vsa dolina kot na dlani. Matajur, Stol in Krasji vrh so s svojimi zelenimi predgorji že tonili v megleni daljavi. Očaki na zahodu so bili le še medel obris. Z drežniške strani je naenkrat zavel hlad in že sem se znašla v zoprni megli. Prignalo jo je čez rob, iz doline. Kmalu so me presenetile prve kaplje dežja, razgledi so se odstirali in zastirali.

Pot se razcepi. Desna nas popelje čez strmali do Krnske škrbine, druga pa v zgornjem delu tik ob skalnati rob. Pred nami se s te strani prvič razgalijo prepadne stena mogotca in del lepo zavarovane Korenove poti. Po nekaj zavojih se znajdemo v dobrem starem "orlovem gnezdu" nad pečino – na višini 2182 m, tik pod vrhom Krna, stoji prijazno Gomiškovo zavetišče.

Jutro je obetalo razmeroma lep dan, povzpela sem se na vrh. Ostanki vojne so mi znova priklicali trpke občutke. To jutro pa je bil mir, neskončen mir. Na vrhu sem obsedela kot osamljena ptica. Čez kamnita prostranstva je znova zavel hlad. Po osojah so se belile za ta čas še velike snežne zaplate. Sonce je pravkar pokukalo izza Peskov in pridalo mrtvi pokrajini nekaj življenja. Pod Šmohorjem se je iz polmraka počasi izrisala temna gladina Krnskega jezera. Vzhodni in Zahodni Julijci so bili, kot za stavo, znova odeti v megleno tančico. Čas je tekel, treba je bilo navzdol, na preval pod Batognico.

BATOGNICA

Na Krnski škrbini, na višini 2052 m, se sreča kar nekaj poti. Sestopimo lahko h Krnskim jezerom ali pa preko južnih pobočij Krna nazaj na planino Kuhinja. Poti vodijo dalje proti Peskom in Batognici. Na samem vrhu so divjali

Na vrhu Batognice, zadaj Vrh nad Peski FOTO: MIRKO BIJUKLIČ

Jezero v Lužnici FOTO: OTON NAGLOST

med soško fronto srditi spopadi med avstro-ogrsko in italijansko vojsko. Po nekaterih pripovedovanjih naj bi se zaradi miniranja kavern vrh Batognice znižal za nekaj deset metrov. Med velikimi kraterji in številnimi strelski jarki se danes mirno pasejo ovce.

Zavila sem navzgor in kmalu dosegla široke, vojaške stopnice. Mislila sem, da sem zašla na staro, davno opuščeno gradbišče. Devet desetletij je minilo, iz kavern, ki so ponekod druga ob drugi, pa še vedno vejeta trpka bolečina in hlad. Nekam hitro sem dosegla razstreljeni, skoraj položni vrh Batognice in obstala kot uročena. Sledil je prizor, zaradi katerega je vredno vedno znova garati na dolgi poti iz doline. V jutranji svetlobi se je iz ozadja dvigala mogočna silhueta Julijcev. Čreda ovac se je umirjeno pasla na sladki cvetoči livadi. Jagenjčki so blejali in iskali toplo mamino vime. Poletne jaslice, sem si mislila sama pri sebi. Nekatere živali so se mi radovedne približale, bolj plašne pa so se pred menoj umikale na varno.

Zaobšla sem razbit skalnat vrh, v strelskem jarku sem prestrašila svizca in si malo nad sedlom Prag pripravila zajtrk. Nikjer sledu o človeku. Pod menoj so se odpirali čudoviti razgledi na dolino Lužnice, na severovzhodu obdano z vencem nazobčanih, snežno belih gora, pod katerimi so se belila prostrana peščena melišča.

VRH NAD PESKI

Že samo ime nam pove, da je peska tod na pretek. Vrhu nad Peski daje na videz oporo le manjša skupina močno utrjenih skal. Po drži malce posnema Krn. Prešine me občutek, da se bo bela peščena gmota čisto počasi posula. Na senčni strani nad Krnskim jezerom se poletju navkljub zajedajo v melišča obsežne snežne zaplate, ki za prečenje ponekod še vedno zahtevajo zimsko opremo. Na sončni strani pa je že tista prava, gorska pomlad, ki premore pisano paleto raznobarvnega planinskega cvetja. Življenje ne pozna meja, sili iz sleherne špranje. Na sedlu Prag pot zavije levo in preči obsežna melišča Peskov. Razgledi od tu so naravnost presunljivi. Ozka, strma in slabo vidna stezica nas kmalu popelje na razgledni vrh. Pot se pod Peski prevesi navzdol, proti na daleč vidni piramidi, kjer se priključi pot s planine Razor.

Zaradi tako priljubljenega in opevanega očaka Krna vsi ostali vrhovi v njegovi okolici neupravičeno samevajo. Škoda, saj se ponašajo tako z višino kot tudi z razgledi. Po krajšem spustu sem zavila desno, na ozko stezico, ki vodi proti 2012 m visokemu Škofiču. Kamniti drobir je zasul prehode in na izpostavljenih mestih opozarjal na pazljivost. Že na začetku komaj vidna steza se je višje zgoraj, v razbitem skalovju, popolnoma izgubila. Plazovi in zmrzal so naredili svoje.

Vrnila sem se pod Peske in znova iskala krajši sestop do jezera v Lužnici. Na videz lahek sestop, ki vodi tik pod prvim ostenjem, nato pa čez strmo melišče, je bil v zgodnjem poletju tudi na tem delu povsem zabrisan od snežnih plazov. Stezi nista markirani, solo podvigi ob nepoznavanju terena pa zahtevajo na začetku sezone kar nekaj izkušenj in previdnosti.

RDEČI ROB

Časa sem imela na pretek. Vrnila sem se po skoraj vodoravni stezi pod sedlo Prag in sestopila v dolino Lužnice. Steza na južni strani je v ostrih zavojih krenila navzdol in kmalu sem prišla do velikega starega snežišča. Znova sem srečala trop pohlevnih ovčic, ki so se tokrat hladile na snegu. Plazovi, ki so vso zimo hrumeli izpod navpičnih vršacev, se bodo, kot kaže, tod zadržali še dolgo v poletje. Nato se je markirana pot skoraj povsem izgubila. Zasuli so jo povsem sveži, skalni podori. Prebijala sem se preko velikih razbitih skal in nazadnje le prispela do malega jezerca. Kdor se ne poda sem gor, ne more doživeti tega bisera, varno skritega med gorami. Kot da bi ga zaobjeli z dlanmi, je varno zaščiteno v mali kotanji ob robu visokih gora. Leži na višini približno 1800 m in dosega spoštljivo globino desetih metrov. Tu se dolina prvič zapre in povsem zaščiti svoj mali dragulj.

Krajšemu vzponu sledi nov razgled, pred nami se odpre zatrep doline. Proti vzhodu izstopa, kot poslednji mejnik na tem koncu, rdeče ostenje Rdečega roba. Barvita, geološko zanimiva kamnina v razkošnih poletnih travah še bolj zažari, saj je s te strani z njimi poraščen do vrha. Področje je znano po bogati flori in favni.

Rdeči rob FOTO: VID POGAČNIK

Jezero v Lužnici, 1801 m

Jezero v Lužnici je najvišje ležeče Krnsko jezero. Kot skriti dragulj leži v mali kotanji, zato ga zagledamo šele iz razmeroma kratke razdalje. Vedno znova smo presenečeni nad njegovo temno modro gladino. Zaradi snežnih plazov ostaja skrito še v pozno pomlad. Jezero je dolgo 80, široko 70 in globoko 10 metrov. V smeri jugozahoda ga skriva rob prepada, iznad katerega se nam odpirajo razgledi proti Soški dolini. Na severovzhodu ga ščiti venec gora, ki poteka od Peskov pa vse do Rdečega roba. Jezero spada v ožja zavarovana območja v Triglavskem narodnem parku. Nahaja se ob markirani planinski poti v smeri Tolmina in Krna. Po njej gremo na Krn, Peske in Batognico. Vzpon do jezera je zaradi razmeroma kratke in lahke poti, ki ima izhodišče na planini Kuhinja, tudi lepa samostojna tura. Bolj telesno pripravljeni planinci pa se lahko odpravijo tudi po poteh, ki vodijo iz doline Tolminke.

Izhodišče: Planina Kuhinja, 991 metrov. (WGS84: 46,244273, 13,66543) Do tja se pripeljemo iz smeri Tolmina ali Kobarida. Pri oznaki za Kamno zavijemo čez most, nadaljujemo skozi vas Vrsno in višje zgoraj skozi vas Krn. Nad vasjo Krn se vozna cesta pri kamnolomu konča, do koče na planini nas loči le nekaj minut lagodne hoje. Vsega skupaj se dvignemo za 810 metrov.

Opis: Začnemo po zložni in lepi poti na desno proti planini Kašina, 1049 m, in naprej do planine Leskovce, 1230 m. Tu se cesta konča, ob bližnjem koritu si še lahko natočimo vodo. Pot nadaljujemo navzgor proti na daleč vidnemu morenskemu prehodu med Maselnikom in Velikim Stadorjem. Čeprav je spodnji del strmali večinoma poraščen, je lahko tura v soncu hudo vroča. Koprive in drugo podrastje ponekod povsem zakrijejo ozko in s kamni posuto stezo, zato pohodniške palice niso odveč. Pot se v zavojih vse bolj strmo dviga navzgor. Ko dosežemo zatrep kotanje med Velikim Stadorjem, Rdeči robom, Maselnikom in Škofičem, strmina popusti. Po kamniti stezi, ki nas usmeri proti severozahodu, obidemo masiv Maselnika in kmalu prispemo na manjše sedlo, kjer se pred nami odprejo prvi razgledi. Od tu je do jezera v Lužnici le še nekaj minut.

Zahtevnost: Označena pot.

Vzpon: 3 ure

Sestop: 2 uri

Vodnik: Tine Mihelič: Julijske Alpe, PZS, 2009.

Zemljevid: Julijske Alpe, zahodni del, 1 : 50.000.

Z malo sreče srečamo gamse in svizce ter številne gorske ptice, ki gnezdijo v skalnih pogorjih. Veliki kamniti balvani pod zatrepom doline pričajo o večno živi neživi naravi. Z vrha se nam odpre čudovit razgled na dolino Tolminke in Soče ter verigo Julijskih Alp.

Ob pogledu na razmeroma kratko pot na vrh so se mi obudili stari spomini. Takrat smo ga v najhujši vročini s tolminske strani osvajali peš, se izgubljali po prostranih planinah, nato pa končno le pristali na vrhu. Tura je bila časovno daljša kot enodnevni vzpon in sestop s Triglava. Med Maselnikom in Stadorji je širok in strm izhod, ki vodi nazaj na planine pod Krnom. Ustvaril ga je soški ledenik s svojo značilno bočno moreno.

Ozka, v velike zavoje nadelana steza je bila zaradi visoke trave, nizkega podrastja in kopriv prav mučeniška. Bila sem brez pohodnih palic, zato sem dobila v koprivah kar nekaj zastonj terapij. Sonce je žarko sijalo iz zenita, zmanjkovalo mi je vode. Končno sem le prispela do planine Leskovice, našla dragoceno tekočino, medvedje sledi, pa tudi zanimive informacije. Pred dvema dnevoma je ta kosmatinec hlačal naokrog, poškodoval mlado telico, nato pa ponovno izginil. Strma, odljudna in poraščena tolminska predgorja so zanj pravo zavetje.

Sveže kislo mleko, ki mi ga je ponudil na eni izmed planin mlad sirar, mi je dalo novih moči. Skuto in svež sir pa sem si privoščila že pri avtomobilu na parkirišču pri planini Kuhinja. Spust po ozki in izpostavljeni cesti, ki vodi izpod vasi Krn do Vrsnega, me je kmalu postavil nazaj na dolinska tla.

KOMENTAR

Kje še lahko hodimo?

✍ Marjan Bradeško

Na Pliskini poti FOTO: MIHA PAVŠEK

Zadnje čase se mi vse bolj zdi, da kljub zakonodaji, ki poskuša urediti stanje planinskih (in še kakšnih drugih) poti, na tem področju vlada zmeda, nejasnost in morda tudi samovoljnost. Namen mojega prispevka je samo spodbuditi k razmišljanju in iskanju jasnih odgovorov, da bomo planinci in obiskovalci narave vedeli, kam smemo in kam ne – in če ne, zakaj ne, saj vendarle pri nas še velja pravilo prostega prehoda, mar ne? Omenil bi samo dva dogodka, ki sta me spodbudila k temu pisanju.

Nedavno sva se z ženo odločila povzpeti na Ljubično, do cerkve sv. Marije. Iz kraja Zbelovo med Ločami in Poljčanami sva šla čez Dravinjo in na označeno Loško-zbelovsko planinsko pot (oznaka LZ). Po gozdni cesti sva se vzpenjala v pobočja Ljubične, vmes pa slišala pokanje, ki je prihajalo izza hriba. Že kar precej nad dolino naju je presenetila tabla z napisom "*POZOR-STRELIŠČE*". Žena je rekla, da ne gre naprej, saj je po njenem napis pomenil prepoved. Sam sem razumel, kot da napis samo opozarja na dodatno pozornost. Nisva šla naprej, pač pa sva poskusila naravnost navzgor po kolovozu, ki se je po četrt ure končal. Razočarana sva se vračala, ko sva spodaj pri napisu srečala lovca, ki se je ravno pripeljal z avtom in ga tam tudi pustil. Na moje vprašanje, kaj napis pomeni, je mrko odvrnil, da ne smeva naprej po cesti, ker lovci nekaj preizkušajo. In sva zelo slabe volje odšla v dolino. Ob tem se mi poraja kup vprašanj, na katera pa sam ne vem odgovora. Če je neka planinska pot zaprta, zakaj tega obvestila ni že v dolini, na začetku vzpona? Je bila tista pot uradno zaprta – in kdo jo sploh lahko zapre? Zakaj tak dvoumen napis – če je nekaj prepovedano, naj to tudi piše.

Druga stvar, ki mi tudi ne da miru, pa je Kraška učna pot – Pliskina pot. Na spletni strani Pliskine poti (http://www.pliskovica.si/pliskina%20pot.html) namreč kar zbode v oči naslednji stavek: "*Za organizirane skupine nad 10 oseb je spremstvo vodnika obvezno. (Uradni list: http://www.uradni-list.si/1/content?id=88051)*" Gre za Odlok o turističnem vodenju na območju občin Divača, Hrpelje - Kozina, Komen, Miren - Kostanjevica in Sežana, ki so ga v letih 2007 in 2008 podpisale omenjene občine. Člen 24 pravi takole: "*Domači in tuji turisti morajo za vodenje po območju občin najeti lokalnega turističnega vodnika, ki je evidentiran v registru lokalnih turističnih vodnikov za območje občin pri pooblaščenem zavodu, turističnega vodnika, ki je vpisan v registru turističnih vodnikov pri Gospodarski zbornici Slovenije, ali turističnega vodnika opredeljenega v zadnjem odstavku 5. člena tega odloka.*" Tisti odstavek pa se glasi: "*Turistično vodenje lahko opravljajo osebe, ki izpolnjujejo naslednje pogoje ... kadar je za vodenje možno pridobiti dovoljenje ali soglasje na podlagi posebnega programa usposabljanja, ki ga potrdi pristojni strokovni organ in h kateremu je dalo soglasje ministrstvo, pristojno za turizem.*" Resda je omenjena pot turistična in ne spada pod pristojnost planinskih društev. Ker pa po tisti lepi poti hodijo tudi številne planinske skupine, je dobro, da bodoči obiskovalci za omenjeni odlok vedo. Seveda pa se mi ob tem spet porajajo vprašanja. Zakaj je treba najeti lokalnega vodnika? Mar ne bi bilo bolje zaračunati neke pristojbine (za vzdrževanje poti), ki bi bila seveda nižja, in prepustiti vodenje skupine kar njenemu vodniku? Kako ločijo organizirane skupine od neorganiziranih? Zakaj deset ljudi še lahko gre brez vodnika, več pa ne? Je pri tistem številu meja, kjer se vodnik že izplača?

Za kakršnakoli pojasnila bom hvaležen.

Zapostavljena lepotica nad Logarsko dolino

Smer Mokre sanje v Strevčevi peči

✍ Nejc Pozvek

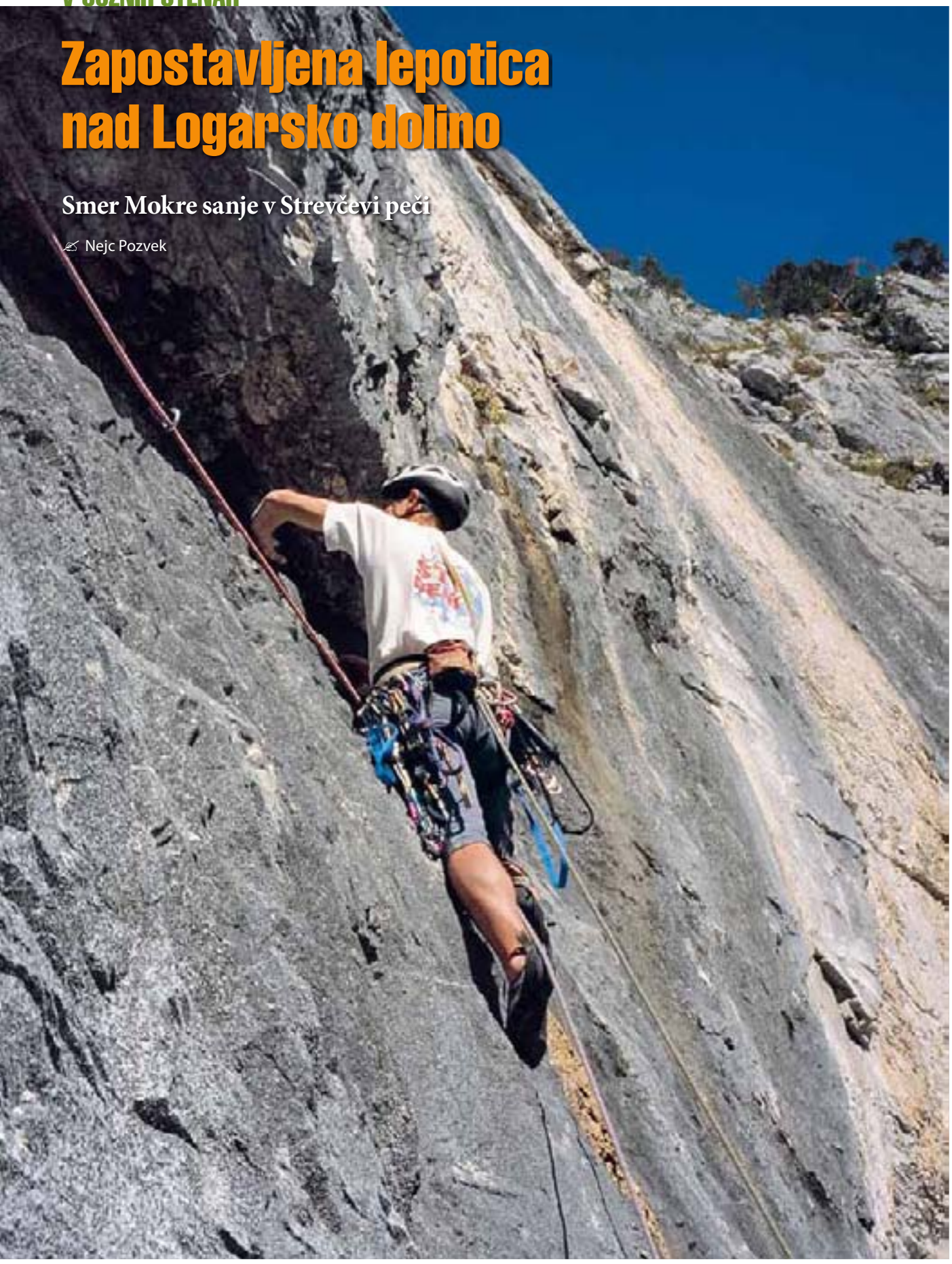

Andrej Grmovšek v devetem raztežaju FOTO: TANJA GRMOVŠEK

Logarska dolina je nedvomno eden izmed biserov slovenskega alpskega sveta. Podoba ledeniške doline je čudovita – svet se iz zelenih livad ob Savinji vzpenja v strm bukov gozd, vrh tega so poti posute z iglicami macesnov, še više pa se ruševje umika prepadnim skalam. In prav te drzne sive apnenčaste stene, ki zapirajo pogled proti sončnemu jugu, so velik izziv številnim alpinistom v vseh letnih časih. Njihova zimska podoba je navadno precej nedostopna, poleti pa nas prostranstva severnih ostenij vabijo v svoja senčna zavetja s svežino in hladno ter ostro skalo. Na robu pa, ni lepše nagrade, nas po uspešnem vzponu pozdravi sonce. A visoke, hladne stene Ojstrice, Planjave in Rink, kamor obiskovalcu doline pogled najprej in največkrat uide, imajo tudi svoje nasprotje. Ko se, navadno šele ob večernem povratku, ozremo po dolini navzdol, naš pogled ne more mimo s soncem ožarjenih Peči.

O PEČEH ...

Najvpadljivejši je ogromen amfiteater – stena Strevčeve peči, levo od nje je malce skromnejša, a bolj previsna Golarjeva peč, med plezalci verjetno najbolj poznana Klemenča peč pa se skriva v sosednji dolini. Jamnikove (tudi Jameljske) peči pa ne opazi skoraj nihče, saj je zelo zaraščena in za plezanje manj primerna. Te drzne, strme, a tople pečine, pripete v nedrja kucljev s precej nezavidljivo nadmorsko višino, v sebi skrivajo velike alpinistične zgodbe. Morda prav nič manjše kot njim nasproti stoječe, visoke, temne, severne družice.

Peči so, kot je že bilo mogoče razbrati, posebne predvsem zaradi svoje južne, sončne lege in relativno kratkega dostopa. Za plezanje sta nedvomno najprimernejši pomlad in jesen, pa tudi topli zimski dnevi ne zaostajajo. Poleti tam prebivajo kače, pa tudi vročina neznosno pritisne. Stene so zanimive tudi zaradi zapletene geologije (na meji med Karavankami in Savinjskimi Alpami), kar v grobem pomeni stik paleozojskih in mezozojskih kamnin – večinoma se mešajo razni apnenci in skrilavci.

Zgodovina plezanja v Pečeh ni zelo dolga. Seveda, prednost so sprva imele višje in vpadljivejše sosednje stene. Šele kasneje, v začetku osemdesetih let, ko se je tok alpinizma preusmeril k iskanju vse težjih linij, so te, prej ničvredne pečine postale zanimive. V nekaj desetletjih so plezalci, v glavnem s štajerskega konca, zmogli vse zanimive naravne linije, ki jih je možno preplezati s pomočjo tradicionalnih varoval. Najbrž ni treba posebej omenjati, da je pod veliko večino smeri podpisan Franček Knez. Nedavno so se Klemenče peči, ki je med vsemi nekako najudobnejša in prijazna nedeljskemu plezanju, lotili s svedri. Večinoma so prekrili že obstoječe linije, ki danes ponujajo lepo in varno plezanje od pete do osme stopnje. Strevčeva in Golarjeva peč pa sta bili deležni manj obiska – v njunih stenah je smeri manj, pa tudi skala ni povsod dobra.

V Golarjevi peči so v devetdesetih letih nastale smeri Mali princ, Nebeški zvonovi in Zvezdica zaspanka, ki so precej trd oreh za proste ponavljavce. Njihove ocene se gibljejo med osmo in deveto stopnjo. Še danes, ko so se meje prostega plezanja že vzpele v nebo, doživijo komaj kakšen obisk letno. Podobno se godi tudi sosednji Strevčevi peči, kjer je v začetku tisočletja nastala smer Mokre sanje. Z Andrejem Grmovškom na čelu so si avtorji zamislili kar se da direktno preplezati skoraj pol kilometra visok amfiteater Strevčeve peči. Seveda čez gladke previsne plati ni šlo drugače kot s kakšnim svedrovcem. A kljub temu da smeri rečemo navrtana, svedrovcev še zdaleč ni dovolj za brezskrbno plezarijo. Pravzaprav so avtorji izvedli izvrsten kompromis – svedrovcev je toliko, kot jih mora biti, in so tam, kjer je dobro, da

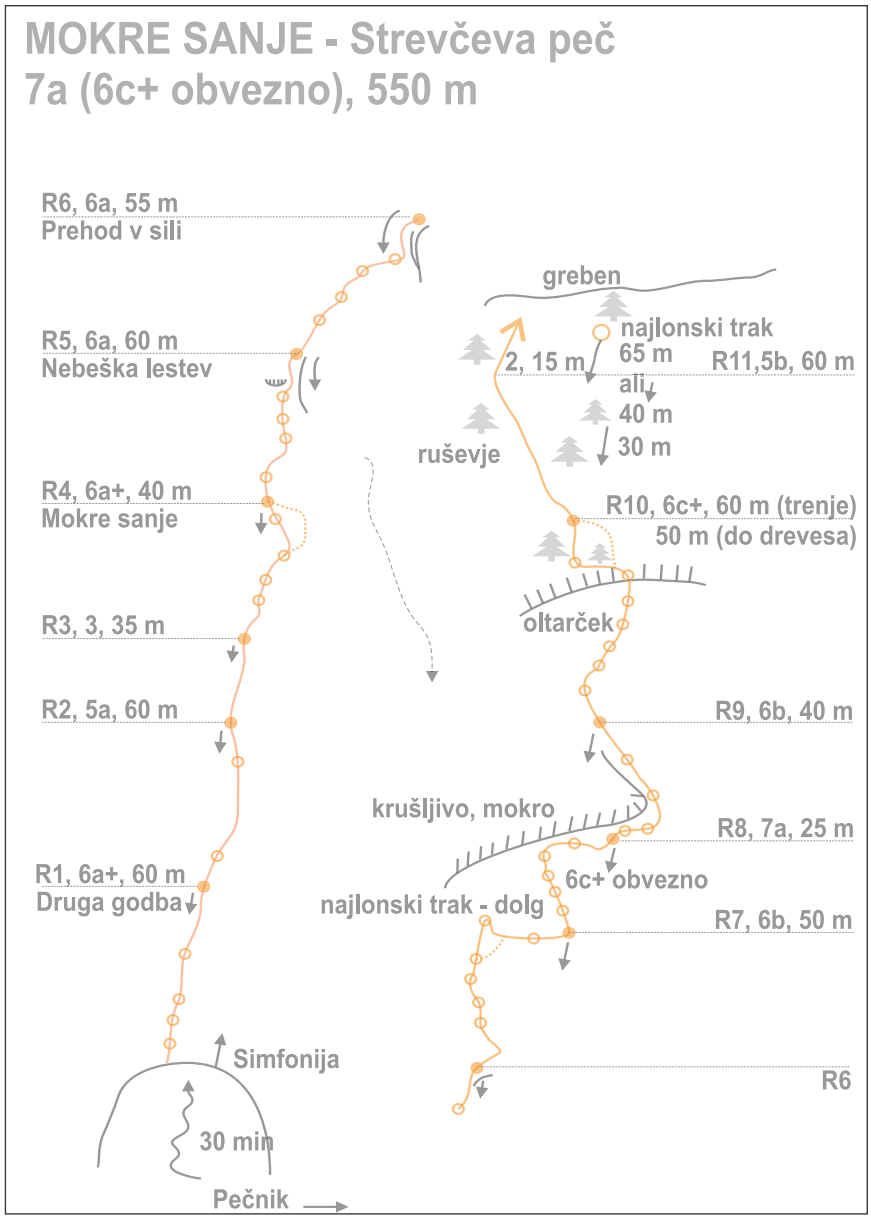

RISALA: BARBARA ŽIŽIČ

Mogočni amfiteater Strevčeve peči FOTO: MATEJ ZORKO

so. Kjer obstajajo možnosti naravnega varovanja, zaman iščemo kos kovine, zavrtane v skalo, ki bi nam malce olajšal ali prihranil *navijanje* v glavi.

... IN MOKRIH SANJAH

Smeri sva se pred približno letom dni lotila s klubskim tovarišem Matejem Zorkom. Počakala sva na ugodno vremensko napoved, se v zgodnjem jutru zapeljala proti Logarski dolini in parkirala ob cesti malo naprej od gostilne Firšt – na mestu, kjer se vidi celotna stena in se hudourniška struga izpod nje priključi Savinji. Ta na videz nepomembni podatek nam lahko prihrani tudi kakšen zaplet. Nama bi ga vsekakor – nadvse enostaven dostop po osrednji grapi sva si močno podaljšala z izletom proti desni. Zdelo se nama je pač preveč enostavno, zato sva že v ranem jutru prelivala debele kaplje znoja, tlačila rosne, mehke trate in nabirala klope. Po izgubljeni uri sva se nato odločila za pravi, direktni dostop in se po dobrih petnajstih minutah že ogrevala v hladni senci pod smerjo. Vstop je nezgrešljiv – dobre oči z lahkoto opazijo svedrovce v levem kotu na najvišjem delu melišča.

Nadaljevanje je bilo spodobnejše, a še zdaleč ne hitro. Prvi raztežaj je pripadel Mateju – atletika in sopihanje nad mojo glavo sta napovedala trd boj. V stopnemu 6a+ sta sledila dva lažja, položnejša raztežaja po mestoma drobljivi skali. V četrtem raztežaju, imenovanem Mokre sanje, naju je že grelo majsko sonce. Sanje v lepem 6a+ k sreči niso bile mokre – v nasprotnem primeru bi bile plati praktično nemogoč zalogaj. Sledila je izjemno dolga Nebeška lestev (peti raztežaj, 6a), v kateri je treba pokazati kar nekaj spretnosti z nameščanjem varovanja, težave pa so zelo konstantne in naraščajo proti koncu. Polnih 60 metrov naju je pripeljalo na skromno stojišče v "popek" stene. Nedvomno gre za nekakšno središče velikega amfiteatra – Peč se nad nami strmo dvigne, celo prevesi, pogled navzgor nam razkrije le en možen prehod, Prehod v sili. Takšno ime nosi šesti raztežaj, ki je praktično vedno moker, skala drobljiva, v šestdesetih metrih se nabere hudo trenje, pridruži se mu še trpeč pogled na skromno varovanje ... In tako so bile moje plezalske sposobnosti prvič v steni resno na preizkušnji. Raztežaj me je močno izčrpal, sonce se je neusmiljeno uprlo, smer pa se tu pravzaprav šele začne.

> *Še danes, ko so se meje prostega plezanja že vzpele v nebo, doživijo Peči komaj kakšen obisk letno.*

Matej je nadaljeval v zahtevni plošči težavnosti 6b, ki na koncu ponudi še zračno prečnico. Pridružil sem se mu na visečem varovališču pod najtežjim raztežajem. Dobro ogret sem se najprej lotil plošče, za katero je avtor predlagal 6c+ obvezno. In tudi je. Ko pa že misliš, da je najhujše za teboj, priplezaš pod grozeč strop, kjer te pričakajo gnili oprimki in majajoče luske. Skrajno previdno sem odtelovadil do dveh svedrovcev, ki sta naznanjala uspešen zaključek najtežjega raztežaja. Tudi Mateja je plezanje močno zdelalo, tako da sem bil znova na vrsti jaz. Smer krušljivo previsno zaporo obide na desni, nato pa se rahlo v levo pne izjemno lepa poč, a kaj, ko je v njej treba vseskozi opravljati precej vrtnarskih opravil. Prvič se mi je dogodilo, da so se na sivi skali, ki je iz metra v meter postaja vse bolj monolitna, poznali odtisi potnih rok. Matej mi je nato prepustil še zadnji težji raztežaj (6c+), ki je bil zame osebno najlepši v smeri. Izjemno lepe plošče, ki ponujajo tehnično zahtevno plezanje, so me pripeljale pod previsno zaporo (Oltarček). Smer jo preide v prečnici proti levi, kjer pa mi je precej ponagajalo trenje. Vpenjanje zadnjega svedrovca v steni mi je povzročilo silne preglavice. Brez pomislekov sem nato raztežaj zaključil (kakor je tudi priporočljivo) sede na velikem borov-

cu, bingljajoč z nogami nad nekaj sto metri previsne stene pod seboj. V zadnjih sončnih žarkih se mi je pridružil soplezalec in nato nadaljeval po svetu brez pravih oprimkov (No holds land) proti robu stene. Dosegla sva ga v iskanju prehodov malce proti levi, utrujena in zadovoljna v lepem večeru po skoraj desetih urah plezanja.

Krepak stisk rok, pospravljanje opreme, zadnji požirki preskromnih zalog pijače in grižljaji energijske ploščice, nato pa urno proti Svetemu Duhu in naprej proti dolini, kjer sva se držala kolovozov, ki vodijo v desno. V zadnjih vzdihljajih dneva sva dosegla poti, kamor sva zjutraj zašla, in v mraku sva bila pri avtu.

Sanje v lepem 6a+ k sreči niso bile mokre – v nasprotnem primeru bi bile plati praktično nemogoč zalogaj.

REZIME

Smer Mokre sanje ponuja zelo dobro, a tudi zahtevno plezarijo. Žal so njene ponovitve sila redke – verjetno se jih da prešteti na prste obeh rok. Že zaradi tega, ker so smeri s takšnimi karakteristikami pri nas izjemno redke, po mojem mnenju ne bi smela manjkati na seznamu alpinista, ki doseže obvezno težavnostno stopnjo 6c+. A previdno, nekaj deset svedrovcev v 550 metrih smeri ni zagotovilo, da bomo prišli čeznjo. Vsekakor pa: zelo priporočam!

Informacije

Dostop: Odvisno, kje parkiramo. Od Firšta mimo Pečnika do potoka izpod stene in ob njem navzgor (dobrih 30 min). Če avto pustimo višje ob cesti, prečkamo Savinjo po brvi in se vzpnemo ob potoku izpod stene (20 min).

Sestop: Mimo Svetega duha po planinski poti v dolino. Spust po vrvi (2 krat 60 m!) je iz zgornjega dela stene zelo zahteven.

Težavnost, dolžina: 7a (6c+ obv.), 550 m.

Zemljevid: Kamniško-Savinjske Alpe, 1 : 50.000.

Opremljenost: Smer je opremljena s svedrovci, vendar je zelo priporočljivo imeti zraven še nekaj manjših metuljev in nekaj vrvnih zank.

Zakaj? – Zato! Kako? – Tako!

✍ Andrej Grmovšek

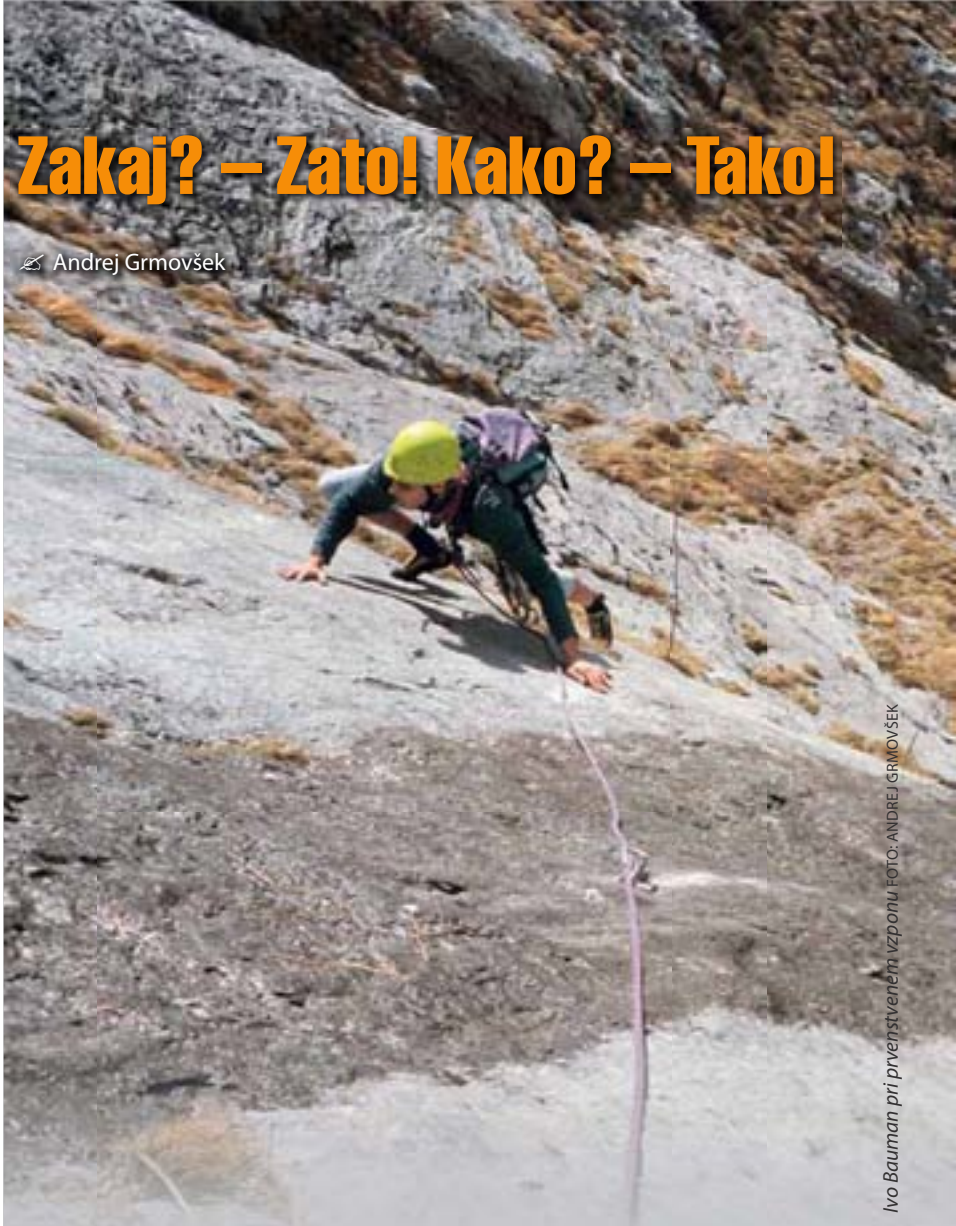

Ivo Bauman pri prvenstvenem vzponu FOTO: ANDREJ GRMOVŠEK

Konec prejšnjega tisočletja (uf, sva že stara) sva z Drejkom (Andrej Sotelšek) kar nekaj plezalnih dni preživela v Golarjevi peči, previsni steni nad sotesko Savinje. Tam sva v sončnih zimskih dnevih iskala avanture, prosto ponavljala zahtevne smeri iz zakladnice Frančka Kneza in dodala celo eno prvenstveno. Na stojiščih sva pogosto zrla tudi v mogočen amfiteater Strevčeve peči in v njem v mislih risala plezalne linije. Spomladi 2002 sva svoje sanje v Strevčevi peči končno začela tudi udejanjati.

Smer sva načrtovala v gladkih ploščah v osrednjem delu stene, ki je bil še brez smeri. Vedela sva, da plezanje tam ne bo možno brez varovanja s svedrovci. Kljub svedrovcem pa sva želela, da ima smer izrazito "alpski" oziroma resen značaj. Zato sva z njimi zares varčevala.

Skala v Pečeh večinoma ni prvovrstna, predvsem poči so krušljive in zaraščene, zato pa so bile plati, po katerih sva peljala svojo prvenstveno smer, toliko lepše in kompaktnejše. Plezalni užitek pa je motil drug problem – v pomladnem času je prav prek najbolj logičnih prehodov marsikje tekla voda – in najine sanje so se spreminjale v mokre sanje. Čeprav je smer preplezljiva tudi v deloma mokrem stanju, je bolje počakati, da se stena dobro osuši!

Po več dolgih, položnejših raztežajih smo priplezali – po prvem opremljanju stene se mi je pridružil Ivek (Ivo Bauman) – v območje, kjer se stena postavi pokonci. Nekaj dolgih poletov iz tako rekoč povsem gladkih navpičnih in previsnih plati je zadostovalo, da sem se sprijaznil z naravo stene – sanje o smeri naravnost čez osrednji monolitni del so splavale po vodi. Tako smo sledili naravnejšim prehodom proti desni in na žalost bolj krušljivi skali vse do prečke pod veliko streho – edinega prosto preplezljivega prehoda in hkrati stika s starejšo smerjo Sončna ura. Skala pod streho je bila zares gnila, želja po "za ponavljavce lepi smeri" in evforija prvenstvenega vzpona pa preveliki. Brez pravega razmisleka sem napravil nekaj, zaradi česar me še zdaj peče vest. V delu raztežaja, ki je identičen s smerjo Sončna ura, se danes sveti navrtano varovališče in še nekaj svedrovcev za varovanje. Ali še drži, da kdor prizna, se mu pol oprosti?

Po nič kaj vzornem "srečanju" s smerjo Sončna ura sva s Tan (Tanjo Grmovšek) v tretjem delu opremljanja smer spet speljala v odlične plati in po njih uživala vse do vrha stene.

Izjemen tritisočak v Dolomitih

Hohe Gaisl/Croda Rossa d'Ampezzo

in Leopold Kržišnik

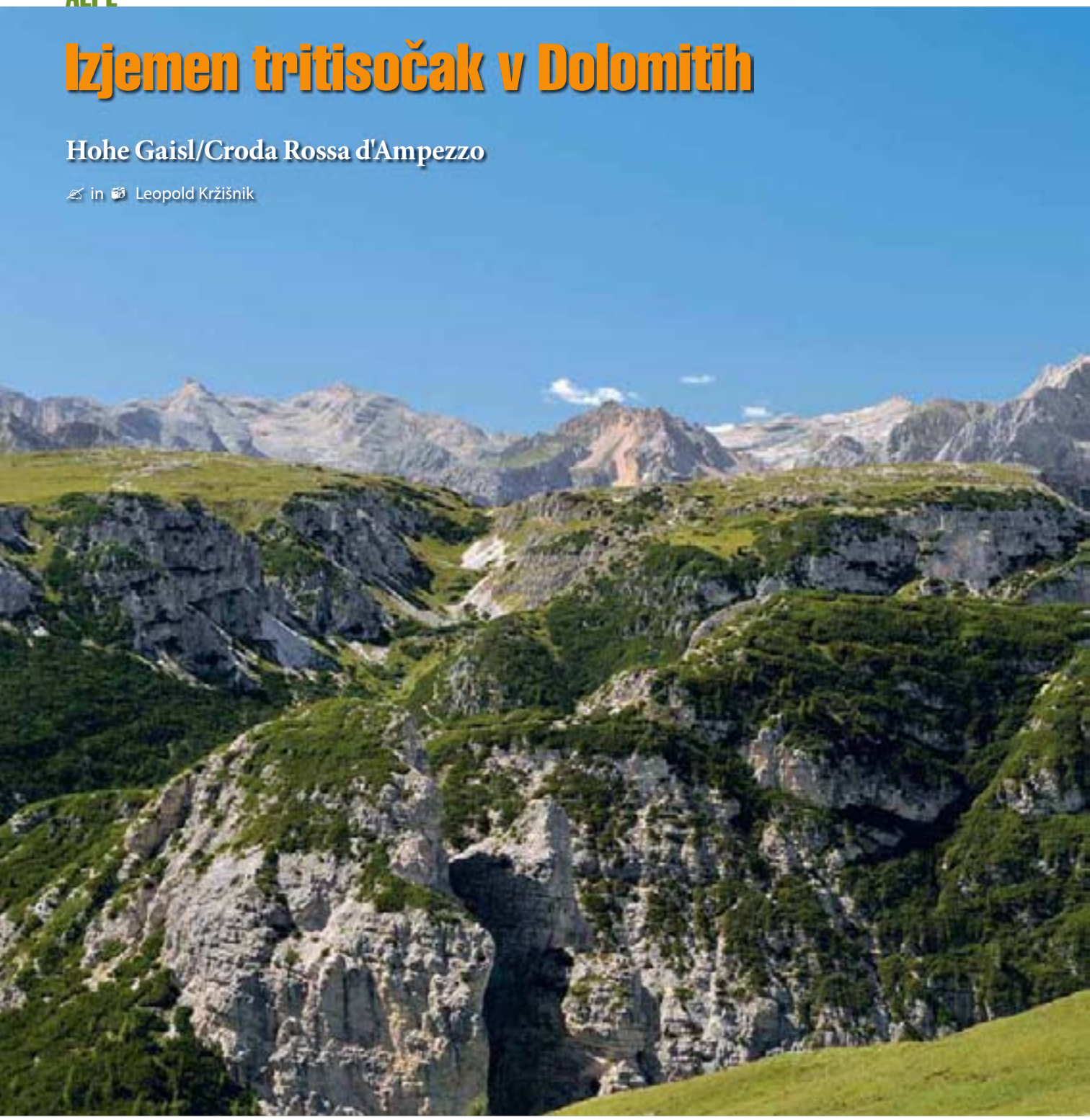

Hohe Gaisl/Croda Rossa d'Ampezzo, dolomitski prvak FOTO: OTON NAGLOST

Težko dostopen tritisočak (po Andreju Mašeri najtežje dostopen v Dolomitih) z nemškim imenom Hohe Gaisl se dviga na južnem robu Brajiških Dolomitov. Že jutranji pogled na njegove rdečerumeno ožarjene stene s travnate planote Pratopiazze, še boljše s sončne poti na sosednji Dürenstein (2839 m) ali s ceste, ki pelje iz Toblacha proti Cortini, nam daje slutiti, da je ta gora nekaj posebnega in da bo tudi normalen vzpon čez vzhodno steno, s prej omenjene Pratopiazze, nekaj izjemnega.

HITRA ODLOČITEV ZA VZPON

V prvih dneh avgusta me nekega večera pokliče Milan in vpraša: "Ali si za turo v Dolomite?" "Kaj pa imaš v mislih?"

Nekaj se obotavlja in reče: "Crodo Rosso."

"Kaj pa je to za ena gora? Mislim, da prvič slišim zanjo!"

"Ja, to je gora z naslovnice *ta nove knjige!"*

"Moram pogledati in te pokličem!"

Pogledam fotografije, zemljevid, preberem opis, ocene, opozorila itd., nakar mu odgovorim:

"Ja, seveda sem za turo."

Odločitev zanjo niti ni bila težka ob misli, da bom v dobri družbi vsestransko izkušenega gornika. No, tudi sam nisem čisto brez izkušenj in še vedno lahko splezam kakšno štirico. Počakava par dni na ugodno vreme in dobro vremensko napoved za nekaj dni vnaprej ter se odpeljeva proti Dolomitom.

PRAVILNA ODLOČITEV

Ko sva se pozno popoldne pripeljala na parkirišče pod Pratopiazzo, so na bližnjih travnikih in senožetih glasno brnele kosilnice. To je bil dober znak, kar se tiče vremena. Druga potrditev za pravilno odločitev o vzponu glede na vremensko napoved pa se je potrdila naslednji dan, ko je na vrh Hohe Gaisla priplezalo več ljudi kot do tega dne v tekočem letu.

Brez daljšega odlašanja in po opravljeni orientaciji (oba sva bila na tem kraju prvič) sva se sprehodila po travnikih Pratopiazze in se nato od koče Platzwiese spustila po markirani poti rahlo navzdol proti vznožju Hohe Gaisla do mesta, kjer se bo začel vzpon. Zaradi dolžine ture sva načrtovala zgodnje vstajanje in vzpon še v temi. Pri hoji po gladko pokošenih in pospravljenih travnikih se ni bilo moč znebiti občutka o sprehodu po velikem igrišču za golf. Naslednji dan o kakšnem lenobnem in brezskrbnem sprehajanju ni bilo ne duha ne sluha.

Po večerji, za katero je z dobro voljo poskrbel Milan, sva pripravila opremo za naslednji dan. Glede tega sva imela kar nekaj vprašanj, kaj vse bova potrebovala. Oba sva se namreč zavedala, da izbira opreme s težo nahrbtnika lahko odločilno vpliva na izid ture. Tako sva zložila v nahrbtnika: vsak nekaj pomožnih vrvic, trakov in posamičnih vponk, skupaj približno deset varovalnih kompletov, nekaj klinov, zatičev, metuljev, plezalno kladivo, reverso, cepin, dereze, čelado, plezalni pas, plezalnike, nekaj hrane, vsak po dva litra tekočine, nekaj rezervnih oblačil in 60-metrsko plezalno vrv. Glede čevljev pa sva se odločila za gojzarje, kar se je naslednji dan izkazalo za pravilno, glede na krušljivost in posutost smeri z drobirjem. Prespala sva kar v avtomobilu in zjutraj okrog štirih odšla ob svetlobi polne lune in čelnih svetilk proti vznožju Hohe Gaisla.

NOVEMU DNEVU NAPROTI

Na dnu doline oziroma nekaj naprej, kjer markirana pot zavije desno, sva jo zapustila in odšla levo navzgor po dolinici skozi redek gozd in nato po travnato gruščnatem pobočju in melišču proti krnici Cadin di Croda Rossa, ki jo z leve strani zapira navpična stena Punte del Pin (2682 m). Ob vzpenjanju tik pod njo se je popolnoma zdanilo. Stena Hohe Gaisla pred nama je zažarela v rumenordeči jutranji barvi. Nadaljevala sva skozi krnico mimo možicev v smeri ozebnika, ki prereže vzhodno steno. S težavo sva nekako le razvozlala začetek smeri. Nadaljevanja nisva mogla določiti glede na opis, glede na pogled iz krnice in glede na razsežnost stene nad nama. Do vstopa v ozebnik sva potrebovala približno dve uri.

V STENO

Vzpon v ozebnik je bil zaradi grušča naporen. V njem je bilo še nekaj trdega snega, zato nama je prav prišel cepin. Po dobrih 50 metrih sva zavila levo po gruščnati polici na nekakšno skalnato gruščnato reber in po njej navzgor v lažjem plezanju (II) do široke police. Sem ter tja je bil postavljen kakšen komaj viden možic, na mestih z več grušča pa je bilo opaziti slabo vidno stezico. Oboje priča o zelo redkem obisku omenjene smeri. Ko sem pogledal s široke police navzdol v krnico, kar nisem mogel verjeti svojim očem. Proti dnu ozebnika je stopalo šest ali sedem ljudi, očitno z istim ciljem, kot je bil najin! Pred začetkom vzpona sem bil prepričan, da ne bova videla in srečala nobenega.

Po polici sva šla levo dobrih 100 metrov do začetka strme grape na desni, kjer sva se navezala in splezala približno 80 metrov (II–III) do navpične zapore. Sledilo je prečenje po ozki izpostavljeni poličkí z nekaj klini proti levi in nato navzgor čez krušljivo gruščnat del pod skalno zaporo, ki sva jo preplezala naravnost navzgor (10–15 m, II–III). Na vrhu je sidrišče. Sledilo je nadaljevanje rahlo poševno levo, precej strmo navzgor, znova po krušljivem in gruščnatem svetu pod strmo steno, v kateri je več skoraj navpičnih kaminov (od sidrišča skoraj en raztežaj).

ČEZ NAJTEŽAVNEJŠE MESTO V SMERI

Stala sva na vodoravni polici pod navpično steno z več kamini. Najprej sva pogledovala bolj na levo stran, kjer se nama je zdelo pretežko in ni bilo opaziti kakšnih sledov o plezanju. Nato sva šla po polici pod steno kakšnih 30–40 m desno in v enem od kaminov na dnu opazila klin z vrvico za spust, vendar višje v njem ni

bilo opaziti klinov. Pogledala sva še bolj desno, kjer pa je bilo prav tako težko. Odločila sva se, da splezava po kaminu, v katerem sva na dnu našla klin z vrvico. Milan je obul plezalnike in začel s plezanjem. Ni bilo zabitih klinov za varovanje, razen zgoraj na sidrišču. Ni bilo prav lahko, predvsem zaradi urejanja varovanja. Nisva bila popolnoma prepričana, ali sva se podala v pravi kamin. Splezal sem do Milana in nadaljeval nekaj metrov desno po ozki polički in nato strmo navzgor. Še vedno ni bilo lahko in ni bilo videti klinov za varovanje ali kakšnih drugih sledov predhodnikov, vendar je nekako šlo. Po dveh raztežajih sva stala ob sidrišču za spust po vrvi, na vrhu po opisu najtežavnejšega mesta v smeri (III–IV). Nisva prav veliko zgrešila. Možno je, da je več podobnih prehodov, vendar nobeden ni prav lahek. Od sidrišča sva nadaljevala po gruščnatem in krušljivem svetu poševno levo navzgor. Kmalu sva bila na razu na vzhodnem grebenu. Nadaljevala sva čezenj v krušljivo pobočje in krnico ter po desni strmi zagruščeni grapi v škrbino.

KONČNO VRH

Naprej sva plezala večinoma nekaj metrov desno od raza ali po njem. Š vedno sva bila v zahtevnem in izpostavljenem svetu (približno dve uri plezanja II–III). Klinov nisva opazila (razen enega ali dveh sidrišč za spust po vrvi). Malo pod vrhom na grebenu so naju sledi povedle 50 metrov poševno desno in nato spet navzgor na vršni greben, od koder sva že zagledala križ. Do tja je bilo še nekaj telovadbe okrog stolpov in prehodov čez škrbine.

Po skoraj sedmih urah sva stala na ravnem in prostornem vrhu ob križu in strmela v prepade pod sabo. Razgledi po okolici so bili enkratni in značilno dolomitski. Okrog in okrog ostrice, skalni stolpi in mogočne gore nad zelenimi travniki, gozdovi in dolinami, po katerih se vijejo ceste. Med počitkom, fotografiranjem, razgledovanjem in premišljevanjem o povratku so na vrh prilezle še tri naveze, kar je zelo nenavadno. Tako nas je na vrhu Hohe Gaisla naenkrat stalo več kot v vsem letu skupaj. Milan je med hitrim pregledovanjem vpisne knjige ugotovil, da že od leta 2005 na vrhu ni stal nihče iz Slovenije. Glede na številčno družbo, ki sva jo dobila na vrhu, sva se kar kmalu odločila za sestop.

ZAHTEVEN, DOLG IN NEVAREN SESTOP

Odločila sva se, da zgornji del do najzahtevnejšega mesta v smeri sestopiva nenavezana. Po vrvi sva se v tem delu spustila samo na mestih, kjer so bila urejena sidrišča. Sestopala sva po krušljivem in izpostavljenem svetu. Čez kamine in nižje je urejenih nekaj sidrišč za spuste, vendar vseh skupaj v celi smeri ni več kot šest ali sedem. Glede na urejena sidrišča je nujna vsaj 60-metrska vrv.

Do prečenja proti grapi v spodnjem delu je najin sestop potekal hitro in tekoče. Medtem so tudi ostale naveze zgoraj že sestopale. Občasno je kaj malega priletelo

Na vrhu

Jutranji pogled na vzhodno steno Hohe Gaisla iz krnice Cadin di Croda Rossa. Vstop v steno je levo z dna zasneženega ozebnika ali levo z vrha gruščnatega stožca na začetku prej omenjenega ozebnika, ki navpično prereže vzhodno steno.

čez steno, vendar brez večje nevarnosti. Ko sva v spodnjem delu prečila proti grapi, pa je nad nama večkrat pošteno zaropotalo. Prav gotovo nenamerno sproženo kamenje ob spustih po vrvi zgornjih navez je padalo ravno proti grapi, v katero sva prečila. Hitela sva, kar se je dalo, ob tem pa kričaje pozivala zgornje naveze k previdnosti. Kljub temu me je nekaj manjših kamnov oplazilo – k sreči le po nahrbtniku. Tudi pri zadnjih dveh spustih v grapi je še priletelo nekaj izstrelkov, tokrat na srečo mimo naju. Hitro sva sestopila na polico in po njej na gruščnato reber, ki ni bila več v vpadnici padajočega kamenja. Sledil je še zahteven sestop v ozebnik in na dno krnice. Končno sva si v miru oddahnila in si čestitala za opravljeni vzpon in sestop.

PO DOBRIH DVANAJSTIH URAH NA IZHODIŠČU

Ko sva se med sprehajalci vzpenjala po zelenih, gladko pokošenih travnikih proti koči Platzwiese, sva se na vsake toliko časa ustavila, ozrla nazaj in skušala določiti preplezano smer v steni. Zaradi oddaljenosti in razsežnosti jo je bilo predvsem v zgornjem delu težko določiti. Kljub več kot dvanajstim uram na nogah in več kot osmim uram zbranosti v steni sva bila ob prihodu na parkirišče vesela. Vzela sva še vedno ohlajeno pivo in nazdravila uspešni, zahtevni, naporni, srečno končani in, kot se je izkazalo, tudi zelo nevarni turi. Nevarni zaradi krušljivosti in zaradi padajočega kamenja. Na količino in smer kamnitih izstrelkov nisva imela vpliva, imela pa sva dobre varuhe ali kot radi rečemo – srečo.

Hohe Gaisl/Croda Rossa d'Ampezzo, 3146 m

Vzpon na Hohe Gaisl je resna plezalna tura v precej krušljivi skali. Težave so stalne. Če ne plezamo, pa hodimo po strmem, krušljivem in izpostavljenem svetu. Tudi orientacija ni čisto enostavna. Od vstopa v steno do vrha plezamo tri četrtine dolžine smeri II. do dobre III. stopnje, najtežavnejše mesto pa zasluži oceno IV. Posebno poglavje je sestop, ki poteka po smeri vzpona. Obvezno si je že ob vzponu dobro zapomniti mesta sidrišč za spuste po vrvi. Teh je šest ali sedem; za ostalo moraš poskrbeti sam. Pri sestopu je potrebno računati tudi na sestopanje II. do III. težavnostne stopnje. Zaradi izpostavljenosti in krušljivosti je potrebna velika previdnost. Posebno poglavje je padajoče kamenje, ki se proži med spuščanjem po vrvi. Celotna tura terja telesno odlično pripravljenega gornika – plezalca. Če gre vse tekoče, brez nepotrebnega iskanja prehodov, dodatnega urejanja sidrišč in varoval, bo vzpon s sestopom trajal ves dan. V celi steni je poleg omenjenih sidrišč le še kakšnih pet klinov. Izpostavljenost je skoraj stalna. Sestop ne nudi kakšnih posebnih užitkov. Del krivde za takšen vtis je pri naju pustilo padajoče kamenje, ki so ga prožile naveze visoko nad nama. Predvsem v spodnjem delu zaradi tega nisva sestopala sproščeno. Opozorila, ki jih je napisal avtor knjige *Dolomiti, sanjske gore* za omenjeno turo, so popolnoma na mestu in jih je potrebno upoštevati.

Kako do izhodišča?

Iz Toblacha se peljemo naprej proti Brunecku. Prav hitro, približno dva kilometra naprej od Villabasse, zavijemo levo v park Fanes-Senes-Braies. V naselju Ferrara zavijemo levo. Pri gostišču Ponticello sta parkirišče in mitnica. Vožnja naprej je dovoljena pred deseto dopoldan in po šestnajsti popoldan, če je na parkirišču pod Pratopiazzo prostor. Od omenjenega parkirišča do gostišča Platzwiese (1991 m) je le nekaj minut hoda. WGS84: 46,656047, 12,17672.

Višinska razlika: 1250 m

Zahtevnost: II., III., IV. težavnostna stopnja

Časi: 12–13 ur

Najprimernejši čas: Julij, avgust

Literatura: Andrej Mašera: *Dolomiti, sanjske gore*, PZS, 2009.

Zemljevida: Tabacco 031: Dolomiti di Braies 1 : 25.000; Cortina d'Ampezzo-Cadore, 1 : 50.000.

Zvezde na poti k novim ciljem

Kramljanje z Dušanom Jelinčičem

✍ Žarko Rovšček 📷 Arhiv Dušana Jelinčiča

Dušan Jelinčič v bazi pod Everestom na mednarodni odpravi Alpe-Jadran leta 1990

Skušam intervjuvati nekoga, ki ga, vsaj tako mislim, dobro poznam in imam z njim pogoste stike. Zato sem malce v zadregi. Naj me pri tem še tako čudno gleda, češ, kaj me sprašuješ znane stvari, bom moral vestno beležiti njegove izjave in jih prenesti bralcem. Naloga, naložil mi jo je naš odgovorni urednik, je zame silno resna. Tudi iz sočutja do "prizadetega", ki je tako v službi kot doma v neprestanem in strogem delovnem ritmu, sem jo kar nekaj časa odlagal, a vsak sadež mora enkrat dozoreti.

Dolgoletno znanstvo in prijateljstvo z Dušanom Jelinčičem ali Duškom, kot mu pravimo bližnji prijatelji, je zraslo postopoma in na različnih raziskovalno-knjižnih podvigih, predvsem povezanih z osebnostjo njegovega očeta, znanega slovenskega rodoljuba, tigrovskega voditelja in gornika Zorka Jelinčiča. Imel sem možnost tako rekoč sredi dela spoznavati in preizkušati njegovo prislovično tovarištvo, zanesljivost, prisrčnost in preprostost. Zavzeto, včasih tudi s spodbudno besedo, še večkrat z odločilnim dejanjem, ki je v določenem trenutku pomenilo kar usoden premik naprej k zastavljenemu cilju, je sledil najinim skupnim prizadevanjem. Duškove značajske poteze poznajo mnogi, ki so imeli z njim opravka, od udeležencev alpinističnih odprav do kulturnih delavcev, založnikov in drugih sodelavcev. Kot novinar pri slovenskem programu na radiu RAI Trst A, gotovo še bolj znan kot slovenski pisatelj, živi v Trstu. Čeprav se je v svojem zajetnem opusu loteval zelo različne književne tematike, je morda za bralce Planinskega vestnika zanimiv predvsem kot osebnost, ki združuje lik alpinista in pisatelja.

Vse bolj sem prepričan, ne da bi zapostavljal njegove alpinistične dosežke – vzpon na dva osemtisočaka Broad Peak in Gašerbrum II –, da je v njegovi krvi več pisatelja kot alpinista. Gibanje na skrajnih mejah človeških zmogljivosti v gorah mu daje predvsem snov in motive za poglabljanje v človeško dušo. Ta se nam v dobrem in slabem, preko njegovega psihoanalitičnega pisanja, popolnoma razgali in zamegli zunanjo heroično podobo številnih surovih himalajskih zgodb. V svojih delih pa obravnava tudi druga, splošna eksistenčna vprašanja, ki niso povezana z alpinizmom. V času pogovora z njim sta pred tiskom nova dva romana, medtem pa – vsaj zanj nekako mimogrede – tudi prevodi nekaterih njegovih uspešnic v italijanščino. Predvsem v zadnjih letih je njegovo življenje en sam ustvarjalni vrvež. Za svoje *Zvezdnate noči* je prejel nagrado Vstajenje, v Italiji pa za prevod (Le notti stellate del Karakorum,1994) tudi več prestižnih literarnih priznanj: Cardo d'Argento – srebrni osat ITAS Trento, Bancarella Sport, častno literarno priznanje Italijanskega olimpijskega odbora in mednarodno nagrado Giuseppe Acerbi. Obe jezikovni različici sta že doživeli ponatis. Za svoj dramski monolog *Aleksander od kresnic* (v prevodu Alessandro delle lucciole) je prejel literarno nagrado Prem 2005. Na zadnjem občnem zboru SPD Trst so mu podelili Zlati častni znak PZS za alpinistične in literarne dosežke,

s katerimi je prispeval k pozitivni javni podobi matičnega društva. Statistika ga ne uvršča zaman med najbolj brane slovenske pisatelje.

Razlogov za pogovor je torej več kot dovolj. Zavedam se, da bo to le bežen pogled v njegovo "delavnico", saj bi celotna in celovita obdelava njegovega opusa presegala razpoložljivi prostor naše revije.

Sam omenjaš, če te lahko v povzetku citiram, da predstavlja roman *Zvezdnate noči* začetek dveh tvojih velikih življenjskih pustolovščin, alpinizma in literarnega ustvarjanja, ki živita v tebi v nekakšnem sožitju. Ali je to sožitje idealno ali daješ kateri izmed teh "pustolovščin" posebno prednost?

Sožitje je idealno, pa čeprav zavzema alpinizem relativno majhen del mojih dejavnosti. Vendar gre tu za intenzivnost dogajanja, alpinizem pa je v mojem osebnem bivanjskem pristopu najintenzivnejša dejavnost, torej tista, v kateri lahko v enem dnevu doživiš za celo življenje izkušenj. Pri tem pa moram poudariti, da mi pomeni alpinizem le eno obliko potovanja, morda najpopolnejšo, ker vsebuje v sebi, poleg tradicionalnih značilnosti tega človekovega početja, tudi veliko mero duhovnosti in etičnosti. Pri slednji gre predvsem za premagovanje ovir pri izredno naporni fizični in psihični dejavnosti vzpona prek stene ali na himalajske očake. S pisanjem pa je drugače. Gre izključno za duhovno pustolovščino, ki je najvišja oblika avanture, če se držimo običajnega reka največjih svetovnih mislecev, da je vse v nas, in tisto, kar je zunaj, je le odsev naše notranjosti. Literarno ustvarjanje je po mojem mnenju sploh najpopolnejša pustolovščina, saj vsebuje v sebi zgodbo življenja samega, filozofijo, razmišljanje, življenjske izkušnje, konkretno znanje in občutke, od katerih pravzaprav živimo. Vse to pa ustvarja lepoto, ki je končni cilj literature in ... alpinizma.

V Zvezdnatih nočeh gotovo prvič uporabiš svoje značilne, v kasnejših delih še bolj poglobljene literarne elemente. Zanimivo je tudi tvoje stališče, da lahko napišeš še sto romanov, pa boš vedno ostal pisatelj Zvezdnatih noči. Zanj si predvsem v italijanskem kulturnem prostoru prejel nekatera prestižna priznanja. Ali meniš, da te ta priznanja uokvirjajo, da ne moreš poseči še po kakšnem drugem žanru, pisati še na kakšen drug način?

Prva misel, ki me je obšla pri pisanju Zvezdnatih noči, je, da tu ne gre za žanrsko pisanje, temveč za literarno ustvarjanje; pač kakršnokoli že, to naj ocenjujejo bralci, a vsekakor gre za književni napor. Nikoli nisem sprejemal predalčkanja žanrov, češ če pišeš o hribih in vzponih, gre pač za planinsko literaturo, če pišeš o potovanjih, za popotniško in podobno. Literatura je ali je ni, pa naj bo dobra, slaba, povprečna ali vrhunska. To so razumeli tudi literarni kritiki, ki so *Zvezdnate noči* takoj uvrstili v polnopravno literaturo, ker ima pač vse njene značilnosti, kar lahko v eni besedi imenujem z iskanjem, duhom lepote. Ta pa se ustvarja z nadihom čustev, ki vejejo iz teksta in iz poduhovljenih občutkov, ki jih sprošča in ki trajajo v času, prostoru in miselni razsežnosti. Zato bi bile *Zvezdnate noči* lahko tudi izmišljen roman, pa bi vseeno ohranile svoj metaforični naboj, ki se imenuje: iskanje duha v vsakdanjih zadevah, ki tako dviguje kvalitetni nivo samih opisanih dogodkov.

Za mnoge sem in bom ostal predvsem pisatelj Zvezdnatih noči, ker me je ta knjiga premočno vrgla v literarni svet in se zato tega ne bom več rešil, pa čeprav bom lahko napisal še tisoč romanov na tematiko, ki nima z gorami ničesar opraviti. Pa naj bo. Saj se to dogaja tudi na dosti višjih nivojih, ker očitno spada v človeški pristop do vsakdanjosti želja poenostavljanja zadev, ki večkrat meji na površnost. Saj je recimo tudi Nobelov nagrajenec, kolumbijski pisatelj Garcia Marquez, napisal desetino čudovitih romanov, pa je znan

Dušan Jelinčič na vrhu Gašerbruma (8035 m) leta 2003

pretežno po svojem neverjetnem izbruhu ustvarjalnosti v nepresegljivi umetnini Sto let samote.

Italijanska literarna stvarnost me je spoznala prav po Zvezdnatih nočeh, za katere sem prejel nekaj res pomembnih vsedržavnih nagrad in je zato razumljivo, da me v italijanskem književnem svetu ta priznanja uokvirjajo, morda celo omejujejo. Hujše je recimo, ko je denimo sodobni veliki brat, pač televizija, tisti, ki ti odmerja pomen in literarni uspeh. Naj dam primer: ko sem se pred leti udeležil znamenitega Maurizio Costanzo Showa, ki ga je vsak večer gledalo kak milijon gledalcev, so me vsi spoznali v marketu, na ulici in sploh kjerkoli, kamor sem prišel. Razumeš? Dotedanjih dvajset knjig ni bilo nič v primerjavi z enim samim samcatim nastopom v neki popularni televizijski oddaji.

Kar se pa tiče uokvirjanja v določen žanr, lahko omenim le dogodek, ki se mi je zgodil pred kratkim na delovnem mestu. Ko sem stopil v tržaški sedež javne radiotelevizijske službe RAI, me je varnostnik na vhodu vprašal, kako to, da sem spremenil svoje literarno pisanje in da ne pišem več o gorah. Začudeno sem ga pogledal, on pa mi je pokazal oglasno desko pri vhodu, kjer je nekdo izobesil vabilo na predstavitev italijanskega prevoda mojega eksistencialnega romana *Tema na pomolu*. Kako se je šele začudil, ko sem mu odvrnil, da sem napisal več romanov, ki nimajo z gorami prav ničesar opraviti. Sam se vsekakor s tem ne obremenjujem, čisto obratno, lahko je celo prijetno. Naj pač manj vešči bralci postopoma spoznajo, da ne pišem samo o gorah ...

V čem pa je po tvoje skrivnost tega, da je bilo to tvoje delo tako pozitivno sprejeto pri strokovnih ocenjevalcih? Gre morda za nov prijem oziroma način obravnavanja tradicionalno heroičnih tem?

Vsi literarni kritiki, tako slovenski kot italijanski, so skoraj brez izjeme pozitivno sprejeli *Zvezdnate noči*, to pa so na srečo tudi natančno utemeljili, utemeljitev pa si navedel že sam v vprašanju. Gre za nov način pisanja planinske, alpinistične, pohodniške ali popotniške literature, ki pa ima na svetovnem nivoju svoje zametke že v pisanju Brucea Chatwina, Fosca Marainija, Paula Therouxa in še bi lahko našteval ter pri nas Evalda Flisarja, Nejca Zaplotnika, Alme Karlin in zagotovo še koga. Gre za povsem subjektivno pisanje, kjer je dimenzija obravnavanega obrnjena. Vzgib pisanja izhaja iz sebe in ne več iz sicer močnega okolja, ki se tako spremeni le v okvir. V ospredju je torej človek in ne več tisto, kar je okoli njega, v tem primeru gora, ki je bila že tisočkrat opisana in je torej lahko ta opis ponavljajoč. Človekova duša pa je vedno različna in prav opisovanje te različnosti ustvarja posebnost mojega pisanja. Kot da bi nanesel 'tok zavesti' Virginie Woolf ali celo večnivojsko drezanje v svoje globine Jamesa Joycea na pot v Himalajo. Sicer pa je negativna posledica uspeha Zvezdnatih noči ta, da je zasenčila ostale moje alpinistične knjige, ki so prav gotovo na nivoju mojega najbolj odmevnega gorniškega romana. Govorim o romanih, kot so *Budovo oko*, *Biseri pod snegom*, pa tudi *Umor pod K2* in *Kam gre veter, ko ne piha*.

Si morda medtem že našel odgovor na vprašanje, kam gre veter, ko ne piha, kar je tudi naslov tvojega zadnjega romana? Naj bralce opomnim, da se ti je to vprašanje porodilo v višinskem šotoru pod Gašerbrumom.

Ne, odgovora nisem našel, ker odgovora jasno ni. Gre za večno vprašanje o poti in cilju, o našem iskanju nevidnega in najlepšega, ki je v in okrog nas. Če bi našel odgovor, bi bilo vse nadaljnje iskanje zaman, vsa nadaljnja potovanja, vse bodoče odprave, pa tudi vsi romani, ki jih bom, upam, še napisal.

No, in kam vleče trenutno veter tvojih pisateljskih načrtov, če ni skrivnost? Ali lahko na kratko predstaviš tematiko svojih dveh letošnjih romanov?

Predvidoma še letos bom objavil dva čisto nova romana, ki sem ju napisal pred tremi leti in sem si moral za to vzeti devet mesecev neplačanega dopusta. A je pač tako in se ne pritožujem, saj sem s svojim novinarskim delom nadvse zadovoljen, pa čeprav mi pušča presneto malo prostega časa. No, pri mariborski založbi Litera bom objavil roman *Nocoj bom ubil Chomskega*, pri ljubljanski založbi Sanje pa roman *Bela dama Devinska*. Pri Chomskem gre za zgodbo mladega človeka, ki išče svojo identiteto širom po svetu. Hoče nekaj ustvariti, kot mlad idealist hoče pomagati bližnjemu, pa še ne ve, kako je to težko in kako tenka je neizprosna meja med idealom in resnico. Naposled se znajde v Afriki, celo med vojaškimi plačanci, nato v nekem misijonu, kjer doživi vrsto življenjskih travm, a celotne zgodbe seveda ne bom razkril. V Beli dami Devinski pa sem opisal znamenito legendo o devinski graščakinji, ki je za čuda ni še nihče zapisal v romaneskni obliki, temveč le v kratki pravljični oziroma pesniški obliki. Zgodba je znana, gre pa za ljubezen med slovenskim ribičem in slovensko kmetico, ki je postala graščakinja proti svoji volji. Razplet je napet kot nekakšna pustolovska kriminalka, knjigo pa sem po spletu nenavadnih okoliščin napisal v italijanščini ter jo nato sam prevedel v slovenščino.

Italijanska literarna stvarnost me je spoznala prav po Zvezdnatih nočeh, za katere sem prejel nekaj res pomembnih vsedržavnih nagrad in je zato razumljivo, da me v italijanskem književnem svetu ta priznanja uokvirjajo, morda celo omejujejo.

V enem izmed zadnjih sporočil mi pišeš, da se, ob množici predstavitev svojih knjig, ki ti zaradi tvoje visoke literarne storilnosti vzamejo tudi precej časa, veseliš skorajšnje objave svojih novih dveh romanov. Kaj je pravzaprav razlog za tvoje veselje, običajno rojstvo nove knjige ali imaš kakšne posebne razloge?

Pred poletjem bo izšel tudi italijanski prevod romana *Ljubezen v času samote*. Tudi prevod je v bistvu nova knjiga, saj je za bralce, v tem primeru italijanske, popolna novost. Nova pa je za avtorja tudi zato, ker si ti tisti, ki ji daš končno obliko, z založnikom in oblikovalcem načrtuješ njen zadnji odtis in jo nato promoviraš na predstavitvah in s pogovori

z mediji. Jasno pa je veselje ob čisto novi knjigi dosti večje in po svoje nepopisno, saj so mnogi, pa ne jaz, primerjali objavo nove knjige z rojstvom otroka. In navsezadnje pravzaprav gre za nekakšnega otroka, pa čeprav papirnatega in čeprav se bo lahko marsikdo ob taki primerjavi nasmehnil.

V drami *Upor obsojencev* se lotevaš tudi zgodovinske teme, poskusa atentata na Mussolinija, ki ga je ob njegovem obisku v Kobaridu organizirala tajna odporniška organizacija TIGR. Ali te je k pisanju vodila predvsem želja, da se preizkusiš tudi na nekem novem področju ali morda tudi korenine, po očetu, voditelju TIGR-a, ki je akcijo načrtoval?

Že po družinskih koreninah me tigrovska problematika zelo zanima, poleg tega pa sem po univerzitetnem študiju navsezadnje tudi zgodovinar. Moja želja je bila enostavna: osvetliti zagoneten in še danes premalo znan dogodek, ki se je zgodil konec septembra leta 1938, ko so tigrovci v Kobaridu pripravljali atentat na Mussolinija. Atentat se je izjalovil, sam pa sem preštudiral na stotine strani podatkov, dokumentov in zapisov policijskih zaslišanj. Hotel pa sem tudi na literaren način obdelati tigrovsko problematiko, ki je bila do zdaj obravnavana skoraj izključno le na zgodovinskem nivoju. Literatura pa ima to prednost, da se lahko poglobi v človekovo dušo, ki je jasno tista, ki poganja človekova hotenja.

Kdor je bral tvojega *Martina Čemurja* in pozna življenje tvojega očeta, se mu med branjem zarišejo nekatere vzporednice. Ali obstaja kakšna podobnost značajev *Martina Čemurja* in Zorka Jelinčiča, slučajna, iz tvoje podzavesti ali morda celo namenska?

Ko sem pisal *Martina Čemurja*, sem hotel opisati neko točno določeno stanje v zamejstvu, ki je jasno odsev matične domovine in širše slovenske, pa tudi, če hočemo, sodobne družbe nasploh. Gre za žalostno resnico, da v današnjem svetu idealisti nimajo prostora in da bodo povzpetneži vedno v prednosti zaradi svoje brezobzirnosti. Po drugi strani pa je res, da danes še posebej potrebujemo idealiste in tudi ta knjiga dokazuje, da jih pošteni ljudje niso in ne bodo pozabili. Kar se pa tiče *Martina Čemurja*, bi rekel le to, da ne gre za lik mojega očeta, kot so mnogi razumljivo interpretirali, temveč za lik slovenskega idealista, ki ga je čas pregazil. Stvarno: moj oče je imel dosti več značaja in osebnosti kot Martin Čemur, ki se na koncu zlomi. Moj oče se ni zlomil nikoli, in to v času, ko se je vse okrog njega lomilo in naposled ... zlomilo.

Ali te zgodovinska tematika, povezana z odporniškim TIGR-om, tudi sicer zanima?

Tigrovska zgodba je tipična romaneskna zgodba, kot predstavljajo bohotno romaneskno zgodbo kmečki upori in pa narodnoosvobodilna vojna. Še toliko bolj romaneskna pa je zato, ker je lahko analiza psiholoških značilnosti tigrovskih junakov zelo privlačna in dražestna. Kaj je sililo Danila Zelena, da je konec dvajsetih letih prejšnjega stoletja šel v ilegalo in ostal do svoje smrti na Mali Gori pri Kočevju maja leta 1941? In da je on imel, tega ne vedo vsi, največjo nacifašistično tiralico v vsej Evropi? In da je bila ta tiralica brez fotografije, ker ga niso mogli na noben način zasačiti in posneti? In navsezadnje, kaj je sililo mojega očeta, da je šel v neenak boj z okupatorjem, ko pa je dobro vedel, da ga bodo naposled aretirali in za dolga leta vrgli v zapor, kar se je nato tudi zgodilo? To so neverjetne zgodbe in prav v teh zgodbah smo lahko Slovenci ponosni na našo zgodovino in na naš upor, ki se je začel že s kmečkimi punti in se nato preko tigrovstva idealno in naravno prelil v partizansko epopejo.

Dušan Jelinčič na predstavitvi knjige Upor obsojenih v Trstu (9. 5. 2007)
FOTO: ŽARKO ROVŠČEK

Veliko neizrečenih vprašanj o tem in onem, ki lebdijo v zraku med nama, ostaja v nemirnem vetru, ki je najboljša prispodoba njegovega značaja. Človeka njegovega kova bi kazalo provokativno in v imenu bralcev podrezati, na primer: "Kdaj ima Dušan Jelinčič, novinar in pisatelj, čas za hribe ali za kaj drugega tako kot večina drugih ljudi?" Provokativno pravim, saj počitka v brezdelju zagotovo ne pozna. Naj taka in podobna neizrečena vprašanja počakajo za kakšno drugo priložnost. Najin tokratni pogovor pa naj z besedami iz svojega romana *Kam gre veter, ko ne piha* zaključi kar sam: "Čas pogovorov z zvezdami je minil, zato mi bodo sedaj sijale drugačne zvezde, in mi bodo, tako tiste na nebu kot tiste na zemlji spet pomagale pri ustvarjanju novih ciljev. Ker je še toliko poti pred mano. In toliko je zvezd …"

Naj ti bodo zvezde naklonjene, dragi Duško.

Dežela stopnic in predorov ...

Madeira

✍ Cvetka Berginc 📷 Lado Brišar

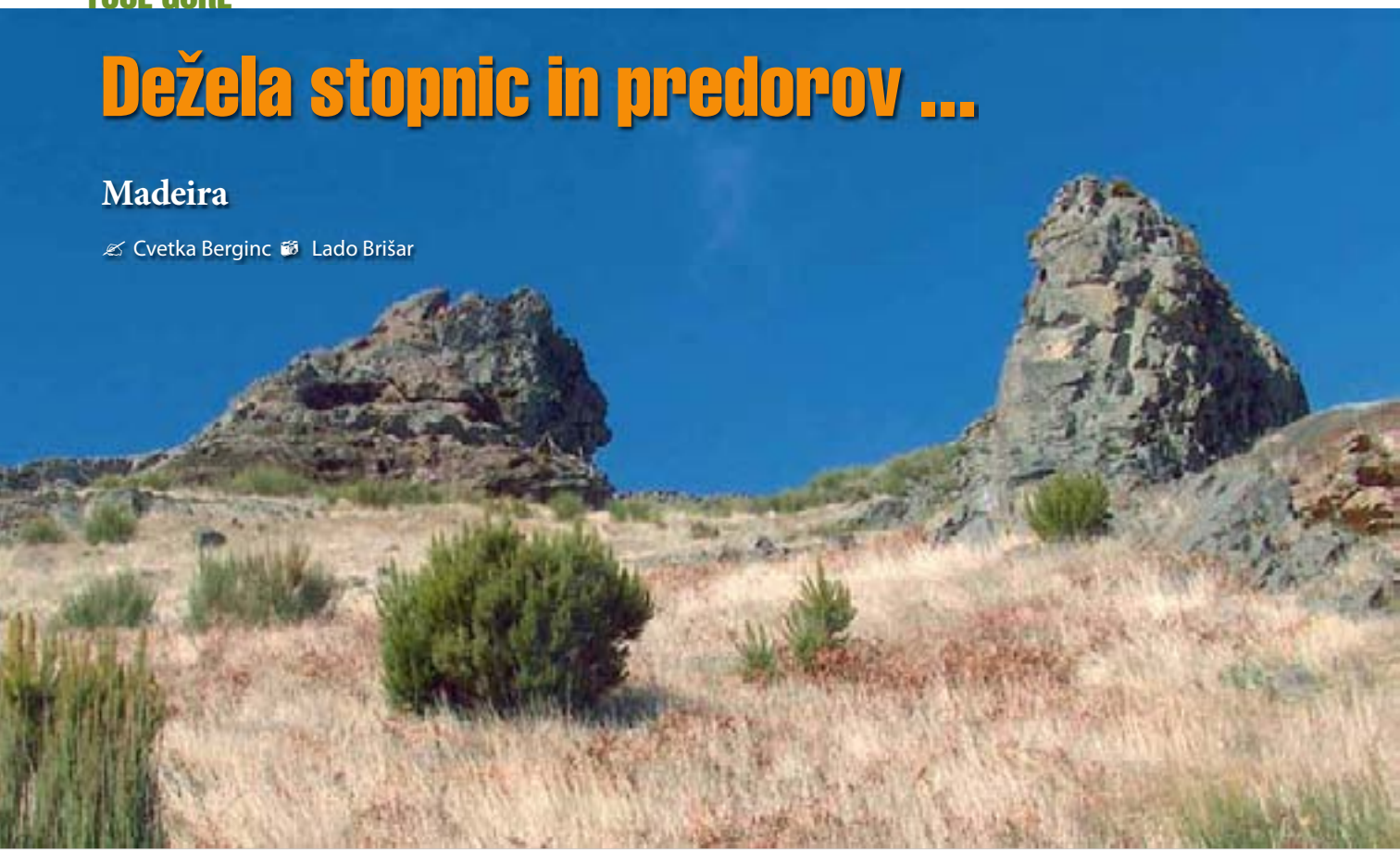

... pa tudi prijaznih ljudi, krasnega rastja, predvsem rož, lepo urejenih cest, pohodniških poti, pa še veliko več! Skratka raj za dopustnike in pohodnike.

Februarja 2009 smo v sklopu Planinskega društva Šmarje pri Jelšah in organizaciji Balkanike iz Münchna poleteli na Madeiro, kjer smo preživeli krasnih osem dni.

Prvi vtis naredi Madeira že z letališčem, ki je postavljeno na betonske nosilce. Najbrž je na stebrih zato, ker je ta vulkanski otok tako razgiban, da ni najti dovolj ravnine za pristanek letal.

Po avtocesti smo se z letališča odpeljali mimo Funchala, glavnega mesta, do mesteca Ribeira Bravo, kjer smo se nastanili na obali morja. Temu primerno je tudi podnebje – ne pravijo zaman, da je to otok večne pomladi. Pa še nekaj nam je takoj vzbudilo pozornost – množica predorov, Madeira je prepletena z njimi. Ceste so urejene tako v nižjih kot v višjih predelih otoka in tudi predori so speljani tako kot ceste, vodijo v hrib ali navzdol, v njih pa so tudi cestni odcepi. S predori so Madeirčani lepo skrajšali razdalje že tako majhnega otoka. Vse ostale ceste pa imajo velik naklon, tudi 25 do 30 stopinj.

ŽELJNI POTI

Preden začnem opisovati našo pot, je nujno treba povedati nekaj o vremenu na otoku. Vse dni našega bivanja je za morjem sijalo sonce, temperatura je bila preko 20 stopinj, medtem ko so bili hribi čisto nekaj drugega. Če se povzpneš v planine, moraš obvezno računati na meglo, rahlo pršenje ali celo dež.

No, ravno to nas je spremljalo že na prvem pohodu na Pico Ruivo, najvišji vrh Madeire. Z avtobusom smo se pripeljali na visoko izhodišče, Achada do Teixcheira na 1592 metrih, do koder vodi udobna asfaltirana cesta. Presenetila sta nas megla in dokaj hladno vreme. S parkirišča vodi urejena tlakovana pot mimo koče pod vrhom do samega vrha Pica Ruivo, 1962 m, za kar smo potrebovali eno uro. Na vrhu sta razgledni ploščadi, vendar ta dan z razgledom ni bilo nič zaradi megle. Nadaljevali smo po grebenski poti, sprva navzdol po stopnicah, mestoma nad prepadi, gor in dol do križišča poti na sedlu Boca de Forines na višini 1440 metrov. S tega križišča vodi pot tudi na Pico Grande. Mi smo nadaljevali proti zahodu. Nekateri so mislili, da bo naše poti že konec, a so se pošteno zmotili. Spet se je pričela dvigovati pa spuščati, nekaj časa smo sledili grebenu, nato pa je prišel vratolomen spust po številnih stopnicah in strmem pobočju proti sedlu Encumeada na 1007 metrih.

Saj smo navajeni daljših pohodov, vendar je bil ta malo drugačen. Prehodili smo na stotine, ne, na tisoče stopnic! Gor, dol, gor, dol – same stopnice. Ena od udeleženk je že na koncu prvega dne izjavila: "Da mi naslednje dni nihče niti ne omeni besede na s!" Sicer pa smo se v enem tednu tako navadili nanje, da se nam je zdelo, da brez njih to ne bi bila več Madeira.

To je bila naša najdaljša tura na Madeiri, ki je trajala osem ur. Smo pač taki, da radi izbiramo krožne poti, ki so ponavadi malo daljše.

POT "25 SLAPOV"

Zanimivo je, da vodijo široke, urejene ceste visoko, tudi na 1500 metrov ali malo več. Prelaz Encumeada je zelo pomembno križišče cest med jugom in severom. En cestni odcep vodi na planoto Paul da Serra, ki ima

povprečno višino 1500 metrov in središčno izravnano planoto obkroža venec vrhov. Tu je tudi več izhodišč levad, namakalnih kanalov, ki jih spremljajo zanimive pešpoti. Eno takih smo obiskali naslednji dan. Z vršne planine v Rabacalu smo se najprej spustili do oskrbovane koče, kjer je lepo označen začetek urejene pešpoti "25 slapov". Pot je lahka, mestoma zavarovana, z neizogibnimi stopnicami. Izhodišče je na 1278 metrih, najnižja točka pa na 960 metrih. Po poti najprej od daleč občudujemo enega najvišjih slapov na Madeiri, slap Risco, visokega približno 100 metrov, nato pa se mu tudi čisto približamo. Celotna pot v tem področju je trajala štiri ure. Prava poslastica med lahkimi potmi, ki je dostopna vsem generacijam pohodnikov.

LE KDO BI ŽELEL LEPŠE PRAZNOVATI?

Posebni pohodniški užitek predstavlja pot po rtu sv. Lovrenca do najvišje razgledne točke Pico do Furado, 150 m. Haha, kakšen vrh, boste rekli. Pa vendar. Izhodišče je parkirišče na višini 77 metrov, nad zalivom Abra na skrajnem vzhodu otoka. V zimskem času je rt lepo ozelenel, sicer pa je rastje pusto. S prekrasne panoramske poti so čudoviti razgledi. Ponekod se v vrtoglave globine spuščajo slikoviti klifi pastelno obarvanih skal, v katere se zaganja Atlantik.

Presenetijo nas povsem drugačno rastje in težko opisljivi kontrasti med modrim morjem, rdečimi skalami, črnimi vulkanskimi plažami in vsaj v zimskem času ozelenelimi travnatimi pobočji rta sv. Lovrenca. Počutiš se kot ptica, osvobojen mestnega vrveža. Sam končni vzpon na najvišjo točko Pico do Furado poteka po razbrazdanem vulkanskem terenu, kjer imaš občutek, da se je lava pravkar strdila. In na samem vrhu, s pogledom na morje se je razlegla slovenska pesem: V se najboljše ...

Od izhodišča do končne točke in nazaj traja pot 4 do 5 ur. Na poti ni oskrbovanih turističnih postojank, zato se je treba oskrbeti s tekočino, v vseh letnih časih pa je potrebna zaščita pred soncem.

GLORIJA

Najbolj "slovensko" planinski pa je vzpon na Pico Grande. Greben, nad katerim kraljuje samostojni lepotec, teče od juga in se prisloni na centralni masiv že na prej omenjenem prelazu Bocca des Forinhes. Do izhodišča Bocca do Conida, 1235 m, vodi asfaltirana pot iz predmestja Funchala, kraja Camara de Lobos, rojstnega kraja znanega nogometaša Cristiana Ronalda in našega šoferja.

Pot se kmalu vzpne pod vršni greben, ki kraljuje nad visoko, zaprto gorsko kotlinico Curral das Freiras, kamor so se nekoč zatekali prebivalci otoka pred vdori piratov. Po uri hoda smo na sedlu Bocca do Cerro, kjer je križišče poti, ki nas lahko popljejo nazaj v dolino, navzgor pa se preko skalnih prepadnih pobočij vije slikovita pot. Občasno v nizkem rastju zabredemo in izginemo, saj sega preko nas, občasno pa se znajdemo nad prepadnimi stenami. Pot je dovolj zavarovana, da tisti z zanesljivim korakom in brez strahu pred višino zanesljivo dosežejo cilj. Nekaj višje pridemo na travnato pobočje pod vršnimi skalnimi masivi. Na sam vrh, ki iz tega travnega pobočja štrli in malo spominja na dabarske stolpiče srednjega Velebita, je treba poplezati po skalovju. Z višine 1654 metrov so prekrasni razgledi na ostale vrhove, vse do južne obale in sli-

Vse poti so urejene in zgledno zavarovane.

kovitih dolin globoko pod nogami. Zaradi burnih dogajanj v ozračju in temperaturnih razlik pa se verjetno nemalokrat zgodi, da si priča sicer redkosti v našem okolju – videli smo glorijo, okroglo mavrico, nad lepoto katere smo onemeli.

No, za spremembo nas je tega dne spremljalo lepo vreme, grelo nas je sonce, razgledi so bili zato čudoviti, skratka pravo pomladno vreme.

Pot nas je nato vodila navzdol do nadmorske višine 900 metrov, nazaj na sedlo Bocca do Cerro, nato pa smo se ponovno dvignili na sedlo Encumeada na 1007 metrih, kjer nas je čakal avtobus. Za pot smo potrebovali sedem ur.

ŠE ZADNJI VZPON

Zaradi boljšega vtisa o poteh smo se odločili še za eno pot, in sicer prečenje grebena s Pica Areiro na Pico Ruivo. Pod sam vrh prvega nas je pripeljal avtobus in od oskrbovane koče do vrha Pica Areiro, 1818 m, je le kakih deset minut. Nato pa poteka urejena turistična pot po slikovitem grebenu, nad prepadi in seveda po neizogibnih stopnicah – visokih, nizkih, obloženih z večjimi ali manjšimi kamni, celo polokroglih – skratka, stopnice na sto načinov.

Prečenje grebena med vrhovoma Pico Areiro in Pico Ruivo zahteva štiri ure, spust na izhodišče pa eno uro.

Madeira ima tudi veliko botaničnih vrtov, kjer raste skupno okoli 2000 endemičnih in eksotičnih rastlin, ki jih lahko vidimo tudi na drugih kontinentih – najbolj znana je strelicija, pa kamelije, orhideje, od dreves je veliko evkaliptusa, omeniti pa je treba tudi nasade banan.

Na otoku je ob toliko zanimivostih precej muzejev – o nastanku otoka, zgodovini, o običajih, obrteh, ki so tu že od nekdaj, predstavitev pletenja košar in okraskov, izdelava keramike – s keramičnimi ploščicami so obloženi cerkveni zvoniki, stene, hišne številke, slike, ki predstavljajo življenje nekoč in danes. Eden takih je v Santani, kjer so na ogled značilne hišice v obliki črke A, značilna pokrivala, pohištvo itd.

V Funchalu je leta 1922 preminil tudi tja izgnani avstro-ogrski cesar Karel I. Habsburški, ki je nekaj let živel tam z ženo Zito in otroki. Zaradi življenja v revščini in zaradi bolezni je umrl star komaj 35 let.

Za turiste je zelo privlačna tržnica v Funchalu, glavnem mestu, ki šteje kar polovico vsega prebivalstva na Madeiri. Za otok sta sicer značilna madeirski okrogli kolač, ki po okusu spominja na naše medenjake, pa seveda vino.

Vtisi so enkratni. Ob gledanju slik sedaj obujamo spomine na nepozabno doživetje tega prelepega otoka, ob poslušanju njihove znamenite glasbe fado pa se nam zdi, da smo še vedno tam, kjer prijaznim otočanom cveti večna pomlad.

Vabljeni na 20. Nočni rokovnjaški pohod. Začetek 22. 5. ob 20.30 na Trojanah, cilj bo pri gostilni Pod skalo v Kamniku. Celotna dolžina poti je slabih 40 km. Hoje po srednje težkem terenu (ponoči) z vmesnimi postanki je za 11 ur. Dodatne informacije na PD Kamnik 01/8391345 (v času uradnih ur) ali pa svoje vprašanje posreduje po e-pošti na pdkamnik@siol.net. Za dodatne informacije lahko pokličete tudi na: 031 395 094 (Miran) ali 041 727 918 (Jana). Prijavnina je 10 EUR.

Madeira – koristne informacije

Lega in vreme: Madeira je od Portugalske oddaljena slabih 1000 km, od maroške obale pa 500 km. Geografsko spada v Afriko, politično pa v Evropo. Pozimi in spomladi je temperatura zraka do 22 °C, morja pa okoli 17 °C. Poleti temperature zraka redko presežejo 25 °C, morja pa okoli 22 °C. Padavin je pol manj kot v Ljubljani, vendar v gorah zelo pogosto rosi iz megle. Otok meri 741 km^2, 57 km v dolžino in 22 km v širino. Na njem živi okrog 260.000 prebivalcev, nekaj tudi na manjšem sosednjem otoku Porto Santo. Največje mesto je Funchal, kjer živi več kot polovica vsega prebivalstva.

Oprema: Potrebujete običajna pohodniška oblačila in uhojeno obutev. Tudi kapa pride prav, saj so lahko temperature tudi okoli ničle. Potem pa pokrivalo za zaščito pred soncem in sončna očala, poleti seveda tudi kopalke. Priporočljive so pohodne palice, dežnik ali pelerina, sončna krema za obraz in ustnice, pa seveda fotoaparat ali kamera, čutara ali steklenica za vodo. Vode je na otoku veliko. V trgovinah je zelo poceni, pa tudi iz vodovoda je pitna.

Vošca, 1737 m, Trupejevo poldne, 1931 m, Maloško poldne, 1828 m, Kresišče, 1839 m SLO

Prečenje grebena od Vošče do Kresišča je izredno lepa tura, ki nas popelje v svet macesnov, šumečih potokov in zelenih planin in na kateri živina na paši s cingljanjem zvonov ustvarja brezskrbno vzdušje. Za turo si vzemimo ves dan, kajti svet tam gori je tako lep, da nam dneva zagotovo ne bo žal. Najvišji vrh, ki ga osvojimo, je Trupejevo poldne na meji med Slovenijo in Avstrijo. Ime je dobil po kmetiji Trupej, ki leži na severni, avstrijski strani grebena, poldne pa pomeni, da je sonce ravno ob 12. uri nad vrhom. Med hojo nas občasno pozdravljajo kamniti možici, ki nam potrjujejo, da smo na pravi poti. V lepem vremenu orientacija ni zahtevna, v megli pa se lahko kaj hitro izgubimo. Tura je še posebej čudovita, saj se nam na poti odgrinjajo lepi pogledi na Julijske Alpe, predvsem na Široko peč, Škrnatarico, Oltarje, Ponce in Špik, ki so ob večernih barvah pravljično romantični.

Vošca FOTO: ALEŠ OMERZA

Zahtevnost: Pot je nezahtevna razen zadnjih nekaj metrov pred vzponom na Maloško poldne, ki potekajo po skalnem in nekoliko krušljivem terenu. Orientacija je zahtevna predvsem v gozdu, dokler ne pridemo na sleme. Prečenje grebena je celodnevna tura, vendar je pot možno skrajšati, tako da se po sestopu s Trupejevega poldneva skozi Železnico spustimo nazaj na Srednji Vrh. V mokrem so travnate stezice na grebenu nevarne za zdrs.
Oprema: Običajna pohodniška oprema. Fotoaparat je obvezen!
WGS84: 46,510072, 13,818087 (Vošca); 46,515267, 13,860793 (T. poldne); 46,522731, 13,881979 (M. poldne); 46,519338, 13,895485 (Kresišče)
Višina izhodišča: 960 m
Višinska razlika: Približno 1200 m, ker se med prečenjem grebena večkrat spustimo na vmesna sedla.
Izhodišče: Srednji Vrh nad Martuljkom.

Koče: Planinskih koč na tem območju ni, le dve lovski koči (ena nad dolino Hladnika za Lepim vrhom in druga na Jureževi planini). Na Blekovi planini je pastirski stan. Najbližja koča je Mitzl-Moitzl Hütte na avstrijski strani pod Maloškim poldnevom.
Časi: Srednji Vrh–Vošca 1.30 ure
Vošca–Blekova planina–Trupejevo poldne 1.30 ure
Trupejevo poldne –Maloško poldne –Kresišče 1.30–2 uri
Kresišče–Srednji Vrh 2 uri
Skupaj 7 ur
Sezona: Primerno v vseh letnih časih, še posebej lepo je jeseni (novembra), ko se macesni obarvajo. Pozimi je območje primerno za turno smučanje.
Vodnik: Irena Mušič, Vladimir Habjan, Karavanke, Sidarta, 2007.
Zemljevidi: Kranjska Gora z okolico, 1 : 25.000, Kranjska Gora, 1 : 30.000, Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Vršič, 1487 m, Visoki Kurji vrh, 1828 m, in Mojstrovica, 1816 m, nad Hladnikom SLO

Svet nad Srednjim Vrhom je divji in nedotaknjen, še posebej greben Vršiča, Visokega Kurjega vrha in Mojstrovice nad Hladnikom. Tja zaide le lovska noga in zelo redki planinci oziroma stezosledci, ki pretaknejo vsak kotiček neokrnjene narave. Tam visoko nad Hladnikom rastejo brusnice, gamsi pa iščejo svoj mir. Pot po grebenu je neoznačena in ponekod neizrazita, vendar večinoma poteka po slemenu, mestoma zavije v ruševje ali pa v krušljiv skalnat svet. Potrebujemo pa dobro orientacijo in nekaj smisla za iskanje prehodov.

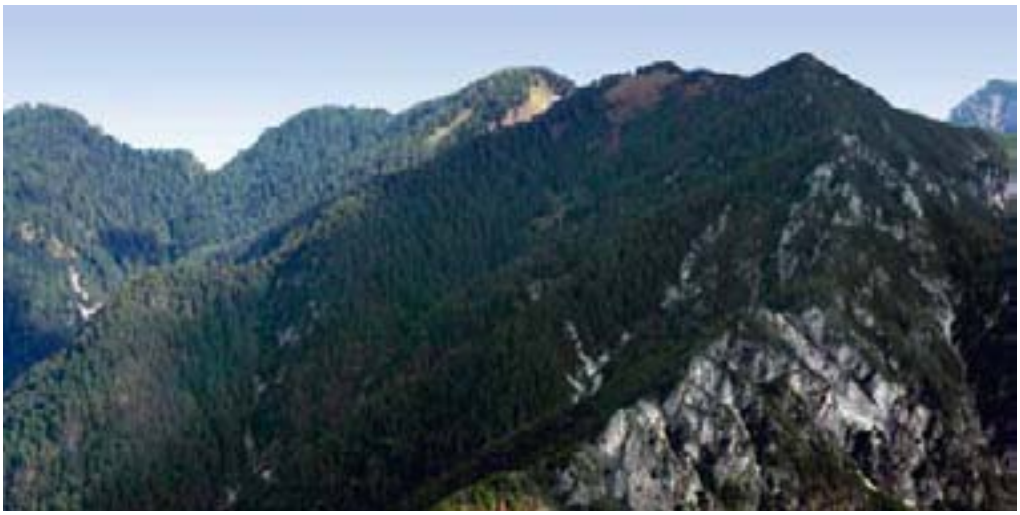

Mojstrovica, Visoki Kurji vrh in greben Vršičev nad Hladnikom FOTO: ANDREJ TROŠT

Zahtevnost: Tura je orientacijsko zahtevna, saj poteka po nemarkiranem terenu. Ponekod hodimo po krušljivem svetu, kjer je še posebej potrebna previdnost. Na turo se odpravite v lepem vremenu.
Oprema: Običajna pohodniška oprema.
WGS84: 46,496238, 13,888304
Višina izhodišča: 960 m
Višinska razlika: Približno 900 m, ker se med prečenjem grebena večkrat spustimo na vmesna sedla.
Izhodišče: Srednji Vrh nad Martuljkom pri kmetiji Vavčar.
Koče: Planinskih koč na tem območju ni.

Časi: Srednji Vrh–Visoki Kurji vrh 3 ure
Visoki Kurji vrh–Mojstrovica 50 min
Mojstrovica–lovska koča nad Hladnikom–Srednji Vrh 2–2.30 ure
Skupaj 6.30–7 ur
Sezona: Primerno v kopnih mesecih.
Vodnik: Irena Mušič, Vladimir Habjan, Karavanke, Sidarta, 2007.
Zemljevida: Kranjska Gora, 1 : 30.000, Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Vošca, 1737 m, Trupejevo poldne, 1931 m, Maloško poldne, 1828 m, Kresišče, 1839 m SLO

Andrej Trošt

Opis: Turo začnemo na Srednjem Vrhu, kjer se mimo kmetije Hlebanja odpravimo proti Jureževi kmetiji zahodno od vasi. Nad njo se vzpenjamo po kolovozu do gozda. Na višini okrog 1400 metrov pridemo do Jureževe planine in do prečne gozdne ceste, ki vodi od Korenskega sedla do Železnice. Pri lovski koči zavijemo levo in nadaljujemo čez travnike in skozi gozd na neporasli vrh Vošče (1737 m) z ostanki razvalin.
Pot nadaljujemo po gozdnatem grebenu na severovzhod, se večkrat dvignemo in spustimo ter kmalu dosežemo Blekovo planino (1629 m) na travnatem sedlu, obdanem z gozdom. S planine se nato spustimo na gozdno cesto, ki nas pripelje v dolino Železnico. Po čudoviti zeleni dolini, polni macesnov, se vzpnemo na sedlo Sedlič (1850 m), kjer zavijemo levo v strm ruševnat svet. Čez ruševje se prebijamo vedno višje proti Trupejevemu poldnevu, ki ga dosežemo po odsekanem in gruščnatem grebenu. Na vrhu stoji križ.
Do Sedliča sestopimo po poti vzpona, potem pa nadaljujemo vodoravno po prečni poti malo pod grebenom. Steza nas vodi preko neizrazitega sedelca

pod vrhom Murnovca (1866 m), kjer nadaljujemo po gozdnatem grebenu do vrha Maloškega poldneva (1828 m). Severni vrh je na avstrijski strani in ga lahko dosežemo z manjšim sestopom in prehodom po skalnem terenu do križa (1807 m).

Z Maloškega poldneva sestopimo po isti poti in se po grebenu spustimo na pašnike z občasnimi jezerci. Od tam nas čaka vzpon čez redek macesnov gozd in vršne travnate vesine, ki se končajo na vrhu Kresišča (1839 m), kjer tudi stoji križ. Sestop poteka proti jugu v dolino Grajščica, kjer zasledimo stezo, ki nas v okljukih pripelje do lovske koče nad Hladnikom. Od tam imamo še dobro uro hoje po makadamski gozdni cesti, ki nas pripelje na izhodišče na Srednji Vrh.

Vršič, 1487 m, Visoki Kurji vrh, 1828 m, in Mojstrovica, 1816 m, nad Hladnikom SLO

Andrej Trošt

Opis: Skozi Srednji Vrh se odpravimo proti vzhodu do konca asfaltirane ceste in nato po makadamski gozdni cesti, ki se spusti proti Hladniku (ostanek starega mlina). Nadaljujemo navzgor proti kmetiji Vavčar, kjer se čez pašnike povzpnemo proti grebenu. Po nekaj metrih zasledimo stezo, ki nas pripelje na ozek greben, in nadaljujemo vzdolž grebena čez več vršičev. Ko dosežemo zahtevnejši svet, se lahko izognemo na severno stran ali pa se povzpnemo na Rez in Vršič (1487 m), od koder je lep pogled na okolico. Spustimo se nazaj na greben in kmalu dosežemo razcep sredi ruševja. Od tod sta na Visoki Kurji vrh možni dve poti, mimo planine Bašca (1580 m) ali čez Fajferico (1573 m). Slednja je orientacijsko zahtevnejša. Če se torej odpravimo po lažji, moramo na križišču levo, kjer zapustimo greben in prečimo skalnat predel mimo ostankov starih bodečih žic. Steza se začne rahlo spuščati in v gozdu kmalu dosežemo planino Bašca, kjer stoji obnovljena lesena hiška z vpisno knjigo. S planine se povzpnemo na greben in zavijemo desno na Visoki Kurji vrh (1828 m).

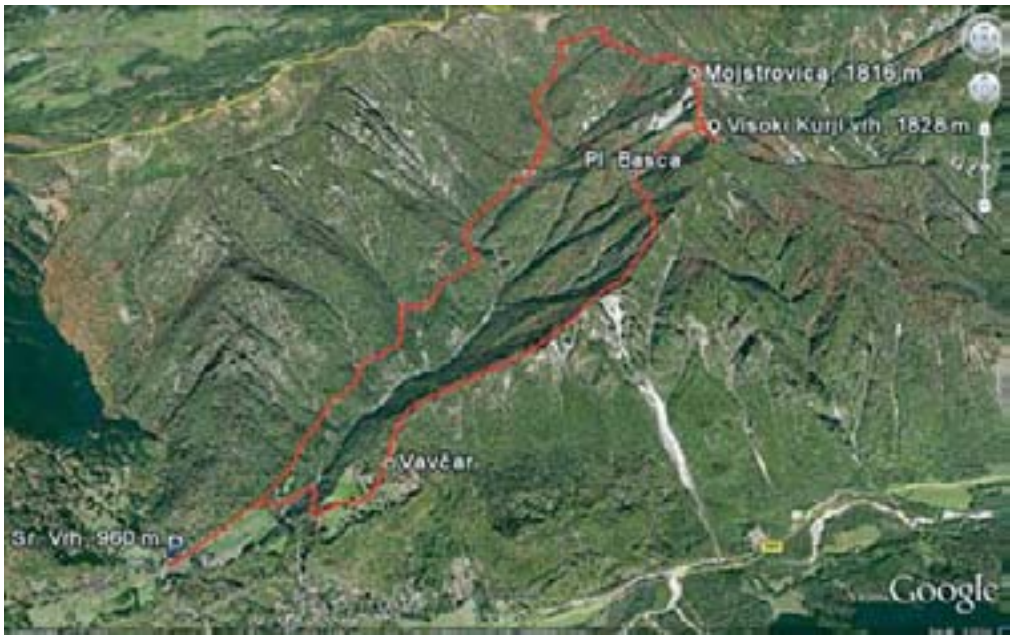

Z vrha sestopamo po grebenu proti severovzhodu s pogledi na čudovito Kepo, Stol in globoko vrezani Kurji graben ter dolino Belce. Zadnji vrh, Mojstrovica (1816 m), je travnat in neizrazit. Sledi sestop na sedelce (1641 m), kamor z desne pripelje gozdna cesta iz doline Belce. Nadaljujemo proti severu, prečimo zahodno pobočje Tišlerice (1757 m) in kmalu dosežemo sedlo, od koder se spustimo proti lovski koči nad Hladnikom. Čaka nas še dobra ura hoje po gozdni cesti nazaj do Srednjega Vrha.

Kurji vrh, 1762 m

SLO

Julijske Alpe, Martuljkova skupina

Gozdnati Kurji vrh in Rušica FOTO: ANDREJ TROŠT

Divji svet v senci Martuljških gora je gozdnat in prepreden s številnimi kolovozi (gozdarskimi vlakami), ki se večinoma slepo končajo. Višje gremo, strmejša so pobočja in vedno bolj skalnata. Svet pod Špikom je najbolj obiskan zaradi Martuljkovih slapov in brunarice Pri Ingotu. Dosti manj pa se jih odpravi do bivakov Za Akom ali Pod Srcem, ki sta namenjena alpinistom. Najbolj skriti in nedotaknjeni predeli so nad omenjenima bivakoma, vendar tam prevladujejo le stezice in brezpotja. Če imate radi samoto in radi odkrivate odmaknjene predele naših Alp, potem je obisk Kurjega vrha, s katerega so čudoviti pogledi na ostenje Špika in Frdamanih polic, primerna tura za vas. Na vrh se lahko povzpnemo tudi s kranjsko-gorske strani, v opisu pa je predstavljen pristop iz Martuljka.

Zahtevnost: Tura je orientacijsko zahtevna, saj poteka po nemarkiranem terenu. Ponekod hodimo po melišču ali ozkih stezicah, kjer je še posebej potrebna previdnost.
Oprema: Običajna pohodniška oprema.
WGS84: 46,465867, 13,805793
Višina izhodišča: 760 m
Višinska razlika: 1000 m
Izhodišče: Gozd Martuljek. Parkirišče pri starem penzionu Špik blizu mosta čez Savo.
Koče: Planinskih koč na tem območju ni.
Časi: Gozd Martuljek–Kurji vrh 3 ure
Sestop 2 uri
Skupaj 5 ur
Sezona: Primerno v kopnih mesecih.
Vodnik: Tine Mihelič, Julijske Alpe, PZS, 2009.
Zemljevida: Kranjska Gora, 1 : 30.000, Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Rutarski ali Martuljški Vršič, 1696 m, nad krnico Za Akom

SLO

Julijske Alpe, Martuljkova skupina

Kot povsod nad martuljškimi krnicami je tudi svet okoli Rutarskega Vršiča samoten in divji. Z gozdom porasli hrib je na severni strani Široke peči in zaključuje dolgi greben Vaneževega roba, ki pada s Kukove špice in ločuje dolino Belega potoka na vzhodu in krnico Za Akom na zahodu. Z vrha Vršiča so čudoviti razgledi na skalnato Martuljkovo skupino in s soncem obsijane gozdnate vrhove nad Srednjim Vrhom.

Rutarski oz. Martuljški Vršič
FOTO: ANDREJ TROŠT

Zahtevnost: Do bivaka III v krnici Za Akom je pot označena (krajši del poti je zavarovan z jeklenico), za nadaljnje sledenje lovske steze potrebujemo dober občutek za orientacijo.
Oprema: Običajna pohodniška oprema.
WGS84: 46,464633, 13,846973
Višina izhodišča: 760 m
Višinska razlika: 940 m
Izhodišče: Gozd Martuljek. Parkirišče pri starem penzionu Špik blizu mosta čez Savo.
Koče: Bivak III ali bivak Za Akom, 1340 m.
Časi: Gozd Martuljek–Rutarski Vršič 3 ure
Sestop 2 uri
Skupaj 5 ur
Sezona: Primerno v kopnih mesecih.
Vodnik: Tine Mihelič, Julijske Alpe, PZS, 2009.
Zemljevida: Kranjska Gora, 1 : 30.000, Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Kurji vrh, 1762 m

SLO

Andrej Trošt

Opis: S parkirišča se odpravimo proti kolesarski poti Martuljek–Kranjska Gora, jo prečkamo in pridemo na gozdno cesto. Pri prvem odcepu zavijemo desno in po nekaj minutah pridemo na travnato jaso, kjer poleti pri leseni kolibi potekajo oglarski dnevi. Od tam se gozdna cesta dvigne v strm breg. Kmalu se svet zravna in naletimo na križišče poti. Leva pelje naprej proti Ingotu, mi pa zavijemo desno skozi gozd do gozdne ceste, ki so jo pred kratkim precej razširili in utrdili. Prečkamo cesto in še vedno nadaljujemo strmo navzgor po razriti vlaki. Potem se pot nekoliko zoži, večkrat se nanjo priključijo stranske poti. Med hojo lahko sledimo možicem ob poti. Ko prečkamo strugo suhega potoka, pot zavije desno navzgor, mi pa zavijemo levo na stezico. Na drevesu je tudi smerokaz za Kurji vrh, ki ga ne smemo spregledati. Pot nas vodi navzgor, dokler ne pridemo do roba gozdne poseke, kjer se držimo leve in se strmo zagrizemo v breg. Nato prečkamo potok, ki po deževju izvira (bruha) iz strmega pobočja. Višje v območju ruševja se svet prevesi na odprto melišče in nekoliko proti desni zagledamo sedlo, toda do njega imamo še pol ure. Pot nas vodi preko melišča in trav na sedlo, kjer pogledamo na kranjskogorsko stran. Od sedla desno se samo še skozi ruševje prebijemo na travnati Kurji vrh z vpisno knjigo.

Sestopimo lahko proti Kranjski Gori, po poti vzpona ali na severno stran. Če se odpravimo čez krušljivi svet na severni strani, gremo mimo velikih macesnov, ki jih je poškodovala strela. Pod njimi se obrnemo proti jugovzhodu in prečimo vzhodno pobočje Kurjega vrha. Steza nas pripelje do melišča, po katerem smo se vzpenjali. Po njem nadaljujemo sestop po že znani poti.

Rutarski ali Martuljški Vršič, 1696 m, nad krnico Za Akom

SLO

Andrej Trošt

Opis: Turo pričnemo pri starem penzionu Špik, od koder sledimo oznakam za Martuljška slapova oziroma brunarico Pri Ingotu. Lahko se vzpnemo čez sotesko mimo Spodnjega Martuljkovega slapu ali po gozdni cesti, ki nas pripelje nad sotesko. Ko pridemo na Jasenje (brunarica Pri Ingotu), nadaljujemo pot strmo navzgor proti Zgornjemu Martuljkovemu slapu. Še naprej se držimo oznak in markacij, ki nas pripeljejo v krnico Za Akom, kjer se nam odpre prostrani svet Široke peči, Oltarjev, Ponc in Špika. Bivak je na desni, na hribčku sredi gozda. Mi se usmerimo proti levi in prečkamo suho hudourniško strugo, polno belih prodnikov in balvanov. Potem pa se skozi ruševje in trave približamo zahodni strani Rutarskega Vršiča, ki je porasla z gozdom. Tam je stezica slabše vidna, saj vijuga v listju in iglicah strmo navzgor med podrtimi drevesi. Vzpenjamo se v smeri severovzhoda. Po dobri uri hoje od bivaka dosežemo neporasli vrh Rutarskega Vršiča. V dolino se lepo vidijo Gozd Martuljek in kmetije na Srednjem Vrhu.

Sestopimo po poti vzpona.

Hlam in greben Diviška (Diviska)

HR *Krk*

Pokrajina je svojevrstna niansa sivih barv, ki jo občasno poživijo večje ali manjše zelene zaplate. Nad nami jadrajo beloglavi jastrebi. V lokvi Diviški (tudi Diviski) sta redka zaščitena favna in flora. V poletnih mesecih je pomemben zgoden začetek izleta, da se izognemo opoldanski pripeki. Opisani izlet je primeren za začetek planinarjenja v okolici Baške, ker lahko poljubno izbiramo dolžino izleta in se privajamo značilnostim kamnite pokrajine. V tem svetu čas teče počasneje. Popolno tišino v brezvetrju moti le občasno blejanje ovac. Med potovanjem od Hlama proti Diviški lokvi pokrajina postaja vse bolj skalovita in podobna mesečevi pokrajini, s pritlikavimi kamnitimi spokorniki, *penitentesi*. Ob poti gremo mimo dobro ohranjenega *mrgarja*.

Vela lokva pod Obzovo
FOTO: MIRE STEINBUCH

Zahtevnost poti: Nezahtevna do Mesečevega platoja in Hlama, nezahtevna do zmerno zahtevna do Diviške.
Oprema: Običajna pohodniška oprema. Udobna gozdna pot do Mesečevega platoja je primerna tudi za tekače. Za nadaljnjo hojo po kamniti pokrajini so najprimernejši visoki čevlji. Z Mesečevega platoja je možen sestop v Baško na drugo stran po stezi, za katero superge niso najprimernejše.
Primernost za otroke: Da.
Nadmorska višina izhodišča: 134 m
Nadmorska višina grebena Diviška: 471 m
Višinska razlika: 337 m
Izhodišče: Parkirišče pod cerkvijo in pokopališčem sv. Ivana, do kamor nas iz Baške pripeljejo cestne table. Iz Baške do sem je okoli 2,5 km. WGS84: 44,966498, 14,748116.
Koče: Jih ni.
Razdalje in časi:
Sv. Ivan–Mesečev plato 3 km, 1 ura
Mesečev plato– Hlam 1,5 km, 30 min
Hlam–Diviška 2 km, 1 ura
Diviška–Mesečev plato 2 km, 45 min
Mesečev plato–Ispod Zakama–Sv. Ivan 4 km, 1 ura
Skupaj 4.15 ure
Sezona: Vse leto, pozimi lahko celo zapade sneg.
Vodnik: Alan Čaplar: Planinarski vodič po Hrvatskoj. Meridijani in Hrvatski planinarski savez, 2009.
Zemljevid: Baška Turističke obilježene staze, TZO Baška.

Kanjon Vrženica iz zaliva Bunculuka

HR *Krk*

Skok v kanjonu Vrženica FOTO: MIRE STEINBUCH

Kanjon Vrženica je prisrčna miniaturna Mala Paklenica, vreden ogleda in primeren za kratek izlet. Dejansko začnemo s točke nič, bolj ekstremistično navdahnjeni lahko celo izpod morske gladine. Pot se dviguje zelo počasi. Občasni skoki, visoki od dveh do štirih metrov, ki jih zmoremo v lažjem plezanju I. težavnostne stopnje, prijetno popestrijo hojo. Ko se kanjon zoži, se stene tako približajo, da se nas poloti občutek, da se gibamo skozi osrčje žive skale. Priporočljivejša je smer od morja proti notranjosti, ker je po skokih lažje plezati navzgor kot navzdol. Toda izlet v obratni smeri nas nagradi s kopanjem v mikavnem zalivu. Če se iz Baške z avtom pripeljemo do recepcije naturističnega kampa Bunculuka, si prihranimo okoli dva kilometra hoje. Ne glede na to, kako smo prišli v zaliv pod kampom, nas čakata približno dva kilometra hoje po označeni stezi mimo zalivov in plaž proti vzhodu do zaliva Vrženica. Vsak naslednji zaliv je lepši od prejšnjega. Vmes so borovi gozdički. Kamp odprejo 23. aprila.

Zahtevnost poti: Večinoma nezahtevna pot, vmes zmerno zahtevni prehodi z lažjim poplezavanjem I. težavnostne stopnje
Oprema: Običajna oprema za sredogorje.
Primernost za otroke: Da, z morebitnim varovanjem na višjih skokih.
Nadmorska višina izhodišča: 0 m
Najvišja točka: 180 m
Višinska razlika: 180 m
Izhodišče: Recepcija kampa Bunculuka oziroma Baška. WGS84: 44,966772, 14,769702.
Koče: Jih ni.
Čas: Recepcija kampa Bunculuka–kanjon Vrženica–recepcija kampa Bunculuka 2.30 ure
Sezona: Vse leto.
Vodnik: Alan Čaplar: Planinarski vodič po Hrvatskoj. Meridijani in Hrvatski planinarski savez, 2009.
Zemljevid: Baška Turističke obilježene staze, TZO Baška.

Hlam in greben Diviška (Diviska)

HR

Mire Steinbuch

Opis: Kažipot nas usmeri levo na belo-modro markirano široko makadamsko stezo mimo ruševin cerkvice. Uživaško sledimo udobni, zlagoma vzpenjajoči se stezi skozi borov gozd. Table z napisom *korner* nam sporočajo nadmorsko višino. Pridemo do prijetnega gozda tankih borovcev. Nad njim bori postajajo nižji, pokrajina dobiva kraški videz. Pred nami se pojavi *suhozidina*, pred njo je na levi strani steze pokrito zavetišče iz dveh sten. Vrata v zidu je treba za seboj zapreti in zavezati. Tu se začne Mesečev plato, *kamenjara*. Pot nadaljujemo zložno navzgor proti Hlamu po rumeno-belih in rumeno-modrih markacijah mimo Kalić lokve. V daljavi na kupu kamenja zagledamo pingvina! Ko pridemo bliže, ugotovimo, da gre za pobarvano skalo. Z vrha Hlama proti Diviški lokvi se spustimo v smeri vzpona in čez nekaj minut zavijemo levo pri skali z napisom Diviška. V prijetni hoji po rdeči zemlji in travnatih blazinah nadaljujemo po kolovozu proti severovzhodu. Prečkamo plitvo suho strugo. Med rumeno-belimi markacijami se občasno pojavi tudi Knafelčeva. Ko spet pridemo do kolovoza, nadaljujemo po njem. Na levi strani poti sameva umetna mlaka. Kolovoz preide v stezo, ki teče po ravnem z minimalnimi vzponi in spusti. Prečkamo široko in globljo suho strugo. Okoli nas so kamniti stolpiči. Z vrha grebenčka pod seboj ob *suhozidini* zagledamo večjo mlako. Prišli smo do lokve Diviške, ki je vsekakor vredna ogleda. Do grebena je še borih pet minut vzpona. Turo je možno podaljšati še do kompleksa *suhozidin* in oborov na pol ure oddaljenem Petrakovu.

Sestop: Vračamo se po isti poti. Na razcepu poti na robu Mesečevega platoja izberemo sestop desno proti Baški v smeri Ispod Zakama po zeleno-belih markacijah. Ta pot je precej krušljiva in razbita, zato je primernejša za vzpon kot za sestop! Na desni se pojavi manjša stena, pod katero vodi steza po kratki razgledni polici. Za rumenim odlomom pod potjo ne smemo v desno po lepši, širši poti. Zavijemo levo po označeni poti. Če že steza ni lepa, so toliko lepši razgledi na Baščanski zaliv. Kmalu se zgrozimo nad divjim odlagališčem smeti. Zanimivo – pri odlagališču se steza nenadoma razširi v široko makadamsko cesto. Ko prispemo do asfalta, imamo do avta še dober kilometer vzpona.

Kanjon Vrženica iz zaliva Bunculuka

HR

Mire Steinbuch

Opis: Od recepcije avtokampa sledimo stezi vzdolž ograje po levi strani kampa in se pri kažipotih na drevesu po stopnicah spustimo do morja. Obrnemo se levo. Na steni betonskega oglatega kanala, ki ga prekoračimo po brvi, zagledamo puščico in napis Vrženica. Steza, ki je dobro rdeče-belo-rdeče markirana, poteka ob morju ali nekaj metrov nad njim pod visoko steno, se dviguje čez kamnita pobočja in spušča v zalive. Po približno dveh kilometrih pridemo v lep, širok peščen zaliv Vrženica, kjer moramo biti pozorni na odcep proti kanjonu. Na levi je na desnem robu široke plitve struge manjša kvadratna skala z rumenim napisom Vrženica, okoli 20 metrov naprej je na skali možic. Če pogrešimo markacije, se vrnimo in poiščimo odcep.

Ko najdemo odcep, poti v notranjost ni več mogoče zgrešiti. Sprva hodimo po širokem dnu plitve suhe struge med položnimi pobočji. Na desni strani nas obdaja borov gozd, na levi je *suhozidina*. Morje je za našim hrbtom. Struga naredi ovinek na desno in se počasi zoži v stezo. Položna pobočja so visoka do sto metrov. Pokrajina je izrazito kamnita s posameznimi šopi suhe trave. Naletimo na pokončno skalo, v katero je neki kamnosek izklesal planiko, napisal Franz Ehrle Weg in narisal moder zvonček. Na levi na pobočju zagledamo terase iz *suhozidin*. Občasno preplezamo kakšen skok, nobeden ni višji od treh, štirih metrov. Hodimo mimo navpičnih in previsnih sten rumeno-rjave barve. Zamreženo ograjo z lesenimi vrati brez težav prestopimo. Po dveh kilometrih od morja naletimo na označeno pot, ki prečka kanjon v smeri Vele luke. Kanjon se še nadaljuje proti Mesečevemu platoju, vendar je videti težje prehoden. Naša označena pot zavije navzgor po levem pobočju. Markacije so belo-rdeče-bele. Prispemo do *suhozidin* in med njimi v prijetnem vonju po borovcih hodimo kot po vaških ulicah. Pridemo do najvišje točke naše krožne poti, do 202 metrov visoke panorame Lubinin. Steza se prevesi navzdol skozi borov gozd, odpira se pogled na morje. Ko zagledamo kamp, se na levi strani nad potjo pojavi množica kamnitih možicev. Spet hodimo ob ograji kampa do recepcije, kjer nas čakata avto in v Baški zasluženo pivo.

Vaclavova grebenska pot, Treskavac–Obzova–sedlo Vraca

HR *Krk*

To je veličastno popotovanje po kršju širokega gorskega hrbta, ki se vleče nad Baščansko dolino v smeri severozahod–jugovzhod. Pokrajina je sprva dokaj zelena, borov gozd in pašniki, nato se postopoma spreminja v kraški svet. Očem in nogam dobro denejo manjša kraška polja, na nekaterih so lokve za ovce, delo človeških rok. Občasno, ko teče pot po vrhu hrbta, na obeh straneh pod seboj vidimo morje, mesteca in vasi oziroma Baščansko dolino. Pred vzponom na Lipico pelje steza mimo enega najlepših *mrgarjev* na jadranskih otokih, ki ima obliko velikega kamnitega cveta. Z grebena se vsake toliko odcepi markirana steza na eno ali drugo stran, kar lahko izkoristimo za sestop v primeru nenadnega poslabšanja vremena. Ravno toliko kot zaščita proti soncu so tu gori pomembna oblačila proti vetru, ki je lahko tudi poleti neprijetno mrzel. Edina uporabna zgradba za zasilno zavetje na vsej poti je ovčja staja pred Lipico, če nas ne bo motilo, da bomo do gležnjev v ovčjem blatu.

Diviška lokev FOTO: MIRE STEINBUCH

Zahtevnost poti: Nezahtevna od Treskavca do Obzove, od Obzove do Vraca zmerno zahtevna. Za celotno prečenje je potrebna dobra kondicijska pripravljenost. Menjavajo se odseki lepo nadelane steze ter nizkega in visokega krša. Kljub gostim markacijam je lahko v slabi vidljivosti na območju visokega krša orientacija težavna. Izpostavljenost vetru je velika.
Oprema: Običajna oprema za sredogorje.
Primernost za otroke: Celotna tura le, če so že prej naredili nekaj podobnih izletov.
Izhodišče: Prelaz Treskavac ob cesti Baška–Krk. Če se peljemo z avtobusom Baška–Reka, voznik ustavi na zahtevo. Tu je tudi manjše parkirišče za osebne avtomobile, lahko pa se peljemo po cesti še dober kilometer (v sezoni je morda zapornica na začetku ceste spuščena). WGS84: 45,029855, 14,672005.
Višina izhodišča: 315 m
Najvišja točka: 569 m
Višinska razlika vzpona: 254
Višinska razlika sestopa: 569 m
Dolžina grebena: Od prelaza Treskavac do sedla Vraca 16 km, do rta Škuljica 17,5 km.
Časi: Prelaz Treskavac–sedlo Vraca–Baška 6–7 ur
Koče: Jih ni.
Sezona: Vse leto, pozimi je lahko teren pod snegom.
Vodnik: Alan Čaplar: Planinarski vodič po Hrvatskoj. Meridijani in Hrvatski planinarski savez, 2009.
Zemljevid: Baška Turističke obilježene staze, TZO Baška.

Kotovo sedlo, okoli 2300 m

SLO *Julijske Alpe*

Kotovo sedlo je klasičen turni smuk v Julijskih Alpah. Zelo primeren je za tiste, ki bi se radi dričali po snegu tudi še pozno spomladi, ko večina ljudi na smučke že pozabi. Na dolgih in prostranih pobočjih na severni strani Jalovca sneg ostane daleč tja v junij, spomladansko vreme in primerna lega pa ga pogosto predelata v idealen sren, na katerem turni smučarji tulijo od veselja. Seveda je s tega prostranega sedla med dolinama Planice in Koritnice možno smučati tudi v trdi zimi. Toda topla pomlad v dolini in poslavljajoča se zima tam zgoraj imajo nek tak poseben čar, da se ob lepih dnevih vije navzgor kar spodobna kolona navdušencev.

Jalovec FOTO: PETER STRGAR

Zahtevnost: V dobrih razmerah nezahteven turni smuk, ki pa lahko v neugodnih razmerah (ledena pobočja, megla) postane zelo zahteven. Celotno pobočje je izpostavljeno plazovom, zato se nanj nikar ne podajajmo ob povečani nevarnosti. Skoraj vsako leto potegne tudi ogromen plaz čez celotno dolino pod Jalovčevim ozebnikom. Nekaj dni ali tednov po njem je potem oteženo smučanje po nagrmadenih plazovinah.
Oprema: Običajna turnosmučarska oprema.
Nadmorska višina: Samo sedlo 2134 m, vendar se da začeti s smučanjem z vrha pobočja pod severozahdonim grebenom Jalovca z višine okoli 2300 m. WGS84: 46,425309, 13,677531.
Višina izhodišča: 1106 m
Višinska razlika: 1200 m
Dolžina smuka: 7 km
Lega: Zgoraj; vzhodna, spodaj severna.
Izhodišče: Dom v Tamarju, do kamor pridemo po cesti iz Planice. WGS84: 46,446069, 13,713098
Zavetišči: Dom v Tamarju in bivak pod Kotovim sedlom.
Časi: Tamar–spodnji del plazu 45 min–1 ura
Vzpon po plazu do kote nad Kotovim sedlom 2–2.30 ure
Smuk v dolino: rekord je nekaj minut, lahko pa tudi zelo počasi in uživaško!
Sezona: Od januarja do junija.
Vodnik: Andraž Poljanec: Turni smuki. PZS, 2003.
Zemljevid: Jalovec in Mangart, 1 : 25.000.

Vaclavova grebenska pot, Treskavac–Obzova–sedlo Vraca

HR *Mire Steinbuch*

Opis: Sprva hodimo proti jugu med redkim borovim gozdom po makadamski cesti z asfaltiranimi klanci. Markacije so rdeče-belo-rdeče črte, občasno Knafelčeve. Pred seboj zagledamo vrata iz železnih palic. Ko pridemo do žičnate ograje, pred njo po neizraziti stezici zavijemo desno. Na levi strani steze je na skali markacija, na desni nasproti nje pa smerna puščica. Slabe pol ure od Treskavca pridemo do križišča poti Žičevo. Desno je sestop v Punat, smerne puščice pa kažejo naravnost proti Obzovi, Velemu vrhu in Stari Baški. Naslednje križišče je Kaljužina. Tu izberemo levo varianto dostopa na Obzovo. Pod nami na miniaturnem kraškem polju ležijo tri umetne lokve. Pot pelje rahlo navzgor skozi zatrep kamnite konte z majhnimi balvani. Kmalu pod seboj zagledamo Velo lokvo, čez katero teče *suhozidina*, ki je sredi vode prekinjena. Stezica zavije po položnem pobočju navzgor. Pridemo do *suhozidine*, na drugi strani odprtine nas puščica usmerja desno vzdolž zidu proti Obzovi, druga kaže proti Dragi Baščanski. Smo na Kunjalaboru. Nadaljujemo proti zajetnemu možicu na pobočju pred sabo. Ko stopimo na greben širokega hrbta, je le še nekaj korakov do kupa kamenja s suho vejo, ki označuje Obzovo. Po širokem hrbtu sledimo gostim markacijam. Po kraški goličavi so raztreseni pritlikavi, bonsajem podobni borčki in grmički žajblja. Pridemo do široke globeli, podobne konti. Steza vodi naravnost na dno in se na drugi strani poševno dvigne na greben. Naletimo na belo-modro-bele markacije, po katerih lahko sestopimo v Baško. Malo pred Lipico (400 m) je pod potjo betonska zgradba z veliko rdečo markacijo in rumenim napisom Majka božja Jurandvor – možnost sestopa v Drago Baščansko. Kmalu smo na Velikem Hlamu (483 m), s katerega je čudovit razgled na Baščanski zaliv. Steza nas vodi pod električnim daljnovodom. Na prelazu Vratudih (350 m) se odcepi pot proti Stari Baški, Baški in Batomalju, mi pa nadaljujemo naravnost po kršju proti Vorganju. Drog, ki je na sredi ozke vrzeli v suhozidu, moramo dvigniti, da lahko pridemo skozi tesno odprtino. Z Vrske glave se zlagoma spuščamo proti razgledni točki Bratinac. Pod seboj zagledamo ožino med Prvićem in Krkom. Smo na Ljubimerju, kjer je nov odcep za Baško. Sestopimo na sedlo Vraca (150 m), s katerega nadaljujemo levo navzdol v Baško.

Kotovo sedlo, okoli 2300 m

SLO *Andrej Stritar*

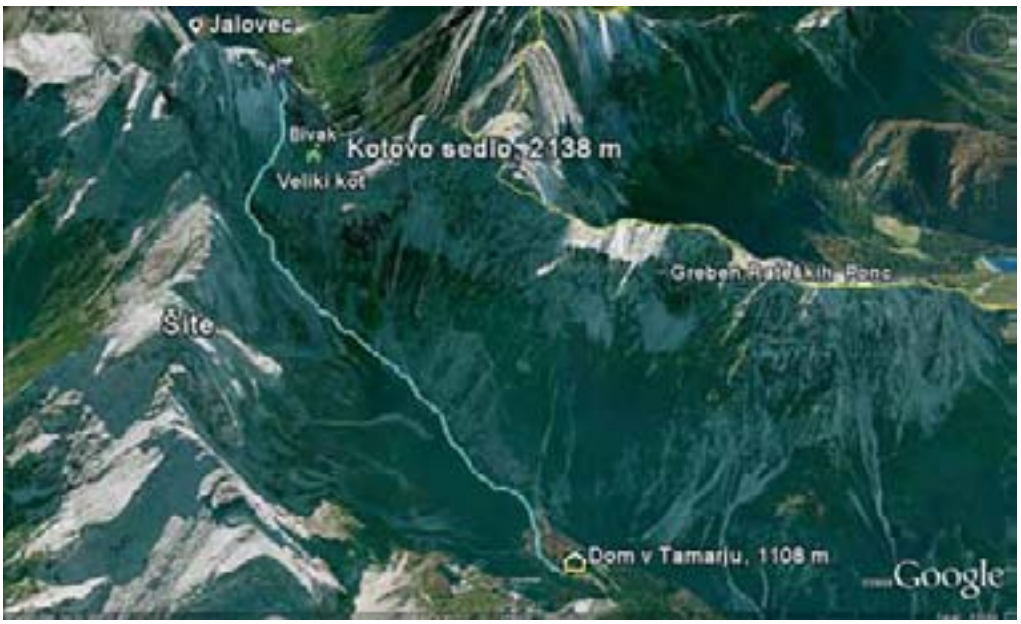

Vzpon: Od Doma v Tamarju se odpravimo proti zatrepu doline po markirani poti proti Jalovcu. Konec pomladi je gozd zaradi plazov večkrat poškodovan, zato je pogosto treba iskati prehode. Smiselno se je čim prej usmeriti desno pod pobočja Ponc in nadaljevati po odprtem svetu. Ko smo iz gozda, z orientacijo ne bi več smelo biti težav. S smučmi na nogah ali peš se vzpenjamo po vedno strmejših pobočjih pod stenami Šit. Ko se približamo ves čas dobro vidnemu Jalovčevemu ozebniku, se držimo desno in se počasi obrnemo na pobočja pod severno steno Jalovca. Kmalu se svet odpre, zagledamo prostrano planjavo Veliki kot pod Kotovim sedlom in slikovito Kotovo špico nad njo. V bližini je bivak.
Vzpenjamo se kar naprej po pobočju levo od najnižje točke sedla. Ko pridemo na sleme, čez katerega pogledamo v dolino Koritnico in na Mangart, nadaljujemo levo po slemenu navzgor, dokler gre, približno do višine okoli 2300 m.
Smuka: Smučamo po plazu, sprva pod severno steno Jalovca, potem pa pod Jalovčevim ozebnikom in pod stenami Šit. Smer spusta si lahko izbiramo poljubno.

Crater Lake ...

in pustolovščine z medvedom

✍ Peter Starič 📷 Marjan Bradeško

Crater Lake je to, kar pove njegovo ime: jezero v vulkanskem kraterju.

Iz Beavertona blizu Portlanda v ameriški zvezni državi Oregon, kjer sva delala in stanovala, sva se s kitajskim kolegom Victorjem Kongom 4. julija 1968 odpeljala z mojim iz druge roke kupljenim, sedem let starim avtomobilom American Rambler na ogled znanega jezera Crater Lake. Ker nisem bil še navajen daljše vožnje navkreber z avtom, ki ima avtomatske prestave, mi je motor zakuhal, ko sva se iz nižav vzpenjala na dva tisoč metrov visoki rob jezera Crater Lake. Na srečo sva ravno takrat pripeljala do slapu, kjer je v hladilnike že dolivalo vodo nekaj mojih sotrpinov.

Sredi popoldneva sva končno pripeljala do roba jezera, ki naju je presenetilo s svojo lepoto. Ker je jezero, katerega gladina leži okoli 200 metrov nižje, globoko kakih 600 metrov, je izrazito temnomodro, tako kot morje. Edino ob njegovi strmi obali ta temna barva postopoma prehaja v svetlo zeleno in bistro, tako kakor pri naših Triglavskih jezerih. V jezeru je še manjši 'Čarovni otok' (Wizard Island), ki ima na sredi manjši, a ugasli vulkanček. Kakih 6 kilometrov stran na desni je otoček, ki je najbrž nastal iz vulkanske lave. Ker je od daleč in s precej domišljije podoben jadrnici, ga imenujejo 'Fantomska ladja' (Phantom Ship). Višina ob robu vulkanskega žrela, ki ima premer kakih 10 kilometrov, je spremenljiva in se giblje od 2100 metrov na mestu, kamor sva se pripeljala, do približno 2300 metrov. Zaradi strmih bregov, ki so zgoraj ob robu kraterja dostikrat skoraj navpični, nižje navzdol proti jezeru pa zelo strmi in porasli s smrekami, ki jih tu in tam ločujejo melišča, je jezero dostopno le z nasprote strani.

VELIČASTEN RAZGLED Z VZPETINE NAD FANTOMSKO LADJO

V neposredni bližini so mojo pozornost pritegnile igrive zemeljske veverice (*chipmunk*), ki so jim ljudje metali hrano. Nekoliko so podobne našemu hrčku, le da so dolge za kako ped. Te ljubke živalice, ki znajo sicer prav pošteno ugrizniti, so prave male srake na štirih nogah. Zato ni dobro puščati hrane po mizah, kajti tudi sredi belega dne ti lahko tako rekoč pred nosom odnesejo vse, kar se da poglodati. Hrane pa ni dobro puščati tudi zaradi drugih živali, npr. dihurjev, ki te, če jih podiš, pobrizgajo z ogabno smrdljivo tekočino.

V ameriških kampih, ki sem jih obiskal, je bila cena za eno noč in en avto ali avtodom en dolar. V ceno je bila zajeta tudi uporaba umivalnice s toplo vodo, stranišča in urejenega individualnega prostora z masivno mizo, ki ima dve klopi in ognjišče, kjer so pripravljena nažagana polena. Ker so bili vsi taki prostori že

zasedeni, sva svoj šotorček postavila nekje vmes. Na večer se je pojavil ranger, ki je pobiral pristojbine. Ko je zagledal najin skromni šotorček, pred katerim sva kuhala večerjo na špiritnem gorilniku, je za trenutek okleval. Nato pa je prezirljivo odmahnil z roko in odšel.

Prva noč je minila mirno, če izvzamem, da mi je v puhasti spalni vreči in v majhnem šotoru postalo kmalu prevroče in sem šel spat ven. Mraza ni bilo čutiti, čeprav je bila nadmorska višina dobrih dva tisoč metrov. Naslednji dan sem se odpravil na vzpetino nad Fantomsko ladjo. Victor ni šel zraven, ker ni imel primernih čevljev, pa tudi sicer ni bil navdušen za hojo v gore. Ker sem prišel kakih 200 metrov višje, je bil razgled še veličastnejši in v glavnem podoben tistemu, ki sem ga že opisal. Naredil sem nekaj zelo lepih barvnih posnetkov, ki pa so do danes že tako spremenili barvo in zbledeli, da niso več za tisk. Nazaj sem prišel za kosilo. Popoldne se je daleč na nasprotnem bregu razvila huda nevihta, ki pa ni segla do nas, in smo imeli zato ves čas lepo vreme. Čeprav sem bil v Oregonu že od oktobra prejšnjega leta, sem takrat prvič v ZDA videl strelo. Družina, ki je taborila zraven naju, je odšla, zato sva se z Victorjem premaknila na urejen prostor, za katerega je bilo treba plačati tisti dolar. Sedaj sva lahko kuhala in jedla na mizi namesto na tleh.

NOČNI OBISKOVALEC

Drugo noč sem se že kar takoj namenil spati zunaj. Obleko sem pospravil v plastično vrečo in jo postavil zraven zglavja. Pod majhno blazino sem položil baterijsko svetilko in – za vsak primer – še sekirico. Spal sem lepo do približno pol dvanajstih, ko me je prebudilo praskanje po šotoru, v katerem je spal Victor. "Najbrž moj kolega nekaj išče," sem si mislil ter se obrnil na drugo stran in poskušal spet zaspati. Čez nekaj časa pa je začela rožljati aluminijska posoda na mizi. Ker tega ni mogel povzročati veter, ki ga ni bilo, sem vzel svetilko in posvetil proti mizi. Tam na klopi je kot človek sedel velik rjav medved (ne grizli) in pohlepno žrl najino hrano! Ko sva se spogledala, je 'rekel' le "Wuff," in jedel naprej. Kakor hitro sem mogel, sem zlezel iz spalne vreče in pri tem ugotovil, da je bila vreča, kamor sem spravil obleko, skoraj en meter stran. Ker so bila tla vodoravna, je to najbrž storil medved, ko je vohljal okoli moje glave ... Kaj sedaj?

Poskusil sem prižigati in ugašati svetilko ter vsakič pri tem glasno zasikal "Vššš!". Medved, ki zagotovo še nikoli ni srečal takega norca, je vstal in splezal na zajetno bukev v bližini. Še sedaj se spominjam, kako je lubje odletavalo izpod njegovih krempljev. Tam se je ugnezdil v veliki rogovili, od koder je imel lep pregled nad dogajanjem spodaj. Spomnil sem se, da je v ameriški kavbojki neki fant odganjal medveda z metanjem kamenja. To sem poskusil tudi sam. Žal pa je bila najugodnejša smer metanja taka, da bi kamni, ki ne bi zadeli cilja, lahko padali na dva avtomobila, parkirana 'v strelni črti' bolj spodaj. V smeri, ki sem jo moral izbrati, pa niti en kamen ni zadel medveda. Še ena norost, ki ni bila kaznovana!

Hrušč je zbudil Victorja, da je prilezel iz šotora. Ko je videl, da mečem kamenje, me je rotil, naj tega ne počnem, in ubogal sem ga. Saj tako ni imelo nobenega smisla. Pač pa je bil moj prijatelj tako priseben, da je vzel iz šotora kamero z močno bliskavico in medveda, ki naju je opazoval izza rogovile na bukvi, tudi fotografiral. (Ko sva se vrnila, je bila ta fotografija pomemben dokument, saj nama kolegi niso verjeli in so se rogali, da sva bežala pred zemeljskimi vevericami.)

Sklenil sem, da pogledam, kako je na mizi, in se napotil tja. Pa je medved tam gori začel protestirati: "Vuf, Wruuff, WRRUUUFFF!" (Če bi to pisal na notnem papirju, bi narisal zraven še znak za *crescendo*, na koncu pa pripisal *fff*.) Zaradi tako hude grožnje sva se z Victorjem umaknila v zidano umivalnico z vrati, ki so se dala trdno zapreti. Sklenila sva, da greva po nasvet k rangerju. Ampak ranger je bil v Crater Lodgeu, kakih 500 metrov stran po cesti, midva sva bila v pižamah in japonkah, ura pa je bila polnoč. Kakor naročeno je prihajal po cesti, ki je delno obkrožala grič, avto, ki je vozil nenavadno počasi. "Prosila bova voznika, naj naju zapelje 500 metrov, saj vodi cesta v tisto smer." Ko sva šla po griču navzdol in bila kakih 15 metrov do ceste, naju je voznik očitno opazil in ravno toliko pospešil, da se nama je izmuznil. Zato sva odšla po bližnjici na drugo stran griča, kjer sva ga ustavila od spredaj.

LET'S GO, YOU NAUGHTY BOY!

Razgovor je potekal takole:

"Oprostite, medved naju je spravil pokonci!"

"Tudi naju."

"Ali naju lahko 'potegnete' do rangerja, ki je v Crater Lodge?"

Jezero ima celo svoj otoček - Wizard Island, kar pomeni čarovniški otok.

Nočni obiskovalec FOTO: DAN BRIŠKI

"Ne morem."

Do tedaj so se nama oči že toliko prilagodile, da sva v soju armaturne svetlobe mogla opaziti, da sta bila fant in dekle v avtu napravljena še manj kakor midva. Na sebi nista imela prav ničesar! Sklepal sem, da ju je medved vznemiril v nežni urici in sta se na vrat na nos zatekla v avto. Ta je bil sicer štirisedežen, vendar je imel le dvoje vrat. Predstavljala sva si zoprno situacijo, ki bi nastala ob vstopanju, in se do rangerja odpravila peš. Spotoma sem razmišljal, kako to, da so kljub hrupu vsi, ki so tam blizu bivali v svojih avtodomih, spali tako trdno kakor krčmar, pred čigar gostilno se mlatijo in kričijo fantje, ki jih je malo prej nagnal ven in za njimi zaklenil. Ko sva pripešačila do Crater Lodgea, si je ranger ravnokar sezul škornje in se odpravljal spat. Povedala sva mu za svoje križe in težave, pa naju je vprašal:

"Sta pustila hrano zunaj?"

"Da, na mizi."

"Aha! Medved bo pojedel vse, kar sta mu pustila, in odšel. Kar pojdita mirno nazaj spat!"

"Oprostite, ampak jaz ne morem mirno spati, če se naokoli smuka medved. Po drugi strani pa sva že do sem prišla v pižamah in vas lepo prosiva, da naju odpeljete nazaj."

Ranger je bil mehkega srca in je spet obul škornje. Ko naju je pripeljal nazaj, je bil tik ob cesti spet medved. Najin dobrotnik je mirno odprl vrata, s katerimi ga je skoraj odrinil, in mu dobrohotno prigovarjal:

"Let's go, you naughty boy!" (Pojdi no, ti poredež!)

Kosmatinec je le malo zabrundal, šel do našega prostora za kampiranje in se spet povzpel v tisto rogovilo na bukvi, kakor da ima najemno pogodbo, mrcina! Ko je posvetil po mizi, je ranger ugotovil, da je nepovabljeni gost že vse pojedel. Svetoval nama je, da greva lahko brez skrbi nazaj spat. Tega nisva storila, pač pa sva sklenila zapustiti ta negostoljubni in nemirni kraj. Na hitro sva pospravila šotorček, ne da bi ga zložila, in v plastično ponjavo pometla vse, kar je bilo na mizi. (Pozneje sem ugotovil, da se je medved lotil celo pločevinaste konzerve, saj so bili na njej odtisi njegovih zob.) V prtljažnik sva zmetala še vse drugo in se odpeljala v najbližje mestece Medford, oddaljeno kakih 90 kilometrov. Tam sva, še vedno v pižamah in japonkah, pozvonila pri prvem motelu. Čez nekaj minut se je prikazal krmežljavi receptor, ki sva ga, reveža, vrgla iz spanja:

"Kaj pa vidva?"

"Taborila sva, pa je prišel medved."

In potem se je zgodilo nekaj, kar je bilo takrat, pred 42 leti, zame, ki sem prišel iz Jugoslavije, nepredstavljivo. Snel je ključ od sobe in nama ga dal, rekoč:

"Zjutraj se vidimo," in se odmajal naprej spat ...

Crater Lake

Marjan Bradeško

Splošno o parku: Narodni park Crater Lake leži v ameriški zvezni državi Oregon. WGS84: 46,656047, 12,17672. Biser parka je seveda modro jezero v kraterju ugaslega vulkana, najgloblje jezero takega nastanka na svetu – globoko je kar 593 metrov. V jezeru, ki je široko med sedem in deset kilometrov, je sladka voda. Kljub nadmorski višini (gladina jezera je 1882 metrov nad morjem) in hudi zimi v okolici je jezero nazadnje zamrznilo pozimi leta 1949. Park je bil sicer ustanovljen že leta 1902. Jezero ima dva otočka – vulkanski stožec (Wizard Island) na zahodu in nekaj štrlečih skal (Phantom Ship) na jugovzhodu. Jezero obkroža kamnit rob nekdanjega vulkana Mazama, okoli jezera pa vodi lepa cesta v dolžini 53 km – več kot pol leta je zaradi snega zaprta. Okrog trideset počivališč omogoča prelepe poglede na jezero, na nekaterih mestih morate malo pešačiti. Najvišje razgledišče je več kot petsto metrov nad gladino, najnižje pa se cesta spusti do okrog 250 metrov nad gladino. Možno pa je peš priti prav do jezerske obale. Ker je to narodni park, je vse izjemno urejeno in obiskovalci, okrog pol milijona letno, se strogo držijo pravil parka. Za planince in pohodnike je urejena vrsta sprehajalnih in pohodniških poti, skupaj kar 145 kilometrov – nekatere so dolge le kilometer in jih prehodite v pol ure, najdaljša pa je dolga 18 kilometrov, prehodite jo v dobrih petih urah.

Prenočišča: V parku je mogoče prenočiti v Crater Lake Lodge (71 sob) v centru Rim Village na samem robu kraterja in v The Cabins at Mazama (40 sob) v centru Mazama Village, ki ima tudi kamp (okrog 200 mest). Manjši kamp (16 mest) je tudi v Lost Creeku jugovzhodno od jezera. Za vsa prenočišča so zaželene rezervacije.

Dostopi: Do parka pridete s severa iz glavnega mesta Oregona Portlanda ali pa z juga, iz glavnega mesta Kalifornije Sacramenta. Obe mesti povezuje meddržavna cesta številka I-5. Iz Portlanda na poti proti jugu zavijete levo v kraju Eugene, skupaj boste vozili slabih 6 ur (435 km). Iz Sacramenta vozite severno in zavijete desno v kraju Medford, skupno boste vozili približno 6 ur in pol (575 km). Tretji dostop je z jugovzhoda, iz mesta Klamath Falls – okrog uro in pol boste potrebovali za 92 km razdalje.

Vstopnina: Vstopnina v park je 10 ameriških dolarjev na vozilo, če pa pridete peš ali s kolesom, je znesek 5 dolarjev na osebo. Vstopnica velja za sedem dni.

V svetu Kurjih vrhov in Vršičev

Martuljško-karavanško kraljestvo

✍ in 📷 Andrej Trošt

Martuljške gore s ceste proti Vošci FOTO: ISKRA JOVANOVIĆ

Še lahko najdemo neokrnjen, divji svet, kjer gamsi kraljujejo nad veličino sten in prepadov. Tam vladata mir in tišina. Tam v vetru se veje macesnov upogibajo in poslednji sončni žarki na grebenih naznanjajo prihod noči v dolino. Sredi tega kraljestva stoji piramidasta podoba Špika, ki krasi panoramo Martuljka. Ta panorama je prevzela tudi dr. Toma Longstaffa, Angleža po krvi, ki je videl mnoga svetovna gorstva, vključno z Julijskimi Alpami. Takrat je zapisal: *"Ali je še kaj drugega v Alpah, kar bi se moglo primerjati s skrivnostno pravljičnostjo Martuljkove skupine? Prav gotovo ni nobene druge gorske pokrajine, ki bi bila tej enaka …"*

Brez dvoma je martuljški svet nekaj posebnega. V njem lahko uživamo kot plezalci v premagovanju vertikale, odkrivamo neobljudene vrhove, opazujemo trope gamsov in mogočne macesne v mavričnih barvah. Ali pa enostavno sedimo na travi sončnih Karavank, visoko nad Srednjim Vrhom, in občudujemo panoramo Martuljka. Ker je Špikov svet skalnat in težko dostopen, so za navadne planince bolj dosegljive krnice in vrhovi v senci martuljških grebenov. To so krnici Za Akom in Pod Srcem ter z gozdom porasla Kurji vrh in Rutarski Vršič. Na oba vrhova ne vodijo markirane poti, zato sta redkeje obiskana. "Kurji" in "vršiški" svet ne leži samo pod Špikom, ampak tudi na karavanški strani, nad Srednjim Vrhom. Nasproti Martuljkove skupine v gozdovih visoko nad potokom Hladnik poteka greben Bavhe, kot mu pravijo domačini. Greben se začne z Vršičem in nadaljuje proti Visokemu Kurjemu vrhu ter Mojstrovici. Na te vrhove ni markiranih poti, ampak se nanje lahko povzpnemo po lovskih stezicah. Okoliški svet je priljubljen lovski revir in za ostale ljubitelje gora precej nepoznan in samoten. Mejni greben z Avstrijo je bolj obiskan in priljubljen, predvsem pri gobarjih in

KAKO SMO ISKALI POT NA KURJI VRH?

Pred leti smo se nekega dopoldneva otroci odpravili na turo proti Kurjemu vrhu na robu Martuljških gora. Kurji vrh je z drevjem in ruševjem poraščen hrib, ki je ob visokih stenah Rušice in Špika skoraj neopazen. Ravno zaradi njegove "majhnosti" smo si ga izbrali za nedeljski cilj. Pred turo se o smeri pristopa nismo pozanimali, misleč, bomo že našli pravo pot. Začeli smo pri starem penzionu Špik in se kmalu zakadili po gozdni cesti navkreber proti Ingotu. Še preden smo dosegli prvo uravnavo (prag), smo zavili desno in sledili manjši gozdni stezi. Smer se nam je zdela kar prava, vendar smo kmalu ugotovili, da smo se zmotili. Znašli smo se v Tofovem grabnu, kjer smo se obrnili in po brezpotju zakorakali v breg. Po nekaj višinskih metrih smo zasledili oznake PP, kar nam je dalo vedeti, da smo na poti Planica–Pokljuka. Nekaj časa smo veselo hodili po najdeni poti, vendar kasneje ugotovili, da gremo v napačno smer. Naš Kurji vrh se je vedno bolj oddaljeval. Čas je tekel in dan se je prevesil v večer. Po številnih neuspehih smo se vrnili v dolino. Prvič nam ni uspelo.

Ampak Kurji vrh nam ni dal miru. Naslednjič smo nanj poskusili priti s kranjskogorske strani (nad Jasno). Bila je zima in pot po snegu smo iskali kot šivanko v senu. Že začetnega možiclja, kjer se pot odcepi od gozdne ceste, nismo našli, in smo jo ucvrli kar po občutku. Sprva je kazalo precej obetavno, vendar smo kmalu zasopihani gledali v karto in jo obračali na vse strani. Drugi poskus na Kurji vrh prav tako ni žel slave.

Prišla je pomlad in sneg se je stopil. Tokrat sta se na Kurji vrh odpravila ata in mama, češ nama bo pa le uspelo. Pot sta predhodno dobro naštudirala in že sta bila pod stenami Rušice, kjer je do vrha še kakšne pol ure po melišču in ruševju. Toda glej ga zlomka, ravno takrat je z vrha prikorakal planinec in jima rekel: "Odsvetujem vama na vrh, gori zelo rado treska!" Ker je bilo nebo nad njima temno in vreme nevihtno, sta se, čeprav s težavo, obrnila. Od tistega grmenja pa potem vse skupaj ni bilo nič. Po treh neuspelih osvajanjih nam je nekega dne "kura" le odstopila svoj vrh. Od takrat ga obiščemo večkrat, saj zdaj poznamo vse poti, tudi tiste, ki ne vodijo na vrh.

nedeljskih planincih. Marsikdo je že slišal za Blekovo planino, Trupejevo poldne, Maloško poldne in Kresišče. Tistim, ki še ne poznajo teh prelepih območij, svetujem, da jih čim prej obiščejo.

ZGORNJESAVSKA DOLINA

Območje Martuljka spada v Zgornjesavsko dolino, ki je dobila ime po reki Savi Dolinki, domačini pa ji na kratko pravijo Dolina. Nahaja se na stiku Julijskih Alp in Zahodnih Karavank. Na severu Dolino omejuje greben Zahodnih Karavank, ki se vleče do Trbiža in po katerem poteka meja med Slovenijo in Avstrijo. Na jugu se nad Dolino dviga planotasti svet Mežakle, ki proti zahodu prehaja v prečne alpske doline Vrata, Kot, Krma, se ponovno dvigne v mogočne Martuljške gore in nadaljuje po grebenih do vrhov nad Vršičem. Na koncu Zgornjesavske doline se odpira pogled v dolino Tamar z Jalovcem v ozadju.

Glede na reliefno odprtost v smeri vzhod–zahod se je razvoj poselitve krepil vzdolž Doline, poleg tega pa so čez gorati svet Julijskih Alp in Zahodnih Karavank že zelo zgodaj potekale pastirske in trgovske poti, ki so oskrbovale tako Trentarje kot koroške Slovence.

Prelaz Korensko sedlo nad Podkorenom je na začetku 13. stoletja predstavljal kolonizacijsko pot Slovencev iz Koroške v slabo naseljeno dolino Save Dolinke. Čez Korensko sedlo so kasneje kmetje iz Doline pošiljali svoje sinove na koroško stran, da bi se izpopolnili v kmetijskih spretnostih in nemškem jeziku. Preko prelaza je vedno potekal pester trgovski promet. Druga pomembna pot je vodila čez prelaz Vršič, ki se je takrat imenoval Kranjsko sedlo. Čezenj so Trentarji hodili v Borovško vas, kot so pravili Kranjski Gori, prodajat sir, volno in kože ter v zameno dobili najnujnejše stvari za preživetje.

Domačija Vavčar na Srednjem Vrhu in Rateške Ponce

Na današnjo podobo doline je močno vplivala tudi Sava Dolinka, ki izvira visoko nad Tamarjem kot kraški izvir Nadiže, vendar se kmalu izgubi v prodnatih tleh. Na površje ponovno pride na območju Ledin pri Ratečah in kasneje kot izvir Zelenci. Reka je vplivala na življenje domačinov, ki so živeli od živinoreje in poljedelstva.

Danes je Dolina znana po Kranjski Gori, ki je smučarsko središče in prizorišče svetovnega pokala v alpskem smučanju. Podoben sloves ima tudi Planica, saj je zibelka slovenskih smučarskih skokov. Vsekakor Mojstrana med Slovenci, ki smo planinski narod, že dolgo velja za pomembno izhodišče za gorske ture nad dolinami Vrat, Kota in Krme. Sosednjo vas Dovje poznamo po župniku Jakobu Aljažu, ki je z izgradnjo stolpa na vrhu Triglava preprečil potujčenje slovenskih gora. V spomin njegovi prizadevnosti na področju slovenskega planinstva je ob glavni cesti postavljen spomenik.

SPODNJE IN ZGORNJE RUTE

Današnji Gozd Martuljek sredi čudovitega okolja pod Martuljkovo skupino se vedno bolj usmerja turistično ponudbo in postaja počitniško naselje. Nekdaj se je imenoval Rute. Delil se je na Spodnje Rute, kjer so bili stari kmečki domovi, in Zgornje Rute s cerkvijo, trgom in nekaj kmetijami. Takrat je v Rutah delovalo 19 mlinov in štiri žage, domačini pa so se ukvarjali s kmetijstvom in spravilom lesa. Veliko je bilo tudi

Vrh Trupejevega poldneva

Na grebenu Trupejevega poldneva, zadaj Kurji vrh in Razor

Visoki vrh

oglarskih kop za potrebe kovačij in železarn. V teh krajih sta bila nekoč razvita živinoreja in planinsko pašništvo. V Rutah je bila tudi trgovska postojanka, saj je skozi vas peljala pešpot proti Vršiču in Trenti. Tovorna in poštna pot je bila usmerjena na Korensko sedlo in na Koroško. Po prvi svetovni vojni so železničarji Rute po potoku Martuljek preimenovali v Gozd Martuljek.

Naselje Srednji Vrh na sončni legi nad Gozdom Martuljkom je nastalo v času turških vpadov, kar nam povedo tudi hišna imena – pri Merkeljnu, pri Vahu, pri Hlebanji. Danes je na Sre-

Ponce in Špik

Geološko gledano je Dolina nastala v pliocenu (pred dvema milijonoma let) vzdolž savskega preloma, ki poteka v smeri zahod–vzhod. V času zadnje poledenitve (pleistocen) je bila površinsko preoblikovana. Takrat je Dolino prekrival 40 kilometrov dolg Dolinski ledenik, ki je segal do Blejske Dobrave. Njegove posledice so še danes vidne na površju (morene, pragovi, slapovi).

Idealen svet za sprehajanje, v ozadju Martuljkova skupina FOTO: VID POGAČNIK

dnjem Vrhu še nekaj kmetij, ki živijo od konjereje, govedoreje in prodaje mlečnih izdelkov, nekdanje klimatsko zdravilišče pa je počitniško letovišče Zavoda za letovanje in rekreacijo otrok, kjer lahko najmlajši uživajo v naravi s pogledom na Špikovo kraljestvo.

MARTULJŠKE LEPOTE

Gore nad Gozdom Martuljkom nazobčano stojijo nad dolino brez predgorja, ki bi zastrl pogled nanje. Stene so strme in divje padajo od ošiljenih vrhov do vznožja globokih krnic. Z Zahodnih Karavank, ki stojijo nasproti, je najlepše opazovati Široko peč, Oltarje, Ponce, Špik, Frdamane police in Rušico, ki se kopajo v zahajajočem soncu. Nekoliko nižja Kurji vrh in Rutarski Vršič sta že v senci višjih vršacev. Te gore so s severne strani dostopne samo za plezalce, pa še to za izkušene in dobro podkovane. Po markirani poti lahko pridemo samo na Špik, in to z južne strani. Na severni strani obstajata le dve markirani poti, ena pelje do bivaka Za Akom in druga do bivaka Pod Srcem. Razen teh dveh bivakov ni drugih koč. Posledično so martuljški vrhovi ostali samotni in dosti manj oblegani kot ostali vrhovi Julijskih Alp. Območje te gorske skupine z dolino potoka Martuljka je bilo leta 1949 razglašeno za **krajinski** park, od leta 1981 pa je del Triglavskega narodnega parka.

Poleg impozantnih gora nad dolino sta na območju Martuljka in istoimenskega potoka dva slapova, ki sta prava bisera alpskega sveta. Zgornji Martuljkov slap se v treh stopnjah spušča čez 110 metrov visoko steno. Zadnji skok je še posebej navdušujoč, saj voda pada v ozki in ravni liniji. Spodnji Martuljkov slap je bolj vodnat, voda pada 50 metrov globoko in prši daleč naokoli. Pod spodnjim slapom je slikovit, do sto metrov visok vintgar.

Kepa FOTO: VID POGAČNIK

Zaradi lepega in označenega dostopa skozi slikovito sotesko sta oba slapova priljubljena izletniška točka.

ZAHODNE KARAVANKE

Gorski greben severno od Zgornjesavske doline so Zahodne Karavanke, del gorske verige, ki se širi od koroškega Slovenj Gradca do italijanskega Trbiža. Ime Karavanke izvira iz antičnih časov, ko je Klavdij Ptolemej gorski pas med Dravo in Savo poimenoval z imenom Caravancas mons (domnevno keltski izraz "kara wanka", kar pomeni "skalnati travniki"). Nad Zgornjesavsko dolino se proti zahodu razprostirajo travnata pobočja Golice, Rožce, Dovške Babe in skalnate Kepe, ki je najvišja in precej obiskana gora tega pogorja. Nadaljnji greben je nekoliko nižji in porasel z gozdom, v katerem še posebej izstopajo macesni in ruševje. Glavni vrhovi v njem so Kresišče, Maloško in Trupejevo poldne, Vošca, Visoka Bavha in Peč na Tromeji.

Zahodne Karavanke so zelo redko poseljene, le nekaj samotnih kmetij in planšarij. Južna pobočja so gozdnata, nad gozdno mejo pa prevladujejo travnate strmine, ki so pozimi primerne za turnosmučarske navdušence. Severna stran Karavank je skalnata in prepadna. Na skrajnem robu Zahodnih Karavank so se v pogorje vrezale strme grape hudourniških potokov, med katerimi so najizrazitejši Jurežev graben, Jermanov graben, Hladnik, Kurji graben in Belca s pritoki. V lepem vremenu pravljično šumijo, v močnem deževju pa pokažejo svojo divjo naravo. Vandranje po Blekovi planini, sprehod po dolini Železnice in poslušanje divjih petelinov na grebenu Trupejevega poldneva so pravi užitek in sprostitev. Ti predeli košatih macesnov so najlepši jeseni, ko se iglice obarvajo v škrlatne barve. Takrat je hoja po mehkih preprogah iglavcev balzam za telo in duha. Samotni in divji svet Zahodnih Karavank je ob pogledu na Julijce in Špikovo skupino pravi zaklad naših gora.

Julijci z Mojstrovice FOTO: VID POGAČNIK

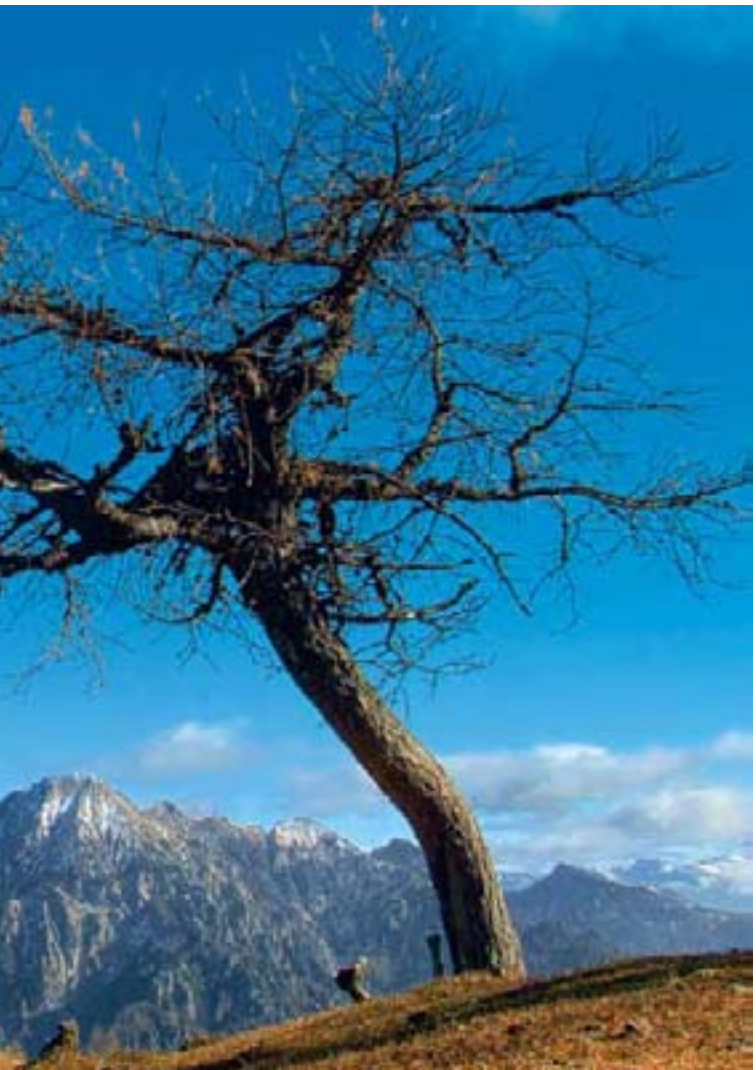

Gozd Martuljek

Dostop: Zgornjesavska dolina je dostopna z vseh strani. V smeri zahod–vzhod poteka cesta Rateče–Jesenice, od Jesenic naprej pa avtocesta proti Ljubljani. Z južne, primorske strani je dostopna preko soške doline in prelaza Vršič ali preko prelaza Predel in po italijanski strani do Rateč. Do Jesenic lahko z vlakom pridemo iz Avstrije skozi karavanški železniški predor, iz Ljubljane ali pa s primorskega konca po Baški grapi skozi bohinjski predor do Jesenic. Do sredine prejšnjega stoletja je po nekdanji gorenjski železniški progi vozil vlak vse do Planice, proga je bila ukinjena leta 1966.

Koče: Na območju Gozda Martuljka ni planinskih koč, le nekaj lovskih koč in planinskih staj (lovska koča nad Hladnikom za Lepim vrhom in lovska koča na Jureževi planini). Pod ostenjem Špika stojita dva bivaka, bivak Pod Srcem in Za Akom. Do obeh vodita označeni poti. Na Jasenjah pod Zgornjim Martuljkovim slapom je brunarica Pri Ingotu, ki čez poletje z domačo kmečko hrano privablja množice planincev in turistov.

Literatura: Irena Mušič, Vladimir Habjan, *Karavanke*, Sidarta, 2007; Tine Mihelič, *Julijske Alpe*, PZS, 2009; *Slovenija – pokrajine in ljudje*, ur. Perko, D., Adamič, M. O., Založba Mladinska knjiga, 2001; *Atlas Slovenije,* Geodetski zavod Slovenije, Založba Mladinska knjiga, 2005.

Zemljevidi: Kranjska Gora z okolico, 1 : 25.000, Kranjska Gora, 1 : 30.000, Julijske Alpe, vzhodni del, 1 : 50.000.

Znami na pot

Baška na Krku

Presenečenje za pohodnike

✍ in 📷 Mire Steinbuch

Za Krk, ki je največji otok v Jadranskem morju in leži v Kvarnerskem zalivu, me je navdušil Damjan, ki je naslikal Baško z okolico v tako privlačnih barvah, da se mu nisem mogel dolgo upirati. Zato sva pred velikonočnimi prazniki v avto naložila nekaj torb, dva nahrbtnika, Meto, Judito in Jošta ter se odpeljala raziskovat otoške poti. Ni mi žal. Za spremembo sem užival v kamniti pokrajini, otoškem visokogorju, ki doseže manj kot šeststo metrov nadmorske višine. Za povrh smo se že prvi dan pod vplivom sredozemske klime prelevili v mediteranske hribovce in se po načelu "žuri polako" odpravili na turo šele okoli 9. ure!

Za pohodnike in planince je zanimiv predvsem jugovzhodni del otoka, Baška z okolico – hvalijo se z 2500 sončnimi urami na leto – kjer se svet dvigne do 569 metrov, kolikor je visok najvišji vrh Obzova. Poltretji kilometer od Baške je v zaselku Jurandvor slavna Baščanska plošča. To ni kulinarična znamenitost oziroma gurmanska poslastica, temveč starohrvaško besedilo v glagolici, ob koncu 11. stoletja vklesano v kamnito ploščo, veliko en krat dva metra in težko 800 kilogramov. Vendar je v cerkvici sv. Lucije vzidana le natančno izdelana kamnita kopija, originalno ploščo hranijo v Zagrebu, kar domačini še vedno doživljajo kot veliko krivico. Plošča ima za Hrvate približno tak pomen kot Brižinski spomeniki za Slovence. Ko smo bili že skoraj pri koncu ogleda filma o plošči, so v prostor začeli prihajati otroci, nabralo se jih

Gore in morje v tesnem stiku FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

Pogled na Baško in zaliv med potjo na Mesečev plato, v ozadju del grebena Treskavac-Vraca

je več kot dvajset. Vodička nam je pozneje povedala, da se na petdnevnem tečaju učijo glagolico. Ostal sem brez besed.

DOBRO VZDRŽEVANE OZNAČENE POTI

Za ljubitelje pohodništva je na voljo 19 markiranih poti v skupni dolžini preko 80 kilometrov. V se so dobro označene, niso pa vse povsem lahke. Za skoraj vse so značilni lepi razgledi na morje, sosednje otoke in Velebit. Ob poteh bodo poznavalci prepoznali mnogo zdravilnih rastlin. Pelin, žajbelj, timijan, materina dušica, rman so samo nekatere izmed njih.

Če želite, lahko v potu svojega obraza prehodite pot od obale do obale – od vzhodne proti zahodni ali obratno. Preden zakoračite proti notranjosti, lahko zaplavate v morju, ko končate, sperete znoj na drugi obali. Če je vaše izhodišče Baška in ne želite polovice poti prehoditi dvakrat, si morate organizirati prevoz z avtom v Staro Baško ali s čolnom v Velo luko. Morda je najboljša varianta tale: s čolnom se daste zapeljati v Velo luko, se osvežite v morju in

Mrgar - umetniško delo pod Lipico

vzamete pot pod noge. Hodite od vzhoda proti zahodu, tako da vam sonce sije v hrbet. Za celotno pot računajte na 6 do 7 ur hoje.

Med pohajanjem po kamnitem otoškem prostranstvu me je prešinil občutek, da je ta pokrajina idealna za tistega, ki ima rad samoto, vendar se ne sme počutiti osamljenega. V tem primeru lahko *kamenjara*, kot domačini imenujejo kršje, moreče vpliva nanj, morda ga celo mine veselje do raziskovanja. Zanimivo bi bilo proučevati vpliv navidez prazne in tihe krajine na človeka. Damjan je takoj predlagal bivakiranje v enem izmed številnih oborov. Verjeli ali ne, sredi skalnega prostranstva so njihova tla kot otočki ravne, mehke travnate preproge.

Preden se podamo na pot, še nekaj nasvetov oziroma priporočil. V začetku aprila je bilo sonce že dokaj močno. Pametni bi si zaščitil kožo s kremo proti soncu. Jaz nisem imel časa, da bi bil pameten, zato sem zvečer v ogledalu občudoval svojo na hitro pridobljeno indijansko polt. Pohodnik si mora priskrbeti dovolj tekočine, količina naj bo odvisna od dolžine ture, sicer v poletni vročini tvega dehidracijo. S seboj mora imeti zaščito proti vetru, soncu in – mrazu. Tudi poleti lahko zapiha neprijetno mrzel veter, zato naj bosta vedno v nahrbtniku toplejše oblačilo in vetrovka.

KRŠJE

Teren, po katerem se gibamo, je mestoma zoprn. Kamnito pokrajino bom za lažje razumevanje razdelil na dve vrsti: nizki krš in visoki krš. Seveda je to moja laična delitev. Nizki krš je dokaj prijeten za hojo. Kamni ne zahtevajo pretiranega dvigovanja nog, so brez izrazito ostrih robov, pogosto naletimo na večje ali manjše zaplate mehke nizke trave. Steza je običajno dobra. Visoki krš je povsem druga pesem: miniaturni skalni stolpiči – nekateri so tako ostri, da bi z njimi lahko rezal ogrsko salamo na tanke rezine – so visoki od 15 do 30 centimetrov. Hoja po njih oziroma med njimi zahteva vso našo pozornost in pazljivost. Na padec na takem terenu ne smemo niti pomisliti. V nahrbtniku ne sme manjkati komplet prve pomoči!

Čeprav so poti tako na gosto markirane, da jim v dobri vidljivosti brez težav sledimo, bi lahko ob slabi vidljivosti orientacijske

Razgled na Baški zaliv s poti na Mesečev plato

Otok Prvić FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

Obzova, najvišji vrh Krka FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

težave nastale tam, kjer v visokem kršu ni steze. Slediti je treba markacijam, ki so na srečo dovolj goste. Res pa je, da se rumeno-bele markacije (posamezne poti so označene z različnimi barvami) od daleč precej slabše vidijo kot rdeče-bele. Palice so nam lahko v oporo in pomoč, le paziti moramo, da se ne bodo kam zataknile in spravile v nevarnost našega ravnotežja.

Če se zgodi nesreča, pokličimo številko 112. Za reševanje so najprej pristojni gasilci, ki rešujejo na klasičen način – transport ponesrečenca na nosilih. Morda se sliši čudno, a ne bojte se, fantje so močni in izkušeni. Če bi šlo za nujen primer ali gasilci ne bi zmogli uspešno ukrepati, bi klic posredovali postaji gorske reševalne službe na Reki. Če bi bil potreben helikopter, bi z Reke telefonirali v Split po vojaški helikopter. Preden poleti, jih morajo prepričati, da gre res za nujen primer. Torej najbolje, da pazimo nase.

V dveh dneh sem spoznal dva obraza *kamenjare*. Sončnega, prijaznega in toplega na Mesečevem platoju ter oblačnega, vetrovnega in resnejšega na grebenu od Treskavca do Vrace.

Večerno tihožitje FOTO: ALEKSANDAR GOSPIĆ

NENAVADNE ŽIVALI

Med potjo proti Mesečevemu platoju smo naleteli na več kompozicij gosenic, ki so Jošta popolnoma očarale. Gosenice so bile namreč sprijete druga z drugo kot vlak v dolžini nekaj metrov in komaj opazno lezle naprej. Na poti proti Obzovi sem naslednji dan videl več kot štiri metre dolgo kompozicijo.

Pri Diviški lokvi sem našel dobro ohranjeno mumificirano žabo. Pazljivo sem jo prijel za zadnji desni krak in jo hotel dati Joštu, da bi jo v šoli pokazal pri spoznavanju narave. Pa je kar odskočil: da smrdi, je rekel. Kar sploh ni bilo res. Od nje je vel samo rahel vonj po posušeni žabi.

Potovanje po Vaclavovi grebenski poti od prelaza Treskavac preko Obzove in ostalih vrhov je bilo čudovito bogato doživetje: kakšna privlačna moč, raznolikost in skrita sila so v tem kamnu! Na sedlu Vraca sva bila pred dilemo: naj nadaljujeva navzdol do rta Škuljica, kjer na drugi strani ožine Senjska vrata čepi otok Prvić, ali naj zavijeva levo navzdol proti Baški. Odločitev so olajšali vedno debelejše in gostejše kaplje, ki so se izcimile iz pohlevnega rosenja (očitno nisva bila usklajena s tistimi 2500 sončnimi urami), naraščajoči veter in prazna steklenička (sprašujem se, ali ne bi bilo te "velike skrivnosti majhnih mojstrov" bolje obdržati zase), v kateri je bila kačja slina, najuspešnejše sredstvo za nevtralizacijo mrzlega juga na severnem Jadranu.

V kanjonu Vrženica

Med možnimi nevarnostmi, ki prežijo na popotnike po kamenjari, sta tudi modras in črna vdova. Na otoku je precej divjih svinj, na njihove sledove sva naletela med potjo na Obzovo. Naš gostitelj Erikson je povedal, da so jih samo lani lovci postrelili sedemsto, pa jih je še vedno preveč. V desetih letih so ustrelili deset medvedov. Povedal je zgodbo o medvedki, ki so ji pobili mladiče, sama pa je ušla. Odplavala je na celino, se sparila in se vrnila skotit na Krk. Danes tudi nje ni več.

Med potjo sem svoje pripombe snemal na diktafon. Doma sem zadnjih pet minut posnetka poslušal samo hrumenje vetra in šibak, nerazločen človeški glas. Razumel nisem niti besede tistega, kar sem takrat govoril v mikrofon. Kljub temu sem vesel, da je bilo tako, kot je bilo. Doživetje je bilo intenzivnejše. Zdi se mi, da tej pokrajini na razbrazdanem kamnitem hrbtu bolj pristoji tako vzdušje kot osladno lep sončen dan. Seveda je pa to samo moj občutek.

Na otoku živijo beloglavi jastreb, orel kačar, velika uharica in druge zaščitene ptice. Severno od Baške je ornitološki rezervat Kuntrep, ki se razteza od rta Glavina do zaliva Mala luka in sega en kilometer v notranjost. Na meji rezervata se markirane poti končajo.

Samo v okolici Baške se pase več tisoč ovac. Zanimivo so označene – pobarvane so kot velikonočni pirhi – modro, zeleno, rumeno, rdeče. Vsak lastnik ima svojo barvo, da jih takoj loči od tujih.

STARA PASTIRSKA ARHITEKTURA

Posebnost otoka so kamniti zidovi suhozidi, *suhozidine* ali *gromače* kot jih tudi imenujejo domačini. Koliko so stari, menda ne ve nihče natančno. Tam so že od nekdaj. Predstavljajo meje med mestnimi območji, občinami in zasebnimi parcelami. Nekatere redno obnavljajo, druge počasi propadajo. Koliko dela, let, žuljev in bolečih hrbtov je bilo potrebnih, da so zgradili te mini kitajske zidove! Z grebena Diviške smo občudovali umetelno in umetniško postavljene suhozide, ki delijo Diviško lokev na tri dele, da se ovce ne mešajo med seboj.

Druga značilnost starodavne gradnje so *mrgarji* (latinska beseda *mulgarium* pomeni prostor, kjer molzejo ovce), etnološko pomemben primer otoške pašniške arhitekture. To so kompleksi okroglih oborov za ovce iz suhozidov, postavljenih v obliki kamnitega cveta, v katerih pastirji ovce štejejo, strižejo in molzejo. Nizek vhod s preklado je ravno dovolj visok, da živalim omogoča vstop.

Informacije

Mostnina: Povratna karta je 30 kun (april 2010). Če je veter premočan, most zaprejo za ves promet.

Vstopnina za ogled Baščanske plošče: 15 kun. V ceno je vštet tudi ogled 20-minutnega filma.

Literatura: Alan Čaplar: Planinarski vodič po Hrvatskoj. Meridijani in Hrvatski planinarski savez, 2009.

Zemljevid: Baška Turističke obilježene staze, TZO Baška. Brezplačno ga dobite v turistični pisarni v Baški, Ulica Kralja Zvonimira 114.

Spletne strani:

Pristopi na Obzovo
http://www.plsavez.hr/hr/Obzova

Avtobusni vozni red (Baška–Reka)
http://www.autotrans.hr/index.php?c=timetable

Turistična skupnost Baška
http://www.tz-baska.hr/lang-hr

Planinsko društvo Obzova otok Krk
http://www.pd-obzova.hr/

Plezanje na Krku
http://www.climbinbaska.com/
http://www.plezanje.net/climbing/db/showCrag. sp?crag=1131&p_ctx=long
http://www.plezanje.net/climbing/db/showCrag.asp?crag=687&p_ctx=long

Turistične steze na Krku
http://rivaturist-baska.hr/staze_setnice.html

O Baščanski plošči
http://rivaturist-baska.hr/bascanska%20ploca.html

Interaktivna karta Krka:
http://www.cromaps.com/karta-otok-krk

Planinci množično čistili Slovenijo

Očistimo Slovenijo v enem dnevu

V počastitev Mednarodnega dneva Zemlje smo se tudi planinci priključili največji čistilni akciji do sedaj: *Očistimo Slovenijo v enem dnevu.* PZS je k njej pristopila pred meseci, ko se je Komisija za varstvo gorske narave povezala z društvom Ekologi brez meja, pobudnikom in glavnim organizatorjem akcije. Akcijo in predhodna delovna srečanja smo izpeljali preko vseh nivojev naše organizacije. Vsa obveščanja so potekala predvsem po elektronski pošti, preko spletnih strani PZS in Obvestil PZS, da ne bi povzročali nepotrebnih stroškov. Posebej smo se trudili, da bi bili s svojimi strokovnimi kadri čim bolj vključeni že v odkrivanje divjih odlagališč in s prevzemanjem organizacije, razporejanjem in vodenjem dejavni tudi na dan akcije.

Planinci nismo čistili le planinskih poti in okolice planinskih koč, temveč tudi številna divja odlagališča, ki jih je bilo največ v nižinskem svetu in v okolici mest. Veliko planinskih društev je divja odlagališča na svojem območju že predhodno "posvojilo" in jih samostojno saniralo. Posebej smo bili dobrodošli na strmih in skalnatih terenih, kjer so se lahko izkazali naši alpinisti in vodniki.

Vsi skupaj smo nabrali neverjetne količine raznih odpadkov, ki jih bodo pristojni odvažali še nekaj dni. Dobro je bilo to, da smo odpadke ločevali že pri čiščenju. Žal se je veliko kosovnih odpadkov našlo celo v našem Triglavskem narodnem parku. Vseh divjih odlagališč se kljub obsežnosti akcije ni dalo popisati, veliko jih je še ostalo, predvsem tista z nevarnimi in gradbenimi odpadki. Pričakujemo, da se bodo z njimi spopadle še občine in njihove inšpekcijske ter komunalne službe, v prihodnje se jim bomo pridružili tudi mi.

Akcija je izjemno uspela in presegla vsa pričakovanja tudi v planinskih vrstah, predvsem zaradi velikega števila udeleženih planincev. Pomembno je tudi to, da po zbranih podatkih ob množičnem spontanem poročanju nismo ugotovili niti ene same poškodbe udeležencev.

Poleg konkretnega čiščenja in velikih količin odstranjenih odpadkov je morda še pomembnejši uspeh akcije njen velik vzgojni pomen. Le upamo lahko, da se bodo onesnaževalci od sedaj naprej obnašali drugače, predvsem pa, da bo država znala zanje poskrbeti tudi s primernimi ukrepi in sankcijami. Morda bomo vsi Slovenci postali varuhi narave, naša dežela pa tudi resnično čista in zelena.

Rozi Skobe, načelnica KVGN

Na čistilni akciji so sodelovali tudi otroci.

NEKAJ UTRINKOV IN IZJAV Z AKCIJE, KI SO JIH ZBRALI VARUHI GORSKE NARAVE

PD Polet Šentrupert
Čistilno akcijo smo imeli v Zalogah, ki sodijo v območje Natura 2000. Med čistilno akcijo smo planinci v Zalogah nabrali za tri traktorske prikolice odpadkov.
Tončka Uhan: "Če bi bili ljudje osveščeni, take akcije ne bi bile potrebne. Če lahko nesemo polno embalažo, lahko pospravimo tudi prazno."
Viktor Uhan: "Najpomembnejše za ohranitev čiste narave je vzgoja mladih. Če ta ne zaleže, je potrebna prisila. Za Zaloge je to zapornica, ki bi preprečevala odvažanje odpadkov na to območje."
Bojan Brezovar: "PD Polet Šentrupert je predlagalo županu zavarovanje Zalog z zapornico. Ključe bi imeli vsi lastniki zemljišč. Tega predloga so bili domačini zelo veseli. Danes smo veliko naredili za naravo. Še ptički nam pojejo, kot da so nam hvaležni za opravljeno delo."
Marija Zagorc

PD Lisca Sevnica
V akcijo se je vključilo okoli 150 članov društva. Razdelili smo se na 22 skupin. Čistili smo na vseh naših markiranih poteh, to je na okoli 180 km, očistili smo tudi vrh Lisce in strma pobočja pod Tončkovim domom.
Rok Petančič: "Akcije sem se udeležil zaradi plemenitih namenov same akcije in zaradi nujne potrebe po oživitvi Lisce."
Matic Železnik: "Udeležil sem se, da pripomorem k uspešnosti akcije. Želim osveščati mlade udeležence, ki so z menoj."
Martina Jamšek: "Udeležila sem se, ker hočem lepše okolje in je pač zato treba nekje začeti.
Jožica Blas: "Udeležila sem se, ker bi rada, da se onesnažene vode in drugo čim bolj očisti. Želim prispevati k zmanjšanju smetišč."
Vinko

PD Novo Mesto
Tudi novomeški planinci smo se, kot vsa Slovenija, odzvali klicu onesnažene domovine in pripomogli k lepši, predvsem pa čistejši deželi. Večina članov društva je sodelovala v svojih krajevnih skupnostih, ostali smo se pridružili skupini v KS Gaberje. Prečesali smo pobočje nad vasjo, šli ob Šumečem potoku navzgor in v štirih urah nabrali *ohoho* smeti. Udeleženci smo se strinjali, da ni treba prav nič moralizirati, zakaj se je vsak od nas udeležil akcije. Srečo imamo, da se je nekdo pred nami že lotil tako obširnega projekta. S skupnimi močmi smo dosegli kar lep uspeh. Poleg čistejše Slovenije vidimo še en velik plus: Slovenci smo bili po dolgem času znova enotni. Če bodo take akcije organizirane tudi v prihodnje, se jih bomo zagotovo udeležili.
Mija

PD Tržič
Kar štiriindvajset se nas je zbralo pred sedežem društva, razdelili smo se v skupine in se po različnih poteh odpravili do naših planinskih postojank na Dobrči, Zelenici, Kofcah in Doma pod Storžičem. Pobirali smo odpadke ob poti, v pohvalo planincem pa moram povedati, da jih ni bilo veliko. Tržiški planinci se že pripravljamo na sanacijo divjega odlagališča ob koči na Kofcah, ki je za enkrat še pokrito s snegom.
Nejc Vertelj: "Sama akcija je zelo dobra poteza za okolje in naravo. Všeč mi je bilo, da smo šli s PD Tržič pobirat smeti na Zelenico. Poleg tega pa sem se še fino *premigal*. Nabral sem kar nekaj odpadkov, nekaj malega ob poti, veliko več pa na parkirišču."
Janja Kosem: "Akcije sem se udeležila zato, ker že od nekdaj obožujem naravo in sem jezna, kadar vidim polno odpadkov po tleh. Groza me je, da se ljudje dobesedno utapljamo v odpadkih, zato podpiram to akcijo. Ob poti proti koči nisem nabrala veliko odpadkov, ogromno pa jih je bilo na parkirišču, ki smo ga skupaj čistili ob vrnitvi s planine. Ta akcija se mi zdi zelo koristna za okolje, zato upam, da bo organizirana mogoče že naslednje leto ali pa vsaj čez pet let."
Marija Klofutar

PD Gozd-Martuljek
Planinci smo čistilnih akcij že vajeni, saj jih skupaj z vsemi krajevnimi organizacijami organiziramo vsako leto. Akciji čiščenja planinskih poti se je pridružila vrsta prostovoljcev z vseh koncev Slovenije, ki so v prelepem vremenu združili prijetno s koristnim: ob pobiranju nesnage so lahko dodobra spoznali nekaj res skritih kotičkov gorske narave. Ugotavljali smo, da je sicer na bolj zahtevnih planinskih poteh manj "svinjarije" kot v prejšnjih letih, kar kaže na boljšo osveščenost "zavednih" planincev. Obenem pa je slabše na lažje dostopnih poteh, kamor zahaja vse več pohodnikov, kolesarjev in celo avtomobilistov. Posebno vprašanje so tudi lahko dostopna brezpotja, kjer sredi gozda odkriješ odlagališča odpadnega goriva gozdnih delavcev. "Sanitarnih grmov", kamor so nekdaj vaščani običajno odlagali odpadke, ne potrebujemo več. Problem pa je v tem, da smo takšnega ravnanja še vedno vajeni … Čeprav je tudi tokratna vseslovenska akcija prepričala v glavnem že prepričane, ne pa tudi tistih, ki se ponašajo s stališčem "ne mečem, torej ne pospravljam", je njena medijska odmevnost nedvomno dosegla vsaj nekaj tistih, zaradi katerih jo sploh potrebujemo. Če bi h kubičnim metrom smeti, v akciji odstranjenih iz naše gorske narave, lahko prišteli tudi *kubike* črnih gradenj, vsaj v zaščitenih območjih, bi bilo še bolje. Gozdne vlake, ki se spremeni v gozdno cesto, žal ne moremo spraviti v vreče. Poleg tega pa se gorska narava ne konča, kjer se začne naselje, vsaj v Rutah ne …
Tadeja Zupančič

PD Vinska gora
Martin Sevšek: "Glede na onesnaženost Slovenije je bil skrajni čas, da se je takšna čistilna akcija izpeljala! Planinci upamo, da bo odslej stanje boljše in da se bo situacija spremenila – na boljše seveda!"
Jože Gril: "Z udeležbo želim izkazati pomoč PD Vinska Gora zaradi osveščenosti; akcija velja za vse – vsi se je moramo udeležiti – tudi drugi, ki niso v društvih!"
Maša Šerbec: "Akcije sem se udeležila zato, da bi bilo okolje čisto, da bi živali lahko živele in rastline rasle v čisti naravi. Predvsem si želim, da bi bila voda bolj čista!"
Marija Lesjak

PD Krka Novo mesto
Akcije so se s starši udeležili tudi osnovnošolci Zala in Jan, ki obiskujeta 5. razred in Rok, ki obiskuje 1. razred OŠ Center v Novem mestu. Tako pri Janu kot pri Roku doma odpadke ločujejo. Vsi trije so si enotni, da ovitke od sladkarij spravijo v žep, dokler ne pridejo do najbližjega koša za odpadke. Silvo Turk, namestnik vodje zbirališča, je že pred znanim datumom v pripravah prizadevno sodeloval. Organizacija čiščenja mu ni tuja, saj vrsto let skupaj s sosedi čistijo okolico naselja Cerovci pri Novem mestu. Da se vedno najde kaj novega, pove podatek, da so tokrat zbrali kar 53 m^3 odpadkov. Nataša in Zdravko Damjanovič, vrsto let strastna ljubitelja narave in gora ter aktivna gorska stražarja v Planinskem društvu Krka Novo mesto, sta se akciji pridružila zelo zgodaj. Takoj, ko je sneg skopnel, sta pričela s popisovanjem možnih divjih odlagališč. Obiskala sta približno 120 točk v okolici Novega mesta. Po popisovanju sta prevzela vodstvo in priprave na območju zbirne točke Cerovci in vas Krka pri Novem mestu. Pomagala sta tudi pri pripravah v KS Mali Slatnik pri Novem mestu, kjer so po končani akciji poskrbeli za krepko malico. Vsi prostovoljci, bilo jih je kar 235, so zbrali 111 m^3 odpadkov.
Zdravko Damjanovič - Somy

PD Kamnik
Aktivni markacisti, vodniki PZS, člani gospodarskega, mladinskega in propagandnega odseka so sodelovali v akciji kot posamezniki v svojih okoljih, člani AO Kamnik pa smo očistili okolico Malega gradu. Z gradu smo se po vrvi spustili pod obzidje in pospravili množico odvrženih smeti, pri čemer je bilo največ opeke, steklenine in pločevink. Do stanovanjskega naselja Mali grad smo spustili osem polnih vreč smeti, počistili pa smo tudi ves krog pod obzidjem, tja do Kavarne. V tem delu se je kot najugodnejša tehnika izkazala ta, da je en član čistil, drugi pa ga je varoval od zgoraj in ga obenem opozarjal na smeti, ki so se od zgoraj bolje videle kot od spodaj. Dela je bilo za polnih pet ur. Akcijo bi veljalo ponoviti vsako leto.
Vladimir Habjan

Na svidenje v naslednji vojni

✍ Dušan Škodič

FOTO: PRIMOŽ ZUPANČIČ

Za nami je doslej največja, najbolj učinkovita in nasploh *naj* vseslovenska čistilna akcija. Med vojsko prostovoljcev, ki so na aprilsko soboto družno zavihali rokave in si nataknili rokavice, je bilo tudi veliko pripadnikov planinske organizacije. Zvečer smo gledali poročila o opravljenem delu ter bili zadovoljni in ponosni. Preveval nas je tisti *I feel Slovenija*, kajne? Res, dobro je bilo izvedeti, koliko ton človeške malomarnosti je bilo izplenjenih v bližnjih gozdičkih, na rečnih bregovih in v strmih hudourniških grapah, ki se jim še klopi ognejo, če ni prevelika sila. Zvečer sem premleval posnetke s terena in odšel spat z zmedenimi mislimi. Kakšni packi smo vendar? In ali ni pravzaprav zanimivo, da smo prepričani, kako smo solidno ekološko osveščeni? Morda celo redno sodelujemo v vsakoletni čistilni akciji, ki poteka brez večjega pompa v marsikaterem kraju. Posebno zabavo po končani akciji predstavlja (drugače kakor po vsaki pasji procesiji, na kateri izbirajo lepotico) izbor najbolj zanimive "trofeje". V vejevju ob strugi Sore so pretreseni prostovoljci našli in na breg prinesli razpadel plašč iz lisičjega krzna, za katerega so najprej domnevali, da gre za poginulo žival. V Poljanski dolini so izkopali v zemljo pogreznjen in nenavadno velik boben betonskega mešalca, v globeli pod Veliko planino pa so si razbijali glave, kako se je v njej znašel nakupovalni voziček. Možnosti, kako se lahko tak predmet znajde na nekem mestu, je obilo in za nekatere se najde celo dokaj razumna razlaga. Krznen plašč je v Soro morda zašel med zadnjimi poplavami, ki so razdejale del Železnikov, ostanki velikanskega mešalca so bili pozabljeni še iz časa gradnje utrdb Rupnikove linije, nakupovalni voziček pa so pod Veliko planino verjetno odložili "marsovci", ki so se vračali z zemeljskega "šopinga". Tudi v naši čistilni skupini je bilo zanimivo. V bližini Toškega čela smo naleteli na ogromen štedilnik. Skoraj sto metrov stran od gozdne ceste, poti nobene, verjetno jo je že zdavnaj preraslo leščevje. Po nekajminutnem praskanju za ušesi smo obupali in koordinatorju le sporočili mesto, s katerega ga bodo potegnili z vitlom. Skupnega imenovalca večine najdenih čudes ni težko ugotoviti. Kajpak ne gre za eksotiko artiklov, temveč za nenavadno visok vložek energije, ki je bila porabljena za smetenje. Le kaj človeka sili, da namesto na deponijo s prikolico (najverjetneje traktorsko) zavije na gozdno pot in po njej na vrh hriba, pa po tem tak "predpotopni šporget" še z velikim naporom zrine iz vidnega polja? Na deponiji bi ga le zvrnil s prikolice …

Ta pojav ni značilen le za t. i. traktoriste, z njim se redno srečuje tudi planinska srenja. Vsak od nas pozna pravljico: *Piksna v čudežni deželi*. Kajti v tisti deželi fizika ne da ne deluje, temveč deluje celo nasprotno. Polno pločevinko piva, steklenico ali konzervo še tako šibek planinec prinese na vrh hriba. Ko jo izprazni, pa embalaža postane tako težka, da jo brez razmišljanja pusti v spomin zanamcem ...

Naj se za konec nekoliko posujem s pepelom. Ko sem bil še otrok, je med planinci (nenapisano) veljala miselnost, da se smeti ne odmetava, je pa popolnoma sprejemljivo, če se malo potrudiš in nesnago zabašeš pod prvo skalo. Potreboval sem nekaj časa, da sem to pozabil. Danes je precej bolje, a ekološka zavest naroda je tek na presneto dolge proge. Vendar pomembno je, da staro in mlado vidi, da tečemo v pravo smer. Akcija čiščenja Slovenije v enem dnevu je bila lepo dejanje in bo pustila koristno sled v naši zavesti. Ne smemo pa je jemati kot dokončno rešitev, kajti bolj kot ekološko je skoraj četrtmilijonska vojska prostovoljcev izvedla komunalno akcijo. Znani "Na svidenje v naslednji vojni" si bodo po vsaki taki akciji prostovoljci izrekali v daljših časovnih razmikih. In to bo tudi čisto realen uspeh, saj smo konec koncev – ljudje.

Kraljica naših orhidej

Lepi čeveljc

✍ in 📷 Dušan Klenovšek

"Kaj pa fotografirate?" me je vprašala planinka, ki je s skupino stopala mimo mene po planinski stezi v smeri Škafa (Matkov Kot). Sam sem bil v "tipičnem" položaju za fotografiranje rož – napol kleče, napol leže sem prestavljal stojalo za čim lepše ujeto svetlobo. "Lepi čeveljc." "A res!? Kje pa je? Že dvajset let ga iščem, ker bi ga rada videla." Z veseljem sem ji izpolnil dolgoletno željo in jo hkrati opozoril, da je enega v tem času celo pohodila. Žal je cvetel kar sredi steze in slej kot prej mu je bila (verjetno) namenjena tovrstna usoda.

Ta zgodba izpred dvajsetih let se mi vedno zavrti pred očmi, ko se od maja naprej srečujem z našo domorodno orhidejo z največjim cvetom – lepim čeveljcem (*Cypripedium calceolus*). Na Gorjance se znanci z Mihovega običajno odpravijo prvega maja po skupnem družinskem prazničnem kosilu. Seveda se na večji nadmorski višini Alp (pri nas uspeva v Julijcih, Karavankah in Kamniško-Savinjskih Alpah) cvetovi odprejo šele v juliju. Med ljudmi je marsikje poznan tudi kot *Marijini šolnčki*, v antičnih časih pa naj bi jih nosila boginja Venera (*Venerin čeveljček*). Po obliki cvetov so ga temu primerno poimenovali tudi drugi narodi – Angleži ga tako imenujejo *Yellow Lady's Slipper*.

Sicer uspeva na zračnih tleh s karbonatno podlago (kar pove drugi del znanstvenega imena *calceolus* – "apnenčastoljuben"). Pri nas je zavarovan že od leta 1922, kot glavni razlog za ogroženost pa se je tedaj pojavljalo trganje cvetočih poganjkov. Danes so razlogi običajno drugi – različni posegi v naravo na območju nahajališč, predvsem drugačen način gospodarjenja z gozdovi in gorskimi travišči. Od leta 2004 nas tudi evropski predpisi (Habitatna direktiva) obvezujejo k varovanju ugodnega stanja njenega življenjskega okolja pri nas (pet območij Nature 2000). Številne toploljubne sorodnike različnih barv lahko občudujemo v tropskih vrtovih, včasih tudi v bolje založenih vrtnarskih centrih. Na svetovnem spletu sem na forumu Semenarne zasledil tudi vprašanje gospe o možnosti nakupa gomoljev lepega čeveljca (in murke), ki bi jih rada posadila na travnikih Črnega Vrha nad Idrijo. Seveda je presajanje katerekoli od naših domorodnih vrst orhidej (preko 70 vrst jih poznamo) prepovedano. Če pa kljub temu poskušate, se bo poseg tudi za rastlino slabo končal, saj presaditve niso uspešne. Orhideje namreč brez prisotnosti točno določenih vrst gliv v tleh ne preživijo. Vesel sem, da je bil tako naravnan tudi odgovor nad orhidejami navdušeni gospe.

Zato naj velja pravilo – lepi čeveljc občudujmo v naravi, s seboj domov pa odnesimo prijetne občutke v srcu ter v fotoaparatu shranjene motive. Pri iskanju najlepšega motiva pa pazimo na sosednje rastline, da ne propadejo pod težo naših gojzarjev.

Viri:
http://www.zrsvn.si/dokumenti/54/2/2010/postavitev_1_2010_splet_srednja_1870.pdf
http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=CONSLEG:1992L0043:20070101:SL:PDF
http://semenarna.naveza.com/forum/viewtopic.php?f=42&t=1084

Aprilska muhavost in gobe brez trosov

✍ in 📷 Miha Pavšek

Nad Triglavskimi podi (avgust 2005)

Končno smo le dočakali mesec ljubezni! Oznaka velja seveda za dolino. Tisti, ki redno zahajamo v gore, smo jim tako ali tako prisegli večno zvestobo vse dni v letu. Letošnji april je bil kar muhast in podpovprečno namočen. In tako je tudi prav; vendarle je prepoznaven prav po tej svoji lastnosti in dejstvu, da ima (tudi) v tem mesecu (v Bohinju pa menda skozi vse leto) dež mlade. Slednje velja tudi za maj, še posebej okrog "ledenjakov" (12.–14. maj), ko godujejo Pankracij, Servacij in Bonifacij, vse skupaj pa začini še "polulana" Zofka. Nam je bilo pa zato sila naklonjeno vreme med planinsko najbolj priljubljenimi prvomajskimi prazniki in kaj hitro smo pozabili pogoste aprilske vdore hladnega zraka. Zanimivo je, da je bila večji del minulega meseca povprečna temperatura zraka v večjem delu vzpetega sveta nad dolgoletnim povprečjem, le v visokogorju je bila malo pod njim. Zato se v tem času prav visokogorje ne more pohvaliti z obiljem sonca; več ga je bilo v hribovjih dinarske pregrade od Trnovskega gozda do Snežnika. Drugod je dosegel povprečje še ravno pravi čas – tik pred že omenjenimi prazniki.

Najmanj aprilskih padavin, le okrog tri četrtine pričakovanih, je bilo v zahodnih predalpskih hribovjih (to so tista na Tolminskem, Cerkljanskem in Idrijskem) ter v visokogorju, kjer je bilo podobno že lani. Vseeno so s 450 centimetri 19. 4. ob 8. uri zjutraj na Kredarici zabeležili sorazmerno debelo skupno višino snežne odeje. Verjetno bo to tudi letošnji maksimum, saj je v povprečju snega največ prav aprila (aprilsko povprečje za obdobje 1954–2004 je 357 cm/ARSO). Obilje snega v visokogorju bo omogočilo, da bomo poleti gobe lahko opazovali v gozdovih in tudi kje višje zgoraj. Poleg užitnih in strupenih gob poznamo še dve prav posebni vrsti – snežno in ledeniško gobo ali mizo. Njihova slaba stran je, da ne morejo končati na krožniku. Dobra pa, da se z njimi ne moremo zastrupiti, saj so namenjene občudovanju. Predvsem pa se moramo še bolj potruditi in imeti tudi nekaj sreče, da jih odkrijemo. Snežne in ledeniške gobe rastejo namreč na snežiščih in ledenikih. Pri snežni in ledeniški gobi imamo opravka s ploščatim skalnatim blokom (lahko je tudi večji balvan) na ožjem snežno-ledenem podstavku. Ta nastane zaradi počasnejšega taljenja snega oziroma ledu pod njim.

Za nastanek so potrebni ne preveč strmo snežišče ali ledišče, sonce in ploščate skale oziroma večji odlomi kamninskega gradiva. Že res, da imamo Slovenci le še dva ledeni(č)ka, Triglavskega in ledenik pod Skuto (skupaj merita manj kot dve nogometni igrišči), zato pa najdemo v osojah še številna snežišča, ki jih bo letos zagotovo več kot ponavadi. Pri nas imamo v primerjavi z drugimi deli Alp opravka predvsem z gobicami in mizicami. Nič zato, nastanek vseh je enak, razlika je le v razsežnosti. Večji ali manjši kamninski blok ali plošča zaščiti ledeniško (snežniško) površje pred sončnimi žarki. Spodaj ležeča ploskev se zaradi tega znižuje počasneje kot pa površje v okolici. V nekaj tednih tak blok nenadoma izstopa na podstavku, saj se dvigne nad okolico, zato je že od daleč viden. Ko se snežišče ali ledenik umakneta, ostanejo le še veliki skalni bloki ali ledeniški balvani. Ponekod nam prav ti pomagajo pri ugotavljanju obsega nekdanjih poledenitev. Dokler pa so dvignjeni na snežno-ledenem podstavku, pa kakšno od teh miz le izkoristite za tisto najlepše v gorah – počitek.

Pod Saldurspize na Južnem Tirolskem (avgust 1991)

Marinka gre na Triglav

✍ Nada Rotovnik Kozjek, dr. med.

Bližal se je dan iks. Dan, ko bo Marinka lahko pogledala na svojo deželo z njene najvišje točke. Prijatelj ji je razložil plan pohoda. Na pot se bodo podali zgodaj zjutraj. Iz doline Vrat čez Prag na Kredarico. Tam se bodo spočili in tisti, ki bodo imeli zadosti želje in kondicije, se bodo povzpeli na vrh. Pa ne pozabi na zadostno količino hrane, je še dodal.

KAKŠNO HRANO V NAHRBTNIK?

Marinka si je za svoj prvi veliki planinski podvig, kot se za tak dogodek spodobi, kupila nov nahrbtnik. Seveda ga je poprej preizkusila na svojem "trening hribu". Skoraj prazen je bil res udoben ... Na poti na Triglav pa ne bo več tako lahek. Celodnevni planinski pohod zahteva kar nekaj opreme pa tudi hrane. Ker je Marinka vedela, da se bo na vsak način hotela povzpeti na vrh in zato postanek na Kredarici ne bo ravno dolg, si je v nahrbtnik naložila predvsem "športno obliko" hrane. Kot športno hrano bi lahko poimenovali tista živila oziroma prehranske dodatke in nadomestke, ki omogočajo telesu, da je energija za gibanje (telesno aktivnost) čim bolj optimalno na voljo.

Energijo za delo mišic in njihovo "možgansko" komando, ki usmerja naš korak, pa dajejo predvsem sladkorji ali ogljikovi hidrati. Zlasti, če so telesni gibi hitri (tek, hitra hoja navkreber ali po skalah), ali pa za premike telesa, ki zahtevajo moč (če se zavihtimo čez kakšno skalo). Na maščobni pogon je hitrost manj hitra in moč bolj šibka.

Živila, ki vsebujejo veliko ali pa pretežno sladkorje in so primerna tudi za prenašanje v nahrbtniku, so vse vrste suhega sadja, kakšna sveža banana ali pomaranča in drugo sadje z manj balasta, seveda pa tudi krušni izdelki. V hribih si mirno privoščite bele žemljice ali makovke, ki bi se vam znale za mizo v pisarni kaj hitro obesiti okoli pasu in se jih zato izogibate. Nič ne bo narobe, če boste zaužili kakšen bonbonček, ki zna biti na višini zelo dober vir energije. Piškoti so prav tako primerna športna hrana; pri izbiri pazite le na to, da v njih ni veliko maščob. Ker pa je v hribih dobro, da zaužijemo tudi kakšno beljakovino, dodajmo v nahrbtnik nekaj beljakovinske hrane. Če bo hoja res počasna in odmori dolgi, je lahko tudi bolj konkretna. Na primer kakšna pusta salama, ribja konzerva ali celo kos pustega mesa. Sir je sicer dober vir beljakovin, je pa tudi zelo dober vir maščob. Zato pa je dobrodošla oblika beljakovin kakšna skutica. Navadna ali z okusom. Pa jogurt. Tudi trdo kuhano jajce za lagodno planinsko turo ni slaba ideja.

BOLJ ŠPORTNI NAHRBTNIK

Če smo v hribih bolj športno naravnani in je intenzivnost napora že skoraj na maratonskem srčnem utripu, je najbolje, da je športna hrana res tista, ki je namenjena športu. Takrat v *rukzak* (ki je verjetno bolj "mini" dimenzij) naložimo energetske ploščice, lahko tudi kakšen gel. Če si kljub precej "športnemu tempu" zaželite tudi drugih hranil, si lahko pomagate s kakšnim nadomestkom prehrane. Danes jih lahko kupite že skoraj v vsaki lekarni.

Farmacevtska industrija ponuja zelo veliko standardnih mešanic različnih okusov. Gre za hranilne raztopine, ki jih poznamo pod imenom enteralna hrana, predstavljajo pa kvaliteten nadomestek obroka. Še posebej je to pomembno za nekatere skupine bolnikov, ki lahko kupijo takšno hrano s sestavo, ki je prilagojena njihovi presnovni motnji pri določeni bolezni. Bolniki z okvaro ledvic lahko tako kupijo posebno mešanico, prav tako tudi bolniki s sladkorno boleznijo, podobno pa velja za bolnike s kroničnimi boleznimi. Na voljo so tudi praškaste oblike nadomestkov obrokov, ki jih zmešate z vodo. Lep primer je Enemon, ki je v Sloveniji na tržišču že vrsto let.

Obema, hrani za počasnejši pohod in bolj športno turo, pa dodajmo še energetsko pijačo in kakšen energetski prah, da si zmešamo še več pijače, ko pridemo do vode. Če vode ni, jo vzemimo s seboj. Dehidracija v hribih je prav tako nevarna kot pomanjkanje energije. Kombinacija obeh pomanjkanj pa lahko zelo hitro poškoduje ali celo ubije še najbolj čvrsto hribovsko dušo!

VSEBINA MARINKINEGA NAHRBTNIKA

Marinka se je na Triglav odpravila s prijatelji, ki so bili izkušeni in telesno natrenirani hribovci. Zato je bil njen sklep o "športno-prehranski" vsebini nahrbtnika dober. Navsezadnje je imela kar nekaj zaupanja v svoje telesne sposobnosti. Na svoj "trening hrib" je že skoraj poletela, med treningom pa je nenadoma začela prehitevati ljudi pri hoji navkreber. V nahrbtnik je naložila preizkušene energetske in beljakovinske ploščice, nekaj belih žemelj in majhnih paketkov marmelade in medu, suhe marelice, dva zavojčka čokoladnega mleka in tri banane. Za vsak primer, če bi zašla v hudo energetsko krizo, je vzela s seboj nekaj gelov. Vzela je tudi dve steklenici energetske pijače in nekaj prahu, da si je zmeša še več, ko bo prišla do vode.

Ko je v nahrbtnik zložila še drugo opremo, se je vznemirjena zgodaj odpravila spat. Jutri bo njen dan in vremenoslovci obetajo sonce!

Venga, venga, animal![1]

Chris Sharma, John McEnroe[2] športnega plezanja

✍ Mire Steinbuch

Chris Omprakash Sharma se je rodil 23. aprila 1981 v Santa Cruzu v Kaliforniji. Ko sta se njegova hipijevska starša poročila, sta bila učenca nekega jogija, ki jima je dal priimek Sharma. Chris je ob rojstvu dobil ime Omprakash. Kot otrok je bil precej neroden za šport in igre z žogo, ki jo je bilo treba nenehno loviti. Oprimki pa so bili lepo pri miru, zato je bilo plezanje zanj prava stvar. Plezati je začel pri 12 letih na umetni steni. Dve leti pozneje je že zmagal na nacionalnem prvenstvu v balvanskem plezanju. Čez eno leto je preplezal svojo prvo 8c, kar je bila tedaj najtežja smer te težavnosti v Ameriki. Nato je zmogel balvanski problem Mandala, ocenjen z V12 (8a+). Po nekaterih virih naj bi do sedaj preplezal več smeri z oceno 9b kakor vsi drugi skupaj. Sprva svojih smeri ni ocenjeval. Deloma zato, ker je plezal zaradi plezanja samega, deloma, ker ni vedel, kako težke so. Šele ko je začel ponavljati tuje smeri, je razvil občutek za težavnost. Pred 12 leti je v Kranju pri 17 letih zmagal na tekmi svetovnega pokala.

Nedavno Chrisovo predavanje v Ljubljani je organiziral Gregor Šeliga - Šeli, lastnik trgovine s plezalno opremo Venga. Poznata se že okoli deset let, saj sta precej plezala skupaj. Šeli pravi, da se Chris ni spremenil, slava mu ni stopila v glavo. Edina opazna sprememba je v tem, da zadnja leta, odkar živi v Španiji, manj prenočuje zunaj v spalni vreči.

Sharma je letos na dan mučenikov predaval v Španskih borcih v Ljubljanskih Mostah. Je simpatičen govornik – preprost, mestoma duhovit, iskren in skromen, kakor da ne bi bil eden najboljših športnih plezalcev na svetu. Predavanje je popestril s fotografijami in filmi.

BISTVO PLEZANJA

Njegovi prvi mentorji ga niso učili samo plezati, temveč tudi to, da bistvo plezanja sicer je šport, hkrati pa tudi iskanje lepote, težavnosti, idealne linije in svobode v naravi. Njegov vzornik je bil Boone Speed. Občudoval ga je na videih. Boonov veliki projekt Super Tweek je bil prva ameriška 8c+. Ker je imel z njim nekaj težav, ga je prepustil Chrisu. Ta ga je zmogel v sedmih dneh in ga poimenoval Necessary Evil – bilo mu je 15 let. Smer Just Do It (8c+) v Smith Rocku je primer tedanje francoske prevlade v plezanju, ki jo je demonstriral Jibé Tribout, zato je bil Chrisov naslednji korak logičen. To je bila njegova druga 8c.

Nadaljeval je v južni Franciji. Pri 16 letih je poskusil Biographie. Za to smer je porabil 4 leta oziroma 4 sezone. Po Biographie je bil utrujen in izpraznjen. Vrnil se je v Kalifornijo in plezal po balvanih, da bi se igral, užival, se zabaval in sproščal s prijatelji. Balvaniranje omogoča napredovanje, lahko plezaš sam – pelješ se z avtom, ob cesti opaziš privlačno skalo, natakneš plezalnike in začneš plezati. Dve ali tri leta je samo balvaniral. Witness the Fitness (V14 ali 8b+) je okoli 15 metrov dolga balvanska smer, ki jo je preplezal v Arkansasu. Združitev resnično težkega balvanskega problema ter težke in estetske smeri zanj pomeni popolnost. Kakor da bi mati narava oblikovala popolno linijo za plezanje.

KO IMAŠ PROJEKT, NATANČNO VEŠ, KAJ MORAŠ POČETI

Ko je slišal za *deep water soloing* na Mallorci, se mu je to zdela popolna kombinacija skale in morja. Prijatelj Miguel mu je pokazal obok, otok sredi morja, ki ga je očaral. Za smer čez obok je porabil leto in pol in vmes šestkrat obiskal Španijo. Na oboku je veliko časa preživel sam – plezal je, padal v vodo, počival, plezal ... To je bil težak projekt; potreboval je več kakor sto poskusov. Na sredi oboka je okoli dva metra dolg *dinamc*, opičji skok, "ki mi je skoraj izpahnil ramo", kakor je dejal. Sharma je filmski prizor iz Cliffhangerja prenesel v resničnost. Medtem ko je Stallonejev skok na oprimek pri poznavalcih vzbudil (po)smeh, je Chrisov skok požel občudovanje. Smer je končal leta 2007 in jo poimenoval Es Pontas. Zanj pomeni perfekcijo – dolgo, težavno in lepo plezanje po notranji strani oboka z oceno okoli 9b.

Vrnil se je k športnemu plezanju. Začel je opremljati lastne smeri – nastala je Dreamcatcher (9a) v Squamishu v Kanadi. Name je največji vtis v filmčku naredilo plezanje dolge diagonalne-stopničaste-previsne-"slouperske" poličke … Fantastično!

Puščava Mojave – težak projekt Jumbo Love (9b), 80 metrov v 45-stopinjski strehi Clark Mountaina. (Randy Leavitt je tam navrtal prvo smer tri leta, preden je Chris sploh začel plezati.)

Medtem se je Chris naveličal potovanj po svetu; pred tremi leti se je ustalil v Španiji, v Lleidi v Kataloniji. Hecno, kajti po preselitvi v Španijo se je moral zaradi tega projekta voziti v Ameriko. Po dveh tednih puščave je postal utrujen, naveličan in šibkejši namesto močnejši. Po rešenem problemu je bil po navadi žalosten, z Jumbo Love pa je bilo ravno obratno … Bil je vesel, ko je opravil z njim.

Chris v smeri Golpe Estado (Siurana, Španija) z oceno 9b. Do sedaj je smer nedavno ponovil le Adam Ondra. FOTO: ARHIV GREGORJA ŠELIGE

V okolici Lleide je veliko sten in s tem ogromno možnosti za nove smeri. Decembra 2009 je po dveh letih dela preplezal Neandertal (9b) v Santa Linyi. Ko je pred tremi leti začel zahajati v Oliano, od njegove hiše oddaljeno 40 minut, je bilo tam samo nekaj smeri. V 50 metrov visoki steni ima odprtih sedem projektov z oceno 9a+ ali težje.

V Španiji ima več časa za iskanje in ustvarjanje novih projektov. Mednje spada tudi adaptacija stare hiše, ki jo je kupil. V šali delo na hiši ocenjuje z 9b ali 9b+, obnavlja jo s prijatelji. Poleti tri mesece ni plezal, pač pa je za trening prenašal vreče cementa s kleščnim prijemom.

POMEMBNO JE BITI ZUNAJ IN PLEZATI

Ko se je v Margalefu posvečal smeri First Round First Minute (morda 9b), je postal "zafrustriran". V mišični spomin se mu je vgravirala že cela smer, vendar je s ključnega *grifa* pod vrhom padel več kakor petnajstkrat, zato je za nekaj časa odnehal. Sedaj mu ni več pomembno, ali ga bo zmogel v naslednjem poskusu, naslednjem mesecu ali čez nekaj let. Spoznal je, da ni več zabavno, če je človek preveč podvržen cilju. Če ne bo uspelo njemu, bo pa komu drugemu. Pomembno je biti zunaj in plezati!

---

[1] Daj, daj, žival – klici, s katerimi ga v težkih detajlih spodbuja njegovo dekle Daila Ojeda.

[2] Novinarka Kay Rush ga je v nekem intervjuju primerjala s slavnim tenisačem, ker med težkimi gibi spušča take krike, kot jih je McEnroe. Sharma se je krikov "nalezel" od Boona Speeda.

Osnovni postopki spuščanja po vrvi

Tadej Debevec, Aljaž Anderle[1]

Jernej Lukša Aljaž Anderle

Sestop preko strmih sten se najlažje in najvarneje opravi s spustom po vrvi.

Pri gibanju v gorah si predvsem v težjem svetu pogosto pomagamo z vrvjo. Med vzpenjanjem jo uporabljamo predvsem za varovanje, med sestopanjem pa za spuste preko težjih in izpostavljenih mest. Navadno gre za spuščanje čez steno, morebitni umik iz stene ali spuste preko posameznih mest po brezpotnem terenu. Pogosto se izkaže, da pri sestopu vrv potrebujemo celo bolj pogosto kot pri vzponu po istem terenu. Poznavanje osnovnih postopkov spuščanja po vrvi je torej obvezno za vsakogar, ki se giblje po zahtevnejšem terenu, kjer je potrebna uporaba vrvi. V tokratnem prispevku bo predstavljenih nekaj najbolj uporabnih načinov in pristopov k spuščanju po vrvi v kopnem svetu.

SIDRIŠČE – KLJUČNI VARNOSTNI ELEMENT

Osnovni pogoj za varno spuščanje po vrvi je ustrezno sidrišče. V tem kratkem prispevku se v podrobnosti izdelave ne moremo spuščati, kljub vsemu pa je potrebno poudariti vsaj varnostni vidik. Sidrišče mora biti takšno, da prenese pričakovane obremenitve. Potrebno se je namreč zavedati, da med spustom na sidrišče in njegovo nosilnost ne moremo več vplivati, zato je predhodna izdelava dobrega sidrišča ključna. Zato vedno težimo k temu, da je sidrišče izdelano iz vsaj dveh kakovostnih fiksnih točk (v steni so to običajno klini). Druge možnosti ponujajo naravne danosti, kot so čvrsta drevesa, zanesljivi skalni mostiči in skalni roglji. Ob uporabi le-teh se moramo vedno prepričati o njihovi kakovosti. Fiksne točke navadno povežemo z vrvico ali trakom in z vozlom šestica ali osmica izdelamo statično sidrišče, usmerjeno v predvideno smer spuščanja. Dva od možnih načinov

[1] Gorska vodnika IFMGA.

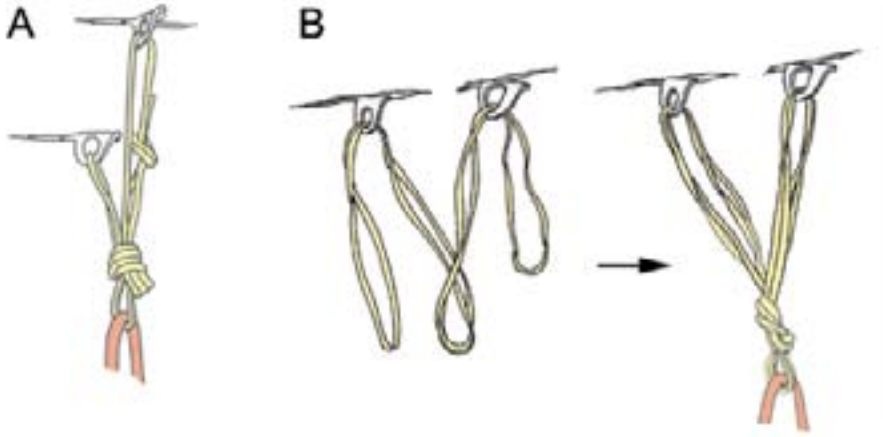

Slika 1: Sidrišče za spust iz A – pomožne vrvice; B – najlonskega traku

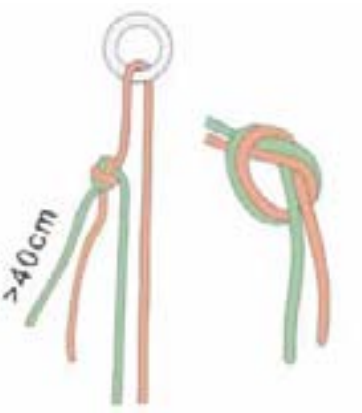

Slika 2: Povezovanje in namestitev vrvi

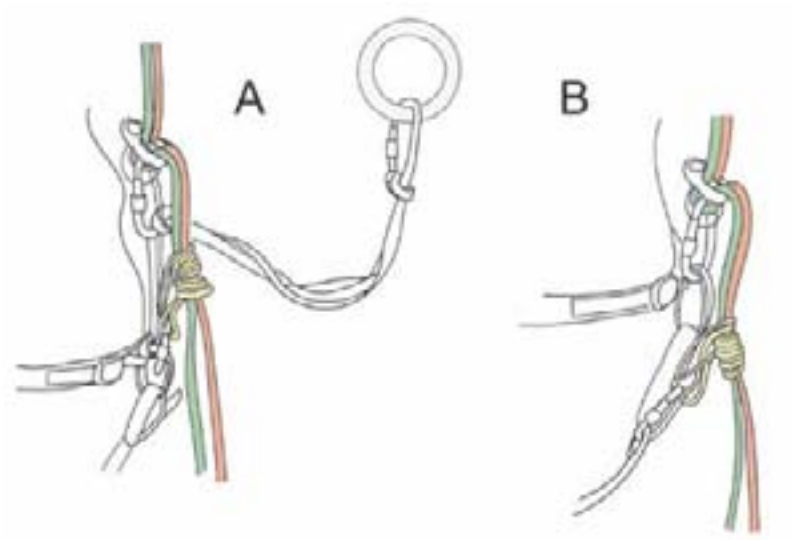

Slika 3: Vpetje naprave za spuščanje in varovanje (A – v najlonski trak ; B – v pas)

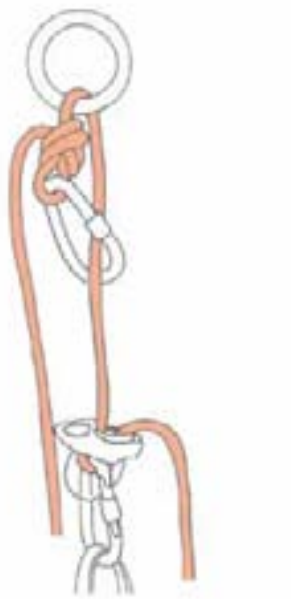

Slika 4: Spust po poškodovani vrvi – vpetje poškodovane vrvi

povezovanja prikazuje **slika 1**. V gorah večkrat naletimo na že izdelana sidrišča. V tem primeru ocenimo njihovo kakovost ter po potrebi dodamo fiksne točke in/ali zamenjamo vrvice oz. trakove.

Mesto za izdelavo sidrišča si izberimo glede na možnosti in konfiguracijo terena. Če je le mogoče, si izberimo čim bolj direktno in "čisto" linijo spusta. Pozorni bodimo na krušljivost in poraslost pobočja oziroma stene. Padajoče kamenje, ki ga sprožimo med spustom, predstavlja največjo nevarnost za nas in za druge ljudi v območju spusta. Zelo neprijetno je, če se nam vrv med spustom zaplete v vegetacijo, med skalne roglje itd.

VRV IN TEHNIKA SPUSTA

Ko je sidrišče izdelano, je potrebno vanj namestiti vrv. Kadar uporabljamo enojno vrv, jo polovico napeljemo skozi center sidrišča. Ob uporabi dveh vrvi, kar nam podvoji dolžino spusta, pa ju je potrebno na enem koncu zvezati skupaj. Za to lahko uporabimo več vozlov (šestica, osmica, vertikalni podaljševalni vozel ...), najbolj priporočljiva pa je uporaba šestice oz. vodniškega vozla (**slika 2**). Njegova bistvena prednost pred osmico je ta, da vozel ne more preskočiti oz. se preobrniti in je obenem tudi bistveno manjši, kar zmanjša možnost zatikanja. Pri povezavi je pomembno, da vozel močno zategnemo v vse smeri z vsemi prameni in da iz vozla gleda vsaj 40 cm obeh pramenov. Če uporabljamo dve vrvi bistveno različnih debelin, je najbolje, da za povezavo uporabimo dve vpleteni osmici. Pri nameščanju vrvi ne smemo pozabiti izdelati tudi vozlov na drugem (spodnjem) koncu vrvi. Najbolje je, če na vsakem koncu posebej izdelamo vozel (osmico) vsaj pol metra pred koncem vrvi. Pri izdelavi osmice na obeh vrveh hkrati se namreč vrvi na spodnji strani proti koncu spusta bistveno bolj *krotovičita*.

Ko je vrv pripravljena, vpnemo v oba pramena vrvi napravo za spuščanje (najbolje ploščico) in si uredimo samovarovanje. Poznamo dva osnovna načina priprave na spust: z neskončnim trakom in brez traku, direktno v plezalni pas. Pri načinu s trakom najprej pritrdimo trak (120 cm) s kavbojskim vozlom v pas – tja, kamor je nameščena manevrska zanka pasu (**slika 3**). Nato na traku na razdalji 20 cm izdelamo vozel (šestico) in na konec traku vpnemo še vponko z matico s kavbojskim vozlom. Najprej si namestimo samovarovanje z machardovim vozlom, ki ga vpnemo v manevrsko zanko, nato pa ploščico z nameščeno vrvjo vpnemo z vponko z matico v prej izdelano šestico na traku nad samovarovanjem. Tovrsten način uporabimo vedno, kadar predvidevamo večkratno zaporedno spuščanje, predvsem zato, ker nam trak na vsakem sidrišču služi tudi kot popkovina za pritrditev. V primeru enkratnih oz. krajših spustov pa lahko ploščico vpnemo direktno v manevrsko zanko plezalnega pasu, samovarovanje pa v sedežno zanko pasu. Pri tem moramo biti pozorni, da je razdalja med obema dovolj velika, da samovarovanje ne seže do ploščice.

Samo spuščanje po vrvi je v osnovi relativno enostavno opravilo. Potrebno je paziti le na ravnotežni položaj, primerno hitrost in smer spuščanja. Smer je pomembna zlasti v nepoznanem svetu, kjer moramo biti zelo pozorni na to, da ne zgrešimo naslednjih sidrišč, ali pa da si poiščemo ustrezno mesto za izdelavo le-tega.

ALTERNATIVNE MOŽNOSTI

Kadar je teren, po katerem se spuščamo, nagnjen onkraj vertikale, je potrebno med spustom vseskozi paziti na to, da ne izgubimo stika s steno. Le-tega si zagotavljamo z vpenjanjem vmesnih varovanj med spuščanjem navzdol. Pri takšnem načinu je potrebno pozornost nameniti predvsem spuščanju drugega v navezi, saj mu z napenjanjem in popuščanjem vrvi pomagamo pri izpenjanju vmesnih varovanj. Še pomembneje pa je, da na sidrišču vedno (!) pritrdimo vrv, da nam po nesreči ne uide iz rok, saj se lahko potem stvar precej zakomplicira, soplezalec pa lahko doživi nepričakovani *King Swing*[2]. Z vzdrževanjem napete vrvi, pritrjene v sidrišču, lahko nadzorujemo potek spusta manj izkušenih soplezalcev. V primeru, da nam zapadno kamenje poškoduje vrv, moramo za spuščanje po njej uporabiti blokirni vozel. Način priprave za spust na takšen način prikazuje **slika 4**. Blokirni vozel (šestica v zanko) izdelamo na poškodovani strani tik ob polovici vrvi. Zanko nato z vponko z matico vpnemo v okoli drugega (nepoškodovanega) pramena vrvi, ki izhaja iz sidrišča. Spuščamo se po nepoškodovanem koncu, vseskozi pa smo pozorni na to, da nam drugi konec ne uide, zato ga je najbolje vpeti v pas tako, da teče skozi vponko. Takšen način spusta lahko uporabimo tudi takrat, ko imamo na voljo sredstvo za spuščanje, ki dovoljuje vpetje samo ene vrvi (npr. *gri-gri*, *chinch* ...). Za konec velja še enkrat opozoriti, da je kljub relativni enostavnosti pri spuščanju po vrvi potrebno upoštevati vsa varnostna pravila in pred začetkom spuščanja poskrbeti, da je sidrišče zares zanesljivo.

[2] Kraljevi nihaj – zamenita nihajna prečnica v smeri Nos v El Capitanu v ZDA.

Verjetje

Overovitev alpinističnega vzpona

✍ in 📷 Urban Golob

Anapurna v sončnem zahodu

Ko je Tomaž Humar leta 1999 opravil vzpon čez južno steno Daulagirija, sta se pokazali past in nezadostnost neposredne informacije za ovrednotenje in razlago dosežka, predvsem v širši javnosti. Ker v alpinizmu ni eksplicitnih rezultatov kakor pri drugih športih, je zanj značilno še nekaj, kar za druge športe ni tako pogosto: verjetje. Seveda pri številu ljudi, ki so (predvsem po spletu) spremljali Humarjev podvig, odpade dvom o uspehu (o tem, ali je steno preplezal ali ne), zadeva pa se ustavi pri vrednotenju predvsem za nepoznavalce alpinizma. Ne ve se, kakšen in kolikšen je ta uspeh in kaj pomeni. Pri nogometu, atletiki, košarki je strokovnjakov, ki bi opredelili nek rezultat, dovolj – nekaj pravih poznavalcev, ki jih novinarji povabijo pred mikrofon, in predvsem vsak izmed gledalcev. Rezultat je ekspliciten, interpretacija pa je lahko različna. Pri Humarjevem Daulagiriju iz leta 1999 pač ni bilo tako; nujna je bila oseba, ki je uspeh oz. dejanje ovrednotila. Takrat je bil to Reinhold Messner. Njegova potrditev je bila izjava avtoritete, ki že samo z navzočnostjo ob vrnitvi glavnega junaka na domače letališče ovrednoti (čeprav niti ne z dejanskimi trditvami) – ali še bolje – *overi* alpinistični dosežek. Da verjamemo, torej potrebujemo avtoriteto iz strokovne javnosti, ki je dovolj znana in prepoznavna tudi v širši javnosti. In Messner to vsekakor je.

Morebitni ljubitelji psihoanalize med gorniki se tukaj skorajda ne bodo mogli znebiti primerjave s freudovsko shemo psihoanalize, ki govori o 'subjektu, za katerega se predpostavlja, da ve,' oziroma vzpostavitve lacanovskega Gospodarja, ki s svojo navzočnostjo legitimizira vzpon. Messner tukaj deluje kot lacanovski Drugi, Drugi resnice, ki se v dialogu pojavi kot referenca razumevanja. S svojim delovanjem avtoritete daje Messner torej neko novo razsežnost razmerja v dialogu med Humarjem, njegovim vzponom in javnostjo.

Reinholda Messnerja kot avtoritete (naši) alpinisti niso uporabili prvič pri Daulagiriju leta 1999, pač pa se je to zgodilo že leta 1990, ko je Tomo Česen sam preplezal južno steno osemtisočaka Lotseja v nepalski Himalaji. Čeprav se Reinhold Messner takrat ni pojavil v Sloveniji, pa je bil dovolj močan, da je s svojo izjavo "Južna stena Lotseja je problem tretjega tisočletja!" in ovrednotenjem iz tujine dosegel verjetno celo večji mednarodni učinek v ožji alpinistični in širši gorniški strokovni javnosti. Toda za širši medijski, prostorski, torej mednarodni doseg overovitve Česnovega vzpona ni bilo možnosti, ker v velikem mednarodnem prostoru ni bilo možne identifikacije, kakor je lahko z manjšo skupnostjo – narodom. V narodu kot omejeni skupnosti z močnimi identifikacijskimi vezmi pa lahko podobna izjava deluje na vse sestavne dele javnosti – od strokovne do najširše splošne.

Podoben poskus ovrednotenja alpinističnega dejanja se je zgodil tudi ob odpravi SKI Everest 2000, ko je Davo Karničar kot prvi človek neprekinjeno smučal z vrha Everesta do njegovega vznožja. Kljub nemerljivosti alpinističnih dosežkov je imelo Karničarjevo smučanje za razumevanje in vrednotenje v širši javnosti seveda bistveno prednost. V primerjavi z Daulagirijem, za katerega povprečni Slovenec do takrat skorajda ni vedel, da obstaja in da je osemtisočak z izjemno zahtevno in nevarno južno steno, ali z Lotsejem, o katerem so do leta Slovenci vedeli morda le malo več, pač po zaslugi velike odprave leta 1981 v njegovo južno steno, se Everest v očeh širše javnosti ponaša s pomembnim presežkom, ki je razumljiv vsakomur: je najvišja gora sveta. Čeprav to ne pomeni nujno, da je tudi tehnično, klimatsko ali kako drugače najtežja, pa je v očeh širše javnosti Everestov višinski primat zelo natančno merilo. Predpona 'naj' daje Everestu prednost pred drugimi gorami in prav zato je postal 'poligon' za alpinistične dosežke, ki jih širši javnosti ni treba dodatno pojasnjevati in razlagati. Pri prvem smučanju z Everesta zato ne bi bilo treba iskati overovatelja dosežka za boljšo razumevanje v nestrokovni javnosti. Kljub vsemu so na sprejem ob Karničarjevi vrnitvi povabili francoskega alpinističnega smučarja Pierra Tardivela, ki je imel z nekaj več kakor 8700 metri na Everestu do takrat višinski rekord v smučanju. Povabilo Tardivelu, da izreče priznanje Karničarju, ni dalo dodatne potrditve o tem dosežku. Razloga sta predvsem dva: vsem je bilo jasno, da je Karničar opravil *prvo* smučanje z *naj* gore. Pierre Tardivel je znan le v ožjih in širših strokovnih krogih, ne pa v širši javnosti. S Tardivelovim priznanjem se je postavilo na vrh himalajskih smučarjev le novo ime, kar bi lahko imelo vrednost v strokovni javnosti, če ne bi sama tega že vedela.

A kakorkoli. V slovenskih glavah je že tako, da če neko stvar (dosežek, izdelek) za kakovostno prepoznajo tujci, tuje avtoritete, bo že držalo, da je tako. Pa četudi lahko obstajajo tudi nekoliko bolj banalni (pa tudi premišljeni) razlogi za prihod in nastop takšnih avtoritet.

Analiza nesreč in reševalnega dela v letu 2009

✍ Pavle Podobnik 📷 Arhiv GRZS

Število nesreč v letu 2009, v katerih je posredovala Gorska reševalna zveza Slovenije, je bilo najvišje doslej. Več je bilo nesreč in udeleženih ponesrečencev, število reševalnih ur pa je ostalo v obsegu zadnjih treh let. Razlog, da se število opravljenih reševalnih ur ni povečalo sorazmerno s številom nesreč, je v tem, da v letu 2009 ni bilo obsežnejših iskalnih akcij.

Vzroki za nesreče so vsako leto isti, daleč na prvem mestu sta padec in zdrs. Vendar se vzroki zanju pojavijo že prej: slaba obutev, izbira pravilne opreme pri različnih razmerah na poti, upoštevanje vremenske napovedi in vpliv na razmere v gorah, slaba telesna pripravljenost na turo, popustitev zbranosti. Slednji dve bi lahko verjetno postavili na prvo mesto, kajti **nesreče se v veliki meri dogajajo pri sestopih, ko so ljudje že utrujeni**. Takrat popusti zbranost, ki bi morala biti prav takšna kot pri vzponu ali pa znatno večja. Slednje se je žalostno pokazalo v dveh nesrečah, katerih udeleženci so se odločili za odhod v steno, ko bi bilo (po besedah vodje ene od reševalnih akcij) lepo sedeti nekje v dolini in poslušati grmenje plazov.

Pregled števila akcij po dejavnostih

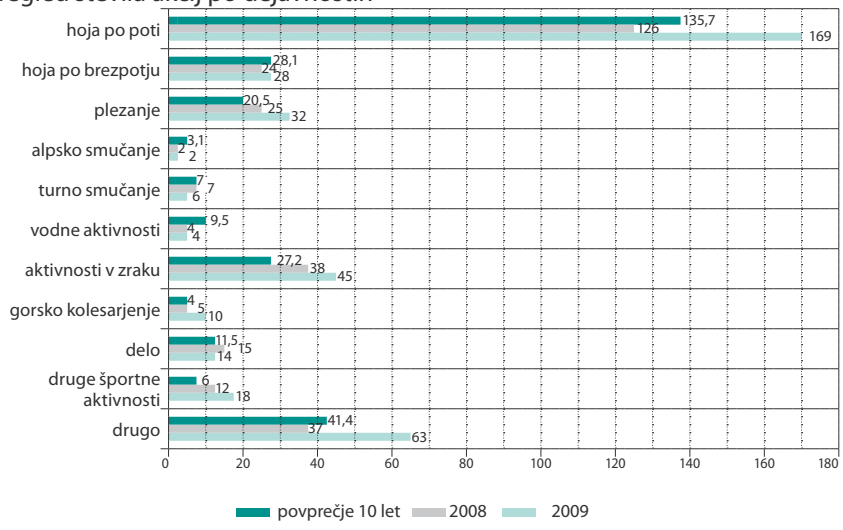

Velik delež zajemajo nesreče pod rubriko drugo. To so iskalne akcije pogrešanih oseb, nesreče na cestah in ob njih, nesreče pri dejavnostih v naravi in nudenju humanitarne pomoči.

Vzroki gorniških nesreč v letu 2009

Bolezen	37	Neprimerna osebna oprema	22
Izčrpanost	20	Neprimerna tehnična oprema	9
Padajoče kamenje	5	Odlom	10
Padec	132	Okvara opreme	2
Strela	1	Padec sotovariša	2
Zakasnitev	22	Plaz	11
Zašel	64	Pomanjkljivo markiranje	5
Alkohol	3	Poškodovana pot	8
Duševna nepripravljenost	9	Telesna nepripravljenost	29
Nepoznavanje terena	62	Zdrs	89
Neprimerna obutev	14	Kačji pik	1

Pregled števila ponesrečencev po mesecih

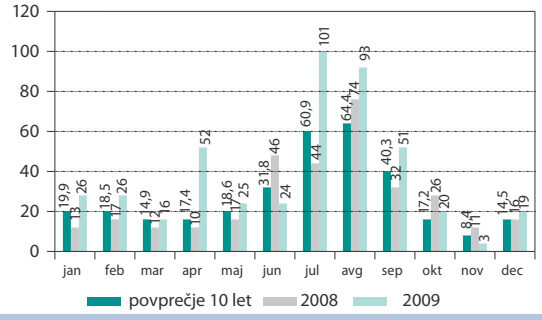

Struktura ponesrečencev po usposobljenosti

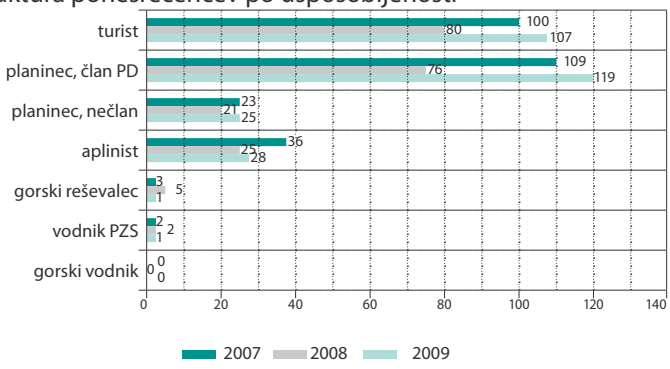

* turist – oseba brez osnovne planinske vzgoje, nevešča hoje po gorah

Stopnja poškodovanosti ponesrečencev

	%
Nepoškodovani	45
Oboleli	21
Lažje poškodovani	13
Mrtvi	9
Huje poškodovani	7
Pogrešani	5

Dandanes ni težko priti do informacij, vendar je kljub navdušenim (skoraj reklamnim!) informacijam "v smeri so fantastične razmere", "po snegu je narejena prava avtocesta" in podobno nujno treba sprejemati še druge odločitve in poiskati dodatne informacije, predvsem o času vstopa (ali pa sploh ne) v smer, ki poteka v južni stene gore, ob napovedanem sončnem vremenu ob najnižjih dnevnih temperaturah, ki so nad nič stopinj Celzija. Pa ni bila to napaka samo dveh, ki ju je odnesel plaz – ob 12. uri so bile v steni še najmanj tri ali štiri naveze! Vedno se je nujno treba odločiti samostojno in po pameti ne glede na pretirano splošno navdušenje.

Povečalo se je število nesreč s hudimi poškodbami v plezališčih, kjer je bila potrebna pomoč članov GRZS. Pri drugih, manjših poškodbah (po pričevanju pogostih obiskovalcev plezališč jih je kar precej) poškodovani sami ali s pomočjo prijateljev pridejo do prevoznega sredstva, kajti v bližini so skoraj vedno tudi prometnice. Tri nesreče (ena z usodnimi poškodbami) so imele skupno značilnost – padec plezalca v vznožje stene. Verjeten vzrok dveh nesreč je bilo izpetje vrvi iz vponke za spust, ena nesreča je bila posledica napačne uporabe varovalnega pripomočka. Število plezalcev v plezališčih se iz leta v leto povečuje, mnogo jih pleza brez potrebne izobrazbe, zanašajoč se na mnenje, da je plezanje v plezališčih med najvarnejšimi športi.

Število obiskovalcev gora se iz leta v leto povečuje – tako časovno kot prostorsko. Včasih so gore pozimi bolj samevale. Na vrhove so se vzpenjali v glavnem alpinisti (vzpon na vrh, višji od 2000 metrov, je veljal že za alpinistični vzpon), turni smučarji so prilezli na plano nekje marca. Danes množice že komaj čakajo na prvi sneg, ki sploh "nima časa", da bi se predelal. Včasih so se obiskovalci gora gibali po ustaljenih poteh, danes so jim s poplavo vodnikov in informacij odprti mnogi skriti kotički gora.

dobro jutro

Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija

Žrtve snežnih plazov v deželah članicah IKAR v zimi 2008/2009

✍ Pavle Šegula

Število smrtnih žrtev po dejavnostih v deželah članicah IKAR (zima 2008/2009)

	Turni smučarji	Smučarji izven smučišč	Smučarji na smučiščih	Alpinisti	Sankači	Drugo	Mrtvi
Avstrija	24	4		4			32
Bolgarija		1					1
Češka	1	1					2
Francija	17	10		2		6	35
Italija	9	2		4		6	21
Kanada	2	4		1	19		26
Nemčija	2	6					8
Norveška	1	1		1	1		4
Slovaška	2			2			4
Švica	6	10		4		8	28
Španija	1	3					4
ZDA	4	1	3	1	16	2	27
Skupaj	69	43	3	19	36	22	192

Delegati številnih držav (Hrvaške, Islandije, Liechtensteina, Poljske, Romunije, Slovenije, Švedske, Velike Britanije in Avstrije) o žrtvah plazov niso poročali, čeprav so ponekod utrpeli materialno škodo, zapore cest in blokade celih naselij z zasutimi hišami.

Včasih smo v medijih več pisali, kaj in komu se kaj dogaja, čeprav vemo, da obstaja varstvo, da GRS rešuje žive in mrtve in prireja srečanja, na katerih se potencialne žrtve seznanijo z nujnimi ukrepi, ki pripomorejo k večji varnosti – dneve varstva pred snežnimi plazovi, tečaje o gibanju v gorah pozimi …

Nekdaj smo zavzeto svarili na nevarno uhajanje smučarjev z urejenih smučišč na obrobja z mikavnim nedotaknjenim snegom. Turni smučarji so takrat v večjem številu šele začeli romati v zasnežene gore, o sankačih smo komaj začeli govoriti. V zimi 2008/2009 med žrtvami prevladujejo turni smučarji (69), ki krepko prekašajo 'uhajače' s teptanih prog (43). Po 'zaslugi' Kanade in ZDA je 36 mrtvih med sankači, ki z zmogljivimi in težkimi motornimi sanmi pogosto brezobzirno divjajo po gorah Severne Amerike. Nemalo žrtev je tudi med planinci, alpinisti, ki se peš ali s krpljami prebijajo po belih strminah.

Da pazljivost in spoštovanje varljive snežne odeje ni odveč, kažejo tudi žrtve na urejenih smučiščih. V Kanadi kljub dosedanjim obsežnim prizadevanjem in osveščanju na tečajih, dnevih varstva pred snežnimi plazovi, bogato razvejani službi opozarjanja in drugim ukrepom ne vedo, kaj bi še storili s sankači, ki jim mnogi poznavalci pripisujejo miselnost alpinista z motornimi sanmi brez posluha za stvarnost.

V zimskih gorah slej ko prej velja ugotovitev, da je najtežje ubogati. Pa je vredno: s pozornostjo do nasvetov in upoštevanjem naravnih danosti bomo poskrbeli za lastno varnost, z osvajanjem znanja o hoji in smučanju v beli naravi pa mimogrede odkrivali lepote narave.

Povzeto po:

1. Neve e Valanghe, št. 68 (Obširno poročilo z zasedanja "CISA IKAR 2009" , kjer sicer manjkajo podatki za Avstrijo, ki jih na zasedanju še ni predstavila).
2. Sicherheit im Bergland (Nesreče v plazovih, zima 2008/2009), Jahrbuch des Österreichischen Kuratoriums für Alpine Sicherheit, 2009, str. 221.

NOVICE IZ VERTIKALE

Nove smeri v Bovškem Gamsovcu

Odlične zimske razmere so v življenje priklicale tudi, v preteklih zimah neobiskano, vzhodno steno Bovškega Gamsovca. Matjaž Jeran, ki po težavah s športnimi poškodbami očitno ponovno pleza "na polno" tudi v gorah, je zimsko sezono zaključil z novo prvenstveno smerjo. V ponedeljek, 15. 3., sta z Matevžem Jermanom (oba AO Ljubljana-Matica) preplezala novo smer s pomenljivim imenom **Razmera je**. Po začetnih zapletih s prevozom in po opravljenih očetovskih obveznostih jima ne gre zameriti, če sta zjutraj malo potegnila v toplih spalnih vrečah. Le načrte sta malenkost popravila in se odločila za lažjo linijo. Razmere so bile pravljične, kot že v mnogih smereh to zimo, smer pa prijetnih težav. Za 500 m nove smeri sta potrebovala manj kot sedem ur. Smer z imenom Razmera je (AI4, WI5, 500 m) je v celoti samostojna in je na sliki označena z modro barvo.

Ker sem še vedno presenečen, kako hitro krožijo informacije, sem nemalo začuden, da je smer že v četrtek, 18. 3., doživela prvo ponovitev. Miha Pintar in Grega Kofler sta celo dodala svojo varianto. Po drugem raztežaju sta plezala nekoliko desno od originalne smeri in preplezala **Potrošniško varianto** (4+, 120 m) ter se nato ponovno priključila originalu. Po drugem raztežaju sta pod previsno zaporo zavila desno in sledila logičnim žlebovom, ki so ju ponovno pripeljali na stičišče z originalno smerjo.

Smer Pomota v Bovškem Gamsovcu

Miha Hauptman, Uroš Titan in Rok Kalan (AO Škofja Loka) so sporočili, da so v četrtek, 18. 3., preplezali njim neznano in zato predvidoma prvenstveno smer na J greben Bovškega Gamsovca iz Sovatne. Fantje so po alpinističnem stažu še mladi (in tudi sicer), saj gre za tečajnika in dva mlajša pripravnika. Smer se konča malo manj kot 100 višinskih metrov pod vrhom Gamsovca. Za preplezano linijo predlagajo ime **Pomota** (85/60°, M, 3+/III+, 300 m). Fantje po začetnem poizvedovanju niso uspeli najti ustreznih informacij, vendar se smer zdi res zelo logična in zato jih še vedno zanimajo vse morebitne informacije v zvezi z omenjenim vzponom.

Stena

Kljub poplavi vzponov pa se v Steni letos ni dogajalo prav veliko. Težko bi sicer rekli, da je samevala, a navala kot druge stene ni poznala. Zato je vsaj malo presenetila novica, da sta v četrtek, 18. 3., v **Skalaško smer** vstopila Luka Lindič (AO Celje) in Marko Prezelj (AO Kamnik). V tem delu sta občasno še opazila delo predhodnikov, a vseeno je bilo nanesenega veliko svežega in prhkega snega. V strmih delih pa sta imela tudi nekaj starega sprijetega snega, ki se je izmenjeval s kopno skalo. Ker sta morala precej prehodov očistiti, se je pojavilo tudi vprašanje o uporabi metlice, a dlje od poigravanja z mislijo na Čopov steber v pogovorih nismo prišli. Njun cilj se je namreč nahajal desno od Čopovega stebra. Po Gorenjskem turncu sta še malo zaplezala navzgor ter tik pod Ladjo prečila v **Sanjski ozebnik** (V+/5, M6+, 1100 m) in vanj prišla točno nad najtežjim raztežajem. Tu sta si uredila bivak, nato pa nadaljevala z vzponom. Čeprav so ju med vzponom motili pršni plazovi oz. bolje rečeno sipanje snega preko stene, sta lepo napredovala in kljub čiščenju opasti in snega vrh stene dosegla kmalu po enajsti uri. A dokler ni konec, gre še vedno navzgor in alpinista sta nadaljevala proti samemu vrhu Triglava, kjer sta malo pred štirinajsto uro zaključila vzpon. Zaradi negotovih razmer sta sestopila v Krmo.

Vzponi brez predaha

Zanimiva vzpona je proti koncu zime opravila tudi Maja Lobnik (AO TAM). *Punca* je sicer znana po izjemnem številu vzponov, a tako raznovrstnih po slogu v samo nekaj dneh tudi ona ne opravi prav pogosto. Tudi tokrat se je, v sredo, 17. 3., s Petrom Juvanom (Akademski AO) odpeljala na zahod naše ljubke domovine. Šla sta plezat precej opevano in tudi ponavljano **Sneguljčico** (V/4, 700 m) v Loški steni. Naletela sta na dobre razmere, tako da uspeh ni izostal. Le na vršni polici jima je nepredelan sneg povzročil nekaj težav. Naslednji vzpon pa je opravila na prvi pomladanski dan, 21. 3., s stanovskim kolegom Silvijem Morojno (AO TAM). A tokrat sta, glede na močno otoplitev, ubrala drugačno taktiko. V severni steni Male Raduhe sta, namesto z danes že zelo uveljavljenim plezanjem s cepini, v precej poletni opravi s plezalniki in golimi rokami preplezala kombinacijo **Študentske smeri** (V+, 140 m) in smeri **ZZ** – izstop mimo dimnika (V+/IV, 140 m), po kateri sta, kot že ime variante pove, izstopila. Stena je bila že dokaj suha, le na poličkah ju je čakalo še nekaj snega.

Jalovec

Že dolgo je tega, kar sta Blaž Grapar in Blaž Stres (oba AO Rašica) plezala v SZ steni Jalovca, ki se nahaja v precej pozabljenem kotu Koritnice. Log pod Mangartom je sicer precej uveljavljen cilj zimskega plezanja željnih alpinistov, a večina ostane v dolini pri slapovih, spet drugi plezajo precej znane zimske smeri v stenah Mangarta, Bavha, Votlega vrha, Briceljka in še naprej po dolini navzdol. Zelo redko pa se zgodi vzpon v SZ steni Jalovca. Dolg dostop in sestop odvrneta marsikoga, cilji pa nikoli niso bili trendovski. Blaža sta letos v steni opazila res atraktivno belo linijo in ji sledila vse do roba stene nad Kotovim sedlom. V tej steni je sicer kar nekaj nejasnosti o točnem poteku starih smeri, a zelo verjetno se smer v zgornjem delu pridruži Bovški iz leta 1981. Vsekakor pa sta bila deležna svojevrstne prvinske avanture v samotnem okolju. Smer z imenom **Luna** (IV, 4, 650 m) sta preplezala 23. 1. v osmih urah.

Begunjščica

Če se jima ponudi nekaj minut prostega časa, se Maja Duh in Miha Zupan (AO Tržič) brž poženeta v okoliške stene. Tako sta 4. april izkoristila tudi za plezanje v Begunjščici. Ker je originalen načrt skopnel s snegom na izpostavljenih mestih, sta preplezala srednjo grapo in nastala je **Velikonočna smer** (II, M, 30–50°, 200 m). Še kratek opis: smer leži med smerema Idealnih ni in Idealne so. Spodaj je grapa, zalita s snegom, zgoraj pa smer poteka po skali in travah. Pod ploščo zavije desno na gredo in izstopi med drevesa, ruševje in krušljiv teren. Plezalca sta sestopila po Sestopni grapi in pri tem že naletela na prvega ponavljavca smeri.

Chamonix

Tradicionalni zimski tabor za perspektivne alpiniste v Chamonixu je kot vedno potekal zadnji zimski teden. Resno plezanje se je začelo že prvi dan tabora, v soboto, 13. 3., ko sta David Debeljak (AO Rašica) in Matic Obid (AO Nova Gorica) v Mt. Blanc du Taculu preplezala sedaj že dobro znano smer **Vol de Nuit** (IV, M8–, 450 m). Smer so že večkrat preplezale slovenske naveze, saj predstavlja dober ogrevalni vzpon za največje podvige, pa tudi aktualnosti izziva se večina ne more upreti.

V ponedeljek, 15. 3., so se stvari začele odvijati nekoliko bolj zares, čeprav so bile temperature še vedno nizke. Matic Kozina (Akademski AO) in Rožle Repanšek (AO Kamnik) sta preplezala eno največjih zimskih klasik v Aig. Carreeju – **Frendo-Ravanel** (II, 5, 500 m). V torek, 16. 3., so skupaj začeli plezanje po Couturierjevem ozebniku Anže Jerše (PK Škofja Loka), Igor Kremser (Akademski AO), David Debeljak in Matic Obid. Prva dva sta se kasneje usmerila v smer **Bourges-Mizrahi** (IV, 4+, 1000 m) in po nekaj urah plezanja dosegla greben pod vrhom Aig. Verta oz. Gr. Rocheuse. David in Matic pa sta, kot se za dva bolj perspektivna alpinista spodobi, vstopila v smer **Late to Say I'm Sorry** (V, 5+, M7, 1000 m). Smer sta preplezala prosto, kar pa ne velja za ostale ponovitve te smeri, saj ob za današnji čas ne previsokih ocenah večina še vedno rada poseže po tehničnih pripomočkih. Tisti, ki jim spomin seže malo nazaj, se bodo spomnili, da sta prvo prosto ponovitev smeri opravila Tomaž Jakofčič in njegova družica Tina Di Batista. Podobno sta tudi onadva povedala, da je najtežji del smeri tanek ledni trak nad manjšo streho.

Smer pa je bila sicer fantastična. Naslednji dan sva smer **Bourges-Mizrahi** ponovila še Karel Završnik (Akademski AO) in Peter Mežnar (AO Kamnik). In kot predhodni navezi sestopila in se spustila nazaj preko stene. A to ni bil edini vzpon, ki se je dogajal na ta dan. V sredo, 17. 3., sta v Les Droites plezala tudi Nejc Lužnik (AO Idrija) in Luka Stražar (AAO). V kar rekordnem času sta preplezala smer **The Ginat** (IV, 5, 1000 m) in že ob trinajsti uri zrla proti ledeniku Leschaux. Ene od ne prav pogosto plezanih smeri sta se lotila Matjaž Dušič (AO Kozjak) in Felix A. Berg. V Mt. Blanc du Taculu sta sestavila kombinacijo treh smeri: **Coco Fese**, **D day** in **Supercouloir** (IV, 5, M6, 5b, 800 m). Podobno kot v mnogih smereh sta imela največje težave na začetku, kjer je v boljših razmerah lahko tudi led. Vsekakor pa je zaključek po Supercouloirju in sestop preko vrha in nazaj do smuči redko dejanje.

Podobno sta v sredo, 17. 3., plezala tudi Boris Lorenčič in Nejc Marčič (AO Radovljica), le da se je njima plezanje razvleklo še na naslednji dan – četrtek. A ne brez razloga, saj sta plezala eno najdaljših tur v Alpah: **Tournierjev raz** v Les Droites (V, 4+, 5c, 1000 m). Smer ima še uverturo, saj sta že v nedeljo vanjo vstopila Nejc in Tadej Krišelj (AO Kamnik), a je slednjemu na nogo padla zajetna skala in mu preprečila nadaljevanje. Tako je imel vzpon Borisa in Nejca še nekaj reševalne narave, saj sta iz stene pobrala najdragocenejše kose opreme in tako precej otežena drugi dan priplezala na vrh.

V petek, 19. 3., so udeleženci tabora preplezali še nekaj smeri v popularnem Aig. Careeju, s sobotnim poslabšanjem vremena pa smo se brez kančka slabe vesti odpeljali domov.

V tem času se je v Chamonixu zvrstilo še nekaj slovenskih navez. V sredo, 17. 3., sta Matej Smrkolj in Martin Belhar (AO Tržič) preplezala **The Ginat**, Nina Bernard (AO Rašica) pa v navezi z Vedrano Simičevič (AK Reka) **Švicarsko** v Les Courtes. Vsekakor soliden vzpon ženske naveze.

Paklenica

Ena prvih, ki sta začela z bolj resnimi vzponi v Paklenici, sta bila letos Luka Krajnc (AO Celje) in Albin Simonič. Luka sicer že po navadi hitro zaključi s plezanjem lednih smeri in se posveti skali, zato da je do začetka poletja že v polni formi. Tako sta v nedeljo, 21. 3., preplezala smer **Gaz** (7b, 350 m) v Aniča kuku. Stena je bila večinoma že suha, temperature pa povsem spomladanske. Še največji luksuz pa je bil, da sta bila v steni sama, kar je res redka sreča. Sicer pa je Luka pohvalil smer, da je dobra, z lepimi prehodi in ostro skalo.

O Matjažu Jeranu (AO Ljubljana-Matica) je že zgoraj napisanih nekaj stavkov in čeprav se mu je zima zavlekla, v minulem letu pa je zaradi poškodb plezal bolj malo, je brez velikih težav v času velikonočnih praznikov zmogel prost vzpon v **Kaurismakis mistake** (7a+, 350 m) s soplezalcem Klemenom Kejžarjem (AO Radovljica). V tem času sta v Paklenici plezala tudi Jurij Hladnik in Nejc Marčič (AO Radovljica). Prvi dan sta preplezala **Nostalgijo** (6b, 350 m) in **Albatros** (6c, 350 m), drugi dan **Rajno** (7a, 350 m) in **BWSC** (6c+, 220 m), tretji dan, ko sta čutila že nekaj utrujenosti, ko so prsti že pekli in je bil že vsak gib odveč, pa sta šla samo v **Capitan Pelinkovac** (6c, 260 m). Naplezala sta se in pokazala zvrhano mero vztrajnosti in talenta.

Po velikonočni gneči sta v Paklenico prišla še Luka Lindič (AO Celje-Matica) in David Debeljak (AO Rašica). V torek, 6. 4., sta preplezala **The show must go on** (6c, 280 m) in **Propeler** (6b, 160 m). V sredo sta prosto in na pogled ponovila **Sivko vsiljivko** (VII, 190 m), smer v severni steni Aniča kuka, ki verjetno že leta ni bila ponovljena, za katero predlagata oceno VII (glede na to, da sta v zadnjem vodničku videla zgolj tehnično oceno 5c, A2, predvidevata da sta prva ponovila smer prosto). Fanta torej ostajata zvesta t. i. trad vzponom oz. vzponom s tradicionalnim varovanjem. Dan sta zaključila z vzponom po **Vražji** (6c, 270 m). V četrtek, 8. 4., sta preplezala še **Ultimate fight** (7a+, 350 m) v Aniča kuku. Nad smerjo sta sicer bila navdušena, a pravita, da ime res ne ustreza karakterju smeri. Kot je pojasnil Boris Čujić iz Zagreba, pa celotno ime smeri zveni **Ultimate fight - smer Mirka Filipovića** in je posvečena velikemu hrvaškemu borcu v *kickboksu*, istočasno pa tudi pomeni zadnjo smer oz. zaključek vrtanja velikih smeri v Aniča kuku za Ivico Matkovića in Borisa.

Novice je pripravil Peter Mežnar.

NOVICE IZ TUJINE

Himalajska pionirja

Ameriška plezalca David Gottlieb in Joseph Puryear sta postala prava himalajska raziskovalca. V zadnjih letih ju namreč zanimajo predvsem malo znani kotički nepalske Himalaje in njeni še neosvojeni vrhovi. Pravzaprav sta se specializirala na območje Rolwalinga in skrajno zahodnega Khumbuja, kjer je še precej alpinistično zelo zanimivih in nedotaknjenih vrhov in sten. Že leta 2008 sta opravila prvi vzpona na Kang Načugo (6735 m) po zahtevni južni steni in zahodnem grebenu, lani pa sta dodala še prvi pristop na Jobo Rinjang (6778 m) po strmi južni steni. Že pri njunem prvem obisku jima je v oči padel visok šesttisočak Takargo (6771 m), kamor sta se vrnila letošnjega februarja in marca. Spomnila sta se tudi na zaledenele slapove v Rolwalingu, ki sta jih opazila v pozni jeseni 2008 in letos sta jih nekaj – za ogrevanje – kot prva tudi preplezala. Potem sta se usmerila na vzhodno steno Takarga. Spodnji del menda niti ni bil tako tehnično zahteven, krasili pa so ga viseči ledeniki in podobne nadloge. Višje se je stena postavljala vse bolj pokonci in zadnjih nekaj sto metrov je naklonina redno dosegala 80 stopinj v precej trdem ledu. Najzahtevnejši pa je bil dolg greben do glavnega vrha, ki sta ga zaradi okoliščin morala preplezati večinoma brez posebnega varovanja.

Zimska Manitua

Francozi Sébastien Bohin, Sébastien Ratel in Cédric Périllat, vsi člani GMHM (Groupe Militaire de Haute Montagne), so tik pred iztekom koledarske zime v štirih dneh opravili tretjo zimsko ponovitev smeri Manitua v severni steni Grandes Jorasses. Letošnja zima ni postregla ravno z najboljšimi razmerami za strmo ledno plezanje v zahodnih Alpah, zaradi suhe skale pa so bile razmere za tovrstne vzpone očitno precej boljše. Naj spomnimo, da je Manituo v prvenstvenem solo vzponu preplezal Slavc Svetičič 8.–10. julija 1991 in jo ocenil s 6c, A3+, 70°, 1100 m.

Ponovno Čolatse

Ruski alpinist Viktor Šamalo se je lanskega oktobra skupaj še s tremi rojaki povzpel preko zahtevnega SZ stebra na Siguaniang, goro v kitajski provinci Sečuan, katere ime je v plezalni svet morda najbolje ponesel Mick Fowler. Ta je leta 2002 skupaj s Paulom Ramsdenom preplezal markanten, več kot 1000-metrski ledeni trak v severni steni gore, za kar sta Angleža dobila zlati cepin. Šamalo se je nekaj mesecev kasneje želel spet vrniti na Kitajsko, da bi opravil drugi vzpon na Egonggo (Mt. Edgar, 6618 m), pa mu Kitajci niso dovolili vzpona. Tako se je Šamalo z ruskimi soplezalci odločil za plezanje v Nepalu. Tam so v drugem poskusu – prvi se je zaradi bolezni dveh od sicer petih alpinistov končal na slabi polovici stene – preplezali do sedaj verjetno najtežjo smer v že kar lepo obdelani steni dokaj priljubljenega šesttisočaka. Šamalo, Viktor Koval in Saša Gukov so tako v sedmih dneh zelo zahtevnega zimskega plezanja opravili s SZ stebrom v 6440 metrov visoki gori. Za sestop so potrebovali še dodatna dva dneva. Do oddaje tega besedila ocena te smeri še ni bila na voljo.

Nova smer v Matterhornu

Sredi marca je družinska naveza Bermasse razrešila dolgoletni problem južne stene Matterhorna oziroma Cervinie. Pod uspešen vzpon v liniji, ki se je dolga leta (pravzaprav celo desetletja) upirala prvemu vzponu, sta se podpisala Marco in Hervé Barmasse, oče (61) in sin (32), oba gorska vodnika iz Aoste. 1200 metrov visoka smer se imenuje Couloir dell'Enjambée, ki se začne skupaj s klasično smerjo, nato poteka desno od Diretissime (ki jo je Herve pred tremi leti celo soliral), v zadnjem delu pa teče desno od osrednjega ozebnika v steni.

Na prvi pogled je malce nenavadno, da v tako oblegani gori, kot je Matterhorn, še danes najdemo možnosti za nove smeri. Po drugi strani pa ni to nič presenetljivega. Že pred dobrim letom so Martial Dumas, Jean-Yves Fredriksen in Jean Troillet (tudi znani himalajec je bil v času tega vzpona star 61 let!) v veliko bolj znani severni steni iste gore preplezali novo (in logično!) smer. Sicer pa se pogled na iste plezane cilje (gore, stene, grebene) s časom in razvojem plezanja pač spreminja. Nekatere smeri pa iz različnih razlogov pač "počakajo".

Novice je pripravil Urban Golob.

PISMA BRALCEV

Na Porezen malo drugače, drugič

V letošnji januarski številki se je že Boris Mlakar odzval na rabo krajevnih, ledinskih in hišnih imen v sestavku, objavljenem pod zgornjim naslovom avgusta lani. K temu bi rad dodal nekaj pojasnil še sam.

Krajevna imena v Sloveniji so standardizirana, kar pomeni, da jih ni mogoče pisati po mili volji. Priročnik Slovenska krajevna imena, ki je izšel leta 1985 v zbirki leksikonov Cankarjeve založbe, je poleg novejših izdaj Krajevnega leksikona Slovenije za vse pišoče skoraj nepogrešljiv pripomoček. Ime *Hudajúžna* je v tej obliki standardizirano neprekinjeno že od leta 1952, oblike *Huda Južna*, *Huda Južina* ipd. pa so bile v rabi le kratek čas pred prvo svetovno vojno in nekaj let po drugi svetovni vojni. Več o imenu *Hudajužna* pa si bralci lahko ogledajo na spletni strani Slavistične revije http://www.ff.uni-lj.si/publikacije/sr/okvir.html (št. 4 za leto 2003).

Hišno ime *Cemerija*, narečno cerkljansko tudi *Camarija*, je na zemljevidu franciscejskega katastra iz leta 1822 zapisano kot *Cimeria*. Ime etimološko še ni pojasnjeno, vendar se zdi, da je zapis *Cemerija*, ki ga zasledimo tudi na Temeljni topografski karti 1: 5.000 in je v rabi v Hudajužni, še najustreznejši.

Treba pa je poudariti, da je *Cemerija* izključno hišno ime, ki se nanaša na eno samo domačijo, ta pa je od vsega začetka (okrog leta 1785) spadala pod Hudajužno (katastrska občina Obloke) in je v avstrijskih časih imela hišno številko Hudajužna 21, v jugoslovanskem obdobju pa je nosila hišno številko Hudajužna 33. Nekaj več o tej domačiji in nekdanjem življenju v njej je mogoče prebrati v knjigi Rafaela Terpina Dom mojih prednikov (Idrija, 1998).

V Zakojški grapi ali na kratko "v Grapah" so bile domačije pri *Graparju*, pri *Mušču* in v *Osoji* (*u Wasàj*) oz. pri *Osojarju*, medtem ko je Obidova domačija višje nad grapo imela ustaljeno hišno ime *Obid na Robéh*. Te hiše so od svojega nastanka naprej spadale ne le v katastrsko občino Jesenica, temveč so nosile tudi hišne številke vasi Jesenica in so v cerkvenem pogledu spadale pod Orehek, za razliko od Zakojce, ki je imela oštevilčenje v okviru vasi Bukovo, kamor je spadala tudi po cerkveni in katastrski delitvi. Po drugi svetovni vojni, ko je Zakojca postala samostojno naselje, so bile hiše v Zakojški grapi dodeljene Zakojci.

Več o življenju v Zakojci v našem polpreteklem času je mogoče prebrati v knjižici Zakojca (raziskovalna naloga), ki jo je maja 1991 izdala Osnovna šola v Cerknem.

Silvo Torkar

NOVE KNJIGE

Najlepše neoznačene poti slovenskih gora

Vladimir Habjan: Brezpotja. Najlepše neoznačene poti slovenskih gora. Ljubljana, Sidarta, 2010. Cena: 29 EUR.

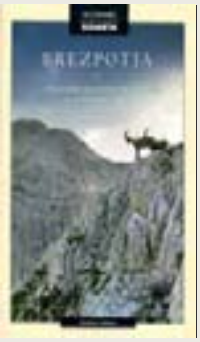

Če bi Vladimir Habjan napisal tak vodnik že pred 27 leti, jaz morda takrat ne bi zašel in se nato še zaplezal. Ko sem umiril paniko in se izvlekel iz zagate, sem doma vso zadevo trezno premislil in se vpisal v alpinistično šolo. Torej se imam v nekem smislu avtorju Brezpotij zahvaliti, da sem zajadral v alpinizem.

V vodniku, ki je pred nami, je opisanih petdeset tur po brezpotjih, med njimi so tudi alpinistični vzponi do III. stopnje. Tur, ki se začnejo z oznako nezahtevna, je komaj za vzorec. Seveda brezpotij ne smemo v celoti vzeti dobesedno, saj so vmes tudi bolj ali manj uhojene steze. Uvodni del knjige je sestavljen iz poglavij, ki pojasnjujejo, kaj je brezpotje, vsebujejo navodila za iskanje poti, govore o (ne)varnosti v gorah, gibanju po brezpotju, zasnovi vodnika in razlagajo oznake zahtevnosti poti.

Knjiga, ki je namenjena izkušenim gornikom, je posvečena manj znanim in redko obiskanim predelom naših gora, je zapisal avtor. Velja upoštevati zlasti pridevnik izkušenim, ker menim, da začetniki sami na teh turah nimajo kaj iskati. Kljub mobitelu v žepu! Od petdesetih tur, vsaka ima nadnaslov z oznako težavnosti, jih je enajst v Kamniško-Savinjskih Alpah, tri so v Karavankah, ostale v Julijskih Alpah. Priznam, da sem se nad nekaterimi takoj navdušil, pri drugih pa se sprašujem, ali sem sploh dovolj velik ljubitelj brezpotij, da bi se jih lotil.

Vsak izlet je opisan tako podrobno, kot je mogoče z besedami opisati zapleteno in težavno brezpotje ter iskanje stezic in prehodov. Za večjo nazornost je dodana risba področja z vrisano smerjo. Pred splošnim opisom so podani nadmorska višina cilja, višina izhodišča in višinska razlika, nato sledi kraj izhodišča in dostop do njega. Zatem je na vrsti podroben opis ture, za katerega ne dvomim, da se je avtor potrudil in da ga podaja na najboljši možni način – iz prve roke – tudi zato, ker je sam prehodil vse opisane poti. Pomemben je tudi sestop, saj večkrat poudari, da smo na cilju šele na polovici, včasih pa niti to ne! Omeni tudi najprimernejši čas. Dele poti razčleni po težavnosti in mimogrede opozarja na posebnosti, na primer: "Vzpon na vrh Malih vratc je II. težavnostne stopnje. Sestop po policah je siten in izpostavljen. Plezanje po grebenu ni tako zelo zahtevno, vendar se ves čas gibamo v zahtevnem skalnem svetu, ki terja stalno pozornost in koncentracijo. Orientacija je večinoma zelo zahtevna." Sledijo časovne dolžine posameznih etap in skupna dolžina ture. Omeni tudi zavetišče, če obstaja na tistem koncu, in primerne zemljevide.

Gornik, ki se bo lotil katere koli izmed teh tur, poleg kondicije, izkušenj v *skalolazenju* in lažjem plezanju, kompasa in zemljevida potrebuje tudi dober občutek za orientacijo. Namenoma nisem omenil GPS-sprejemnika. Menim, da s to napravo osiromašimo turo, se prikrajšamo za tisto mikavno izzivalno negotovost, ki kljuva v nas: Mi bo uspelo ali ne? Je to sploh prava smer? Skratka, zamorimo pustolovščino. Sam se raje malo izgubim, kar sploh ni težko. Je pa potem bolj *fletno*, ko se najdem.

Zanimivi in zgovorni so tudi nekateri podnaslovi izletov: Zelenišče špice – Najlepši greben Grintovcev, Kočna po jugozahodnem grebenu – Gorska pravljica, Visoki vrh – Otok nedotaknjene divjine, Mlinarice – V senci velikanov, Vogel po vzhodnem grebenu – Po tihotapskih stezicah nad skrito dolino, Rdeči rob in Vrh nad Peski – Botanični izlet na rdečo goro nad Javorco, Vrh Krnice–Briceljk – V svetu orlov in še več drugih. In da ne pozabim na fotografije. Nekatere jesenske so tako lepe, da je res škoda, ker niso večje.

Vodnik, ki je pred nami, sicer ni napisan v stilu Tineta Miheliča, a vseeno navdušuje in v hribovcu vzbudi hrepenenje, da bi se podal na pota "daleč od ponorele množice". Brez dvoma je pravo čtivo za pravega gornika. Zajema skrite in samotne kotičke naših gora, kjer morda ves dan ne boste srečali ali videli žive duše, razen živalske. Za ponatis, bodočo dopolnjeno izdajo, imam predlog: pri vsaki turi bi bila dobrodošla vrisana smer na skeniranem ustreznem delu planinske karte.

Za konec še namig. Preden se odpravite na pot, ponovno preberite Winetouja, biblijo vseh stezosledcev in najpopolnejši učbenik branja sledov. Saj veste, Old Shatterhand se ni nikoli izgubil.

Mire Steinbuch

Nad Mežico

Hedvika Blatnik idr.: Spoznajmo vrhove nad Mežico. Mežica, Občina Mežica, 2009.

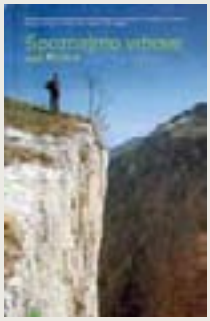

Lepa je naša Slovenija in to povsod, kamor koli zaidemo. Tudi na Koroškem in tudi nad Mežico. Kraje in planinske poti tod naokoli so planinski zanesenjaki že pred desetimi leti predstavili v brošurici, ki so jo v lanskem letu še dopolnili. Občina Mežica je kot založnik prispevala velik del k temu uspehu.

V drobni brošurici žepnega formata najdemo veliko zanimivega. Opisane so planinske poti v okolici Mežice, in sicer na Haumov vrh, Gorno, Jesenikov vrh, Štalekarjev vrh, Šumahov vrh, Veliki in Pikov vrh, Mučevo, Kranjčev vrh, Jakovec, Andrejev vrh ter Volinjak. Ture niso prenaporne, niso pa tudi za med dopoldansko malico. Med opisi poti so opozorila na naravne in kulturne zanimivosti ter znamenitosti, kot so ostanki železovih, svinčenih in cinkovih rudišč ter vhodov v rudniške rove. Bogata je tudi ljudska domišljija, ki pripoveduje zgodbe o Ajdo-

vski deklici in velikih zakladih pod goro. Med potjo so opisane geološke zgradbe vrhov in geološke posebnosti v teh krajih. Najdemo pa tudi opise botaničnih posebnosti, kot so številna starodavna in mogočna drevesa ter več kot sto let stare vinske trte.
Brošura je opremljena z lepimi, večinoma celostranskimi fotografijami Uroša Grabnerja, Štefana Erjavca in Toma Jeseničnika. Škoda le, da ni vezana kot zvezek, da bi se lažje odpirala, gledala in brala.

Ciril Velkovrh

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Planinska skupina Bazovica na pozna meja

Po drugi svetovni vojni se je s trebuhom za kruhom na Reko priselilo veliko Slovencev. Združevalo jih je hrepenenje po domovini, zato so se radi zbirali, zapeli kakšno domačo in se na pobudo prve in dolgoletne predsednice Zore Avsec leta 1947 organizirali v društvo. Ker je bilo največ Primorcev in so bile vojne rane še sveže, so društvu nadeli ime po Bazovici, mestecu nad Trstom, kjer so padle prve slovenske in hrvaške žrtve v boju zoper fašizem.
Sledilo je iskanje prostorov, ki so jih končno dobili v Gorupovi vili na Štrangi, kjer je društvo še danes, in ustanavljanje posameznih skupin: mešanega pevskega zbora, dramske skupine, folklorne skupine, tamburaškega in harmonikarskega orkestra, balinarjev, pouka slovenščine.
Planinska skupina Bazovica je bila ustanovljena leta 2002 na pobudo nekaterih mlajših članov, ki so se želeli ob kulturnem delovanju tudi razgibati v naravi. Že na ustanoviteljskem sestanku se je zbralo čez dvajset zainteresiranih, tako da je skupina dokaj hitro zaživela. S pomočjo pri številnih akcijah v društvu, z organizacijo predavanj in razstav so planinci hitro prebili začetno nezaupanje. Skupina se je hitro uveljavljala med planinsko srenjo mesta Reke ter širšega okolja, saj je eden od njihovih ciljev povezovanje tako slovenskega in hrvaškega kakor tudi ostalih narodov, ki živijo na tem območju. Zaradi odprtosti in delavnosti je planinska skupina eden od nosilcev projekta Reške sprehajalne poti na nivoju mesta Reke oziroma projekta Reka – zdravo mesto. Drugi cilj, ki so ga planinci zastavili takoj na začetku svojega delovanja, je bilo navezovanje stikov s sorodnimi društvi v domovini in slovenskem zamejstvu. Zato so že na začetku navezali stike s Slovenci v Italiji (SPD Trst, ŠD Sloga iz Bazovice, SK Devin) in s PD Snežnik iz Ilirske Bistrice. S temi društvi konec aprila prirejajo vsakoletna srečanja. Odlično so povezani s slovenskim društvom iz Kaknja v Bosni in Hercegovini kakor tudi s planinci iz PD RTV Ljubljana. Da bi v gore hodili varno, so pri Planinski zvezi Slovenije izšolali tri mlade vodnike, v skupini pa deluje še nekaj vodnikov s hrvaško licenco.
Osnovna dejavnost skupine je organizacija izletov. Do sedaj so organizirali več kot 150 izletov, na Triglav so se povzpeli štirikrat, organizirano so obiskali tudi številne vrhove v slovenskih in avstrijskih Alpah, prehodili celotno okolico Reke – Učko, Grobničke Alpe, vrhove v Gorskem Kotarju – in večino jadranskih otokov, Velebit in tudi nekatere hribe v Bosni in Hercegovini. Redno sodelujejo na nekaterih organiziranih pohodih, kot so pohod na Javornik pri Idriji, Pohod bazoviških junakov, zimski pohod na Viševico, zimski pohod na Snežnik. Radi sodelujejo tudi na nekaterih proslavah PZS, prisotni so bili tudi na Prvem kongresu o slovenskemu planinstvu po svetu na Bledu leta 2008, ki ga je organiziral Slovenski izseljenski kongres. Udeležujejo se tudi Srečanj v moji deželi v organizaciji Slovenske izseljenske matice. Prirejajo dobro obiskana planinska predavanja (do zdaj so jih obiskali mnogi znani slovenski in hrvaški alpinisti in planinci), razstave planinske in umetniške fotografije ter karikatur znanih in manj znanih fotografov in karikaturistov ter samih planincev, pustne zabave, planinske plese, balinarska tekmovanja z drugimi društvi s področja Primorsko-goranske županije ter hkrati pomagajo pri drugem društvenem delu. V planinski skupini danes deluje okrog petdeset članov. Velik del jih je včlanjenih v PD Snežnik iz Ilirske Bistrice, veliko pa tudi v številna planinska društva s področja Reke in Opatije. Na ta način je planinska skupina Kulturno prosvetno društvo Bazovica povezovalni člen med Planinsko zvezo Slovenije in Hrvatskim planinarskim savezom.

Darko Mohar

Na vrhu Monte Cocco FOTO: BOŽO LAŠIČ

Planinska skupina Bazovica

Gremo skupaj varno v gore

Planinci najraje hodijo med vršace in si za vsakdanje delo polnijo baterije v kraljestvu gora. Da bi še več ljudem omogočili varno pohajanje po gorah, ribniški planinci, ki zagnano delajo v Planinskem društvu Ribnica, snujejo projekte, pripravljajo plane in pohode ter skrbijo za poti in planinsko kočo pri sv. Ani. V petek, 5. marca, so svoje načrte potrdili na rednem letnem občnem zboru, ki je bil že 31. zapovrstjo, tokrat tudi volilni. Svoje lanskoletne potepe, ki jih je bilo kar 27, so si ogledali v projekcijah na začetku in koncu občnega zbora, vmes pa so z enotnim glasovanjem potrdili poročila, novo vodstvo in načrte za prihodnje obdobje.
Vse delo v društvu poteka prostovoljno. V letu 2009, ko je bilo v PD včlanjenih 118 članov, se je pohodov skupaj udeležilo kar 813 pohodnikov. Vsi pohodi so bili izvedeni skrbno, predvsem pa varno, pohodniki pa srečni in zadovoljni, za kar gre zasluga predvsem vodnikom in pomočnikom. Vsako leto imajo nekaj tradicionalnih pohodov (med njimi Nočni pohod z baklami k sv. Ani, v Jelenov žleb, Po Ribniški planinski poti), v sodelovanju s Tomas sportom in Radiom Urban pripravljajo Anin pohod, letos bo že četrti, s sosednjima društvoma PD Kočevje in PD Velike Lašče pa se podajajo na skupna pohoda. V veliko zadovoljstvo jim je tudi srečanje s Tržačani iz društva Prijatelji sreče, letos bo že trinajsto oz. tretje po padcu meja. Zelo dobro se je prijelo zimsko in letno interno izobraževanje vodnikov PZS, pa tudi pohod Z znanimi Ribničani na pot, ki ga pripravljajo v sodelovanju s Turističnoinformativnim centrom Ribnica. Letos bodo zopet skupaj spoznavali del naše Doline ter 'srečali' kakšnega zanimivega, znamenitega Ribničana. PD Ribnica se vsako leto poda v prav posebne koščke Slovenije pa tudi v tujino, letos v Italijo, Avstrijo in na Hrvaško.
Predsednik PD Ribnica Stane Ba-

Maks Meško
1941–2009

Upal si je. Upal si je preplezati Steno, upal si je z bratom Zvonkom prepešačiti Pohorje v najhujši zimi in visokem snegu, se zgubiti, prespati na seniku, se sezuti, da so bili čevlji zjutraj trdi kot pohorski kamen in sta se komaj rešila. Upal si je v Mariboru na skupščini, jezen na oblastnike, reči, da še noben družbeni sistem ni trajal večno in še ta ne bo. Res je, toda to si je upal povedati 1975. leta. Upal si je s kolesom na morje in v gore, in to iz naše, od obojega zelo oddaljene Prlekije. Vsako leto je prihajal na občni zbor, plačal članarino in vedno je povedal kakšno modro in še nekaj spominov je natresel iz starega nahrbtnika in teh je bilo veliko. V planinsko društvo se je včlanil že leta 1951. To so pozneje poimenovali po njegovem očetu, prav tako Maksu, ki je vse svoje otroke že v otroštvu uvajal v planinstvo, ki se je za vse začelo v visokogorju in v skalah Ravne gore, kjer so vsi Meškovi fantje prvič okusili stik s skalo in tudi varovanje z vrvjo, čeprav je bila tista za povezovanje snopja in sena na vozu. Po letih, ko je velikokrat prikolesaril na Gorenjsko, saj je imel Julijce najraje, in po mnogih izkušnjah v gorah je leta 1960 opravil izpit za vodnika, kolo je zamenjal moped in hribi so bili bližje. Z vrstnikom Jožetom sta se leta 1962 podala v Dolgo Nemško smer, oba mlada, močna in dovolj predrzna sta si upala vanjo brez prave opreme in plezalskih izkušenj. Že visoko v steni je Jože ugotovil, da tu nihče ne hodi. Jože je izgubil uro, toda izplezala sta na vrh in se srečno vrnila domov. Eden največjih je zapisal, da ni zmage brez tveganja. Ko si je ustvaril družino, je časa za gore zmanjkovalo. Veliko dela na kmetiji, gradnja novih objektov in spet delo. V veselje mu je bilo tudi to. Ostalo je veliko hrepenenje in pogled v daljavo na verigo, ki se začne s Kalnikom, nadaljuje z Ivančico, Ravno goro, Donačko, Bočem, Julijci, Savinjskimi in se zaključi s Pohorjem. Rad je hodil na lov, predvsem za trenutke miru v naravi. Rad se je pošalil, da čuva mejo. Slovenija in slovenstvo sta mu pomenila veliko. To je s ponosom in nazorno pokazal.

Na večno pot si odšel prehitro, le nekaj mesecev za bratom Zvonkom. Kot mladca sta v mrzli pohorski noči čakala na jutranjo zarjo. Sedaj počivata vsak na svojem prleškem griču. Tudi planinci bomo pogrešali tvojo iskrivost, neposrednost, pogum in kakšno misel iz nahrbtnika spominov na naše gore.

Ciril Ambrož

bič je preteklo leto ocenil kot zelo uspešno, saj so poleg izvedenih pohodov, rednih izobraževanj, veliko obnovljenih planinskih poti po naši Dolini in okoli nje ter marljivega dela markacistov začeli tudi z obnovo Planinske koče pri sv. Ani na Mali gori. Zamenjali so štedilnik, točilni pult in omarice v kuhinji, osrednji prostor pa olepšali z novimi zavesami in sedežnimi blazinami. Letos bodo s prenovo nadaljevali še v zgornji etaži in v društvenih prostorih, ki jih želijo narediti lepše in prijaznejše. Pohvaliti je potrebno tudi vse dežurne, ki vsak konec tedna z veseljem dežurajo in z osvežilno pijačo pričakajo številne pohodnike, ter gospodarja koče in načelnika gospodarskega odseka Dušana Nosana. Takega gospodarja si vsaka koča, društvo lahko le želi. Veseli so tudi številnih mladih nadebudnih planincev pod vodstvom mentorice Damijane Arko, ki delujejo v planinskem krožku v ribniški OŠ. Med gosti, ki jih je društvo povabilo na občni zbor, so bili tudi gostje iz PD Kočevje, v imenu katerih je vse pozdravil predsednik Franc Janež. Meddruštveni odbor PD Ljubljana je zastopala Irena Pečavar Čarman, ki je delo društva pohvalila in mu zaželela uspešno pot tudi naprej. Na volitvah je bil dosedanji predsednik Babič potrjen še za en mandat. Vsem članom organov želimo, da bi jih še naprej vodilo geslo: Gremo skupaj varno v gore.

Zdenka Mihelič

Mladinska knjiga Trgovina
Slovenska 29, Ljubljana
T: 01 2410 656,
E: konzorcij@mk-trgovina.si

Pestra izbira knjig s področja gorništva, alpinizma, fotomonografij in potopisov

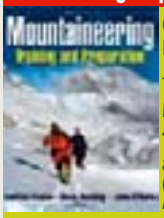

Carlton Cooke, Dave Bunting, John O'Hara:

MOUNTAINEERING
Training and Preparation
(OUTDOOR ADVENTURES)

Human Kinetics, 1. izdaja – februar 2010 (mehka vezava; 288 strani; barvne fotografije; cena 31,58€)

KNJIGARNA KONZORCIJ

Planinske znamke v letu 2009

Bogata je izbira slovenskih znamk s podobami naravne in kulturne dediščine ter drugih, ki so izdane v spomin pomembnejših zgodovinskih dogodkov. Planinci se vsake nove znamke s planinsko vsebino močno razveselimo, saj so doslej bile že mnoge izbrane kot najlepše slovenske znamke. V letu 2009 so izšle tri take znamke.

Prva je posvečena **Alojziju Knafelcu** (1859–1937), planincu in kartografu, ki je izdelal več planinskih kart, med njimi leta 1910 enega prvih planinskih zemljevidov Julijskih Alp. Kot samohodec je označil mnogo planinskih poti, prve v Zajezeri, ko je bil gospodar planinske koče pri Triglavskih jezerih. Najpomembnejše njegovo delo pa je bil predlog za enotno označevanje vseh planinskih poti s po njem imenovano Knafelčevo markacijo, ki jo je privzela tudi nekdanja Jugoslavija.

Na drugi znamki je fotografija **Lovrenških jezer**, ki ležijo okrog 1520 metrov visoko kot naravna in turistična znamenitost Pohorja. To področje je posebej zavarovano v okviru največjega slovenskega gozdnega rezervata Lovrenška jezera. Zaradi pomanjkanja hranljivih snovi je rastlinstvo redko in specifično, tam najdemo tudi mesojedo okroglolisto rosiko (*Drosera rotundifolia*), ki se hrani z majhnimi žuželkami.

Na največji med znamkami je upodobljeno **Bohinjsko jezero**, slika ljubljanskega romantičnega slikarja Antona Karingerja (1829–1870), ki je skrbno naslikal večje število krajin velikega formata, namenjenih razstavam in opremi salonov. Slikarske motive je nabiral na poteh po Gorenjskem, Koroškem, Tirolskem in Bavarskem.

Ciril Velkovrh

Podarim Planinske vestnike (nevezane) od leta 1970 dalje. Tel.: 040 693 042 (Gabrijela Tavčar)

Popravek k članku Ocenjevanje tveganja pred plazovi
(Planinski vestnik, 2, 2010)

Bralec nas je opozoril na možno napako, ki se je prikradla avtorju v zadnjem delu članka, kjer opisuje izračun sprejemljivega preostalega tveganja pri smučanju po Šentanskem plazu (Begunjščica). Avtor je podal popravek k tretji alineji, ki opisuje konfiguracijo terena in nadaljnje izračune:

- Pobočje je dokaj homogeno, brez izrazitih prelomnic, izboklin, vboklin ... kar ustreza ukrepu št. 6 v tabeli redukcijskih faktorjev (razred 2) in imamo dodatno vrednost redukcijskega faktorja 4.

Izračunano sprejemljivo preostalo tveganje (SPT): 12/(4 x 4) = 0,85; kar je že sprejemljivo.

Če se odločimo, da bomo smučali na varnostni razdalji, lahko tveganje še zmanjšamo. Uporabimo lahko še redukcijski faktor št. 8 iz razreda 3 in imamo dodatno vrednost redukcijskega faktorja 2.

Ponovno izračunamo sprejemljivo preostalo tveganje (SPT): 12/(4 x 4 x 2) = 0,37. To je sprejemljivo.

Zgornji primer je vzet iz specifičnega okolja in obravnava oceno tveganja na izbranem terenu in razmerah. V praksi je potrebno upoštevati tudi ostale potencialne nevarnosti (nevarnost plazu pri smučanju blizu stene ali grape, ki je v našem primeru nismo ocenjevali in iz smeri, od koder nismo računali). Metoda ni univerzalna, ampak jo je potrebno uporabljati po pameti.

Bralcu in avtorju se za opozorilo in popravek zahvaljujemo.

Uredništvo

Pred uporabo natančno preberite navodilo! O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.

FERRINO

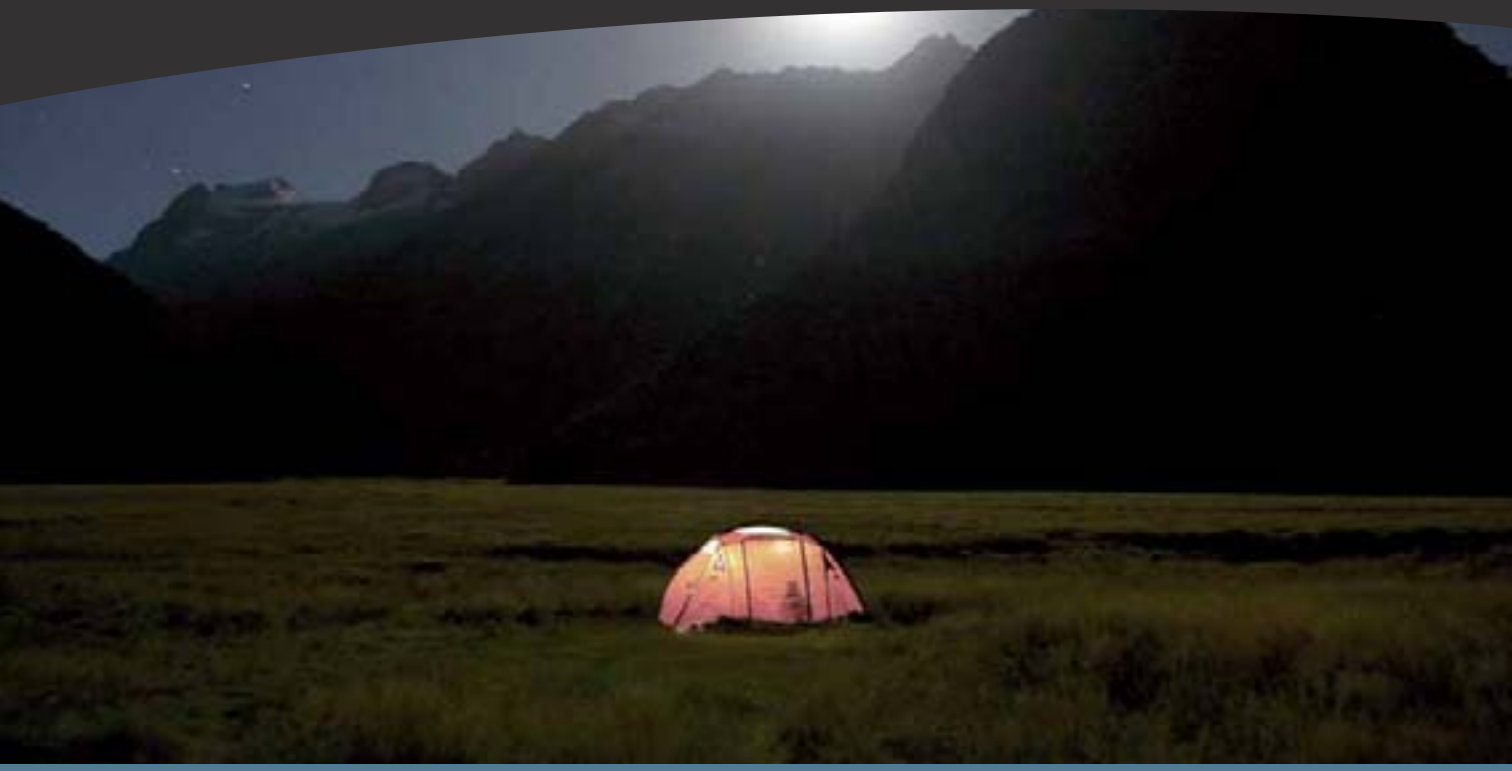

Manj kot kilogram na osebo!
Hitro postavljiv in izredno zanesljiv

CHAOS 2

masa: maksimalna 2,15 kg, minimalna 1,95 kg.
višina: 105 cm.
ponjava iz ripstop poliestra (3000 mm).
tla iz poliestra (3000 mm).
notranji šotor iz dihajočega Texlite H.T. in mrežica proti komarjem.
100% varjeni šivi na ponjavi in tleh.
3 palice iz durualuminija.